

NOTAT

31-05-2016

J.nr. 2016-3109

CAIJ
Tanja Lücking
Bircan Eker

Samlenotat om EPSCO-rådsmøde dagsordenspunkter den 16. juni 2016

-
1. Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser for så vidt angår tilgængelighedskrav til produkter og tjenesteydelser (tilgængelighedsdirektiv)
Side 3
  2. Kommissionens forslag til revision af udstationeringsdirektivet
side 23
  3. Kommissionens forslag til revision af direktiv om kræftfremkaldende stoffer
side 33
  4. Forslag til Rådets direktiv om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering
side 37
  5. Europæisk Semester 2016: Bidrag til Det Europæisk Råd 28.-29. juni 2016
    - (a) Udkast til Rådets henstillinger vedrørende de Nationale Reformprogrammer 2016 og udkast til forklarende note
    - (b) Vurdering af Rådets landespecifikke henstillinger 2016 og implementeringen af de landespecifikke henstillinger for 2015
side 80
  6. Kompetencepakke ("Skills Package")
side 82
  7. Direktiv om gennemførelse af aftale om gennemførelse af ILO's 2007-konvention om arbejdsforhold i fiskerisektoren
(Samlenotatet vedrørende punktet eftersendes)
  8. Rådskonklusioner om bekæmpelse af fattigdom og social eksklusion
side 84

9. Rådskonklusioner om ”En ny start på en styrket social dialog”

side 86

10. Rådskonklusioner om ligestilling

side 88

1. Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser for så vidt angår tilgængelighedskrav til produkter og tjenesteydelser (tilgængelighedsdirektiv)

Revideret notat

Resumé

Kommissionen har fremsendt forslag om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser for så vidt angår tilgængelighedskrav til produkter og tjenesteydelser.

Baggrunden for forslaget er todelt. For det første sigtes der mod at fremme vilkårene for erhvervsdrivende, som i dag står over for forskellige og ofte modstridende nationale tilgængelighedskrav, der forhindrer dem i at drage fordel af det indre markeds potentiale. For det andet skal direktivforslaget støtte medlemsstaternes indsats for at leve op til deres nationale forpligtelser, og deres forpligtelser i medfør af De Forenede Nationers konvention om rettigheder for personer med handicap, i relation til tilgængelighed.

Formålet med direktivet er ifølge Kommissionen at bidrage til et velfungerende indre marked gennem indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser, ved fjernelse af barrierer for den frie bevægelighed for visse produkter og tjenesteydelser.

Direktivforslaget har et bredt anvendelsesområde, og omfatter en række forskelligartede varer og tjenesteydelser. Direktivforslagets beskrivelse af anvendelsesområde og begreber er på en række punkter endnu uklar og kræver nærmere afklaring og analyse.

Direktivforslaget vil have lovgivningsmæssige konsekvenser i relation til en række varer og tjenesteydelser, herunder transport, E-handel, finansielle tjenester og audiovisuelle medietjenester. Direktivforslaget vurderes desuden at medføre væsentlige økonomiske og administrative konsekvenser for erhvervslivet og staten.

Regeringen støtter helt overordnet intentionerne om at forbedre det indre markeds funktion og forebygge barrierer for den frie bevægelighed for produkter og tjenesteydelser. Det fremlagte direktivforslag giver dog anledning til en række betænkeligheder, og regeringen vil fortsat analysere de enkelte dele af forslaget nærmere. Regeringen lægger i den forbindelse betydelig vægt på, at forslagets nationale omkostninger minimeres mest muligt, og at forslaget ikke pålægger erhvervslivet eller staten nye økonomiske byrder i form af krav til tilgængelighed i forhold til den i dag forventede udvikling.

1. Baggrund

Kommissionen har ved COM(2015) 615 final af 2. december 2015 fremsendt forslag om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser for så vidt angår tilgængelighedskrav til produkter og tjenesteydelser. Forslaget er oversendt til Rådet den 3. december 2015 i dansk sprogversion. For-

slaget er fremsat med hjemmel i TEUF artikel 114, om harmonisering af medlemsstaternes lovgivninger vedrørende det indre markeds funktion.

Forslaget skal vedtages af Rådet og Europa-Parlamentet efter den almindelige lovgivningsprocedure, jf. traktatens artikel 294. Rådet træffer afgørelse med kvalificeret flertal.

Baggrunden for forslaget er et ønske om at sikre en indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om tilgængelighedskravene til produkter og tjenesteydelser. Dette ønske begrundes med to forhold. For det første sigtes der mod at fremme vilkårene for erhvervsdrivende, som i dag står over for forskellige og ofte modstridende nationale tilgængelighedskrav, der forhindrer dem i at drage fordel af det indre markeds potentiale. For det andet skal direktivforslaget støtte medlemsstaternes indsats for at leve op til deres nationale forpligtelser, og deres forpligtelser i medfør af De Forenede Nationers konvention om rettigheder for personer med handicap, i relation til tilgængelighed.

I direktivforslaget fremhæves det, at der i 2020 vil være ca. 120 mio. personer i Den Europæiske Union med flere og/eller mindre handicap.

2. Formål og indhold

Ifølge Kommissionen er formålet med direktivet at bidrage til et velfungerende indre marked gennem indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser gennem fjernelse af barrierer for den frie bevægelighed for visse tilgængelige produkter og tjenesteydelser. Dette vil forbedre adgangen til tilgængelige produkter og tjenesteydelser på det indre marked.

Kommissionen bemærker, at efterspørgslen efter tilgængelige produkter og tjenesteydelser er stor, og antallet af borgere med handicap og/eller funktionelle begrænsninger vil stige betydeligt med EU's befolknings aldring. Et miljø, hvor produkter og tjenesteydelser er mere tilgængelige, fremmer et mere inklusivt samfund og en uafhængig tilværelse for borgere med handicap.

Borgere med handicap defineres i direktivforslaget som *”personer med en langvarig fysisk, psykisk, intellektuel eller sensorisk funktionsnedsættelse, som i samspil med forskellige barrierer kan hæmme dem i fuldt og effektivt at deltage i samfundslivet på lige fod med andre.”*

Borgere med funktionelle begrænsninger defineres i direktivforslaget om *”personer med en fysisk, psykisk, intellektuel eller sensorisk funktionsnedsættelse, aldersrelateret handicap eller andre permanente eller midlertidige legemlige begrænsninger, som i samspil med forskellige barrierer medfører, at deres adgang til produkter og tjenesteydelser begrænses, og at sådanne produkter og tjenesteydelser skal tilpasses disse personers særlige behov.”*

Direktivforslaget finder anvendelse på følgende produkter:

- a) computerhardware til generelle formål og operativsystemer
- b) følgende selvbetjeningsterminaler:
  - i) pengeautomater
  - ii) billetautomater

- iii) selvbetjeningsautomater til check-in.
- c) forbrugerterminaludstyr med avanceret databehandlingskapacitet til telefонтjenester
- d) forbrugerterminaludstyr med avanceret databehandlingskapacitet relateret til audiovisuelle medietjenester.

Direktivforslaget finder anvendelse på følgende tjenesteydelser:

- a) telefонтjenester og relateret forbrugerterminaludstyr med avanceret databehandlingskapacitet
- b) audiovisuelle medietjenester og relateret forbrugerudstyr med avanceret databehandlingskapacitet
- c) fly-, bus-, tog- og søtransport
- d) banktjenester
- e) e-bøger
- f) e-handel.

Direktivforslaget finder anvendelse på følgende områder:

- a) offentlige kontrakter og koncessioner, der er omfattet af direktiv 2014/23/EU, direktiv 2014/24/EU og direktiv 2014/25/EU.
- b) udarbejdelse og gennemførelse af programmer i henhold til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1303/2013 om fælles bestemmelser for Den Europæiske Fond for Regionaludvikling, Den Europæiske Socialfond, Samhørighedsfonden, Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne og Den Europæiske Hav- og Fiskerifond, og Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1304/2013.
- c) udbudsprocedurer vedrørende offentlig personbefordring med jernbane og ad vej i henhold til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1370/2007.
- d) transportinfrastruktur i overensstemmelse med Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1315/2013.

Der stilles i direktivforslaget krav om, at medlemsstaterne udpeger markedsovervågningsmyndigheder, der er ansvarlige for overholdelse af direktivets anførte krav.

Kommissionen anfører om tidsplanen for gennemførelse af direktivet, at forpligtelser vedrørende tilgængelighed udelukkende påvirker nye produkter, der bringes på markedet efter ikrafttrædelsesdatoen af direktivet. I forhold til tjenesteydelser vil kravene finde anvendelse efter direktivets vedtagelse, når servicen ydes.

3. Europa-Parlamentets udtalelser

Europa Parlamentet har alene i april 2016 afgivet en indledende vurdering af Kommissionens konsekvensanalyse til direktivforslaget. Det fremgår bl.a. af vurderingen, at konsekvensanalysen ikke er klar og tydelig, at der er brugt gammel data, og at det havde været hensigtsmæssigt, hvis sociale hensyn havde været udforsket yderligere som modvægt til konsekvensanalysens økonomiske fokus.

4. Nærhedsprincippet

Kommissionen har vurderet, at forslaget er i overensstemmelse med nærhedsprincippet.

Det er Kommissionens opfattelse, at nationale tiltag ikke i tilstrækkelig grad kan sikre en indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes foranstaltninger og en harmoniseret tilgang. Ifølge Kommissionen skaber forskelle i medlemsstaternes fremgangsmåder barrierer og lægger byrder på de virksomheder, der forsøger at interagere på tværs af grænserne.

Kommissionen fremhæver, at tiltag på EU-plan vil respektere nærhedsprincippet ved at fokusere på de produkter og tjenesteydelser, for hvilke der foreligger klare beviser for et betydeligt problem for det indre marked - fordi forskellige nationale krav skaber hindringer for samhandelen. Medlemsstaterne skal fortsat være fuldt ansvarlige for reguleringen af tilgængelighedskravene for andre produkter og tjenesteydelser.

Regeringen er umiddelbart enig med Kommissionen i, at forslaget er i overensstemmelse med nærhedsprincippet.

Regeringen er generelt skeptisk over for som noget nyt at fastsætte EU-regler vedrørende tilgængelighed på byggeområdet. Efter regeringens opfattelse bør regler på dette område overlades til national lovgivning. Regeringen hæfter sig dog ved, at der er tale om fakultative (valgfrie) og ikke obligatoriske bestemmelser, hvilket efterlader et råderum til medlemsstaterne.

5. Gældende dansk ret

E-handel(herunder e-bøger)

E-handelsdirektivet (Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/31/EF af 8. juni 2000) er gennemført i dansk ret ved e-handelsloven (lov nr. 227 af 22. april 2002). Selvom e-handelsdirektivet er et minimumsdirektiv, er e-handelsloven en ren gennemførelse af direktivet uden nationale særregler eller overimplementering.

Loven finder anvendelse på tjenester i informationssamfundet. Det vil sige tjenester med et kommercielt sigte, der stilles til rådighed online på en individuel anmodning fra en tjenestemodtager. Denne definition omfatter e-handel med varer og tjenesteydelser, herunder e-bøger.

Loven indeholder i § 7 en generel oplysningspligt, hvorefter en tjenesteyder skal give oplysning om følgende:

- den fysiske adresse, hvor tjenesteyderen er etableret,

- e-postadresse og eventuelt postadresse og andre oplysninger om tjenesteyderen, som gør det muligt at kontakte og kommunikere med tjenesteyderen,
- CVR-nummeret, hvis tjenesteyderen er registreret i Det Centrale Virksomhedsregister,
- tilhørsforhold til eventuelle godkendelsesordninger, herunder den relevante tilsynsmyndighed.

Dertil kommer nogle specifikke bestemmelser om lovregulerende erhverv.

Lovens § 8 bestemmer, at hvis der gives oplysning om en pris for en informations-samfundstjeneste, skal prisen angives klart og tydeligt. Det skal endvidere fremgå, hvorvidt prisen er inklusiv afgifter og leveringsomkostninger.

Lovens § 9 indeholder et krav om, at al kommerciel kommunikation skal kunne identificeres som kommerciel kommunikation (fx reklamer), samt at det klart skal fremgå, på hvis vegne den kommercielle kommunikation udsendes.

Lovens § 10 indeholder krav om tjenesteyders oplysningspligt om følgende inden en ordre afgives:

- de forskellige tekniske led i forbindelse med kontraktens indgåelse,
- hvorvidt den indgåede kontrakt opbevares af tjenesteyderen, og om den er tilgængelig,
- de tekniske hjælpeværktøjer til at finde og rette indtastningsfejl og
- de sprog, kontrakten kan indgås på.

En tjenesteyder skal endvidere angive, hvilke relevante adfærdskodekser tjenesteyderen er tilsluttet og den elektroniske adgang til disse.

Finansielle tjenester

Der stilles i dag ikke lovgivningsmæssige krav til den fysiske udformning af pengeautomater. Det er således op til pengeinstitutterne selv at beslutte design og det fysiske udtryk for sådanne automater.

Bankers hjemmesider og netbanker er heller ikke underlagt krav om tilgængelighed for personer med handicap, og dermed heller ikke til tilgængeligheden af banktjenester.

Finansrådet er på frivilligt basis i dialog med handicaporganisationerne om at sikre den størst mulige tilgængelighed for personer med fysiske handicap adgang til pengeinstitutternes filialer, pengeautomater og til de elektroniske banktjenester, som pengeinstitutter udbyder.

Audiovisuelle medietjenester:

Audiovisuelle medietjenester (dvs. traditionelt tv og tv-lignende on demand-tjenester) reguleres i lov om radio- og fjernsynsvirksomhed, jf. lovbekendtgørelse nr. 255 af 20. marts 2014, som ændret ved lov nr. 1517 af 27. december 2014, og bekendtgørelser udstedt i medfør heraf. Der er ikke fastsat regler om tilgængelighedskrav til audiovisuelle medietjenester, herunder oplysningskrav om tilgængelighed.

Elektroniske kommunikationstjenester

Elektroniske kommunikationstjenester, jf. direktiv 2002/21/EF (rammedirektivet) artikel 2, litra c, er reguleret i lov om elektroniske kommunikationsnet og -tjenester (teleloven), jf. lovbekendtgørelse nr. 128 af 7. februar 2014 med senere ændringer, samt i bekendtgørelser udstedt i medfør heraf. Telelovens § 4, stk. 5 og 6, samt § 5, giver mulighed for at udstede regler om bl.a. udbydere af telefontjenesters oplysningsforpligtelser samt om krav til udbydere af teleterminaludstyr, der anvendes til mobilkommunikationstjenester, med henblik på at sikre grundlæggende slutbrugerrettigheder. Telelovens § 4, stk. 5 og 6, samt § 5, er ikke blevet brugt til at fastsætte tilgængelighedskrav.

Søtransport

Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) Nr. 1177/2010 om passagerers rettigheder ved sørejser og rejser på indre vandveje indeholder regler om ikke-diskrimination af og assistance til handicappede og bevægelseshæmmede. Forordningen, som gælder direkte i Danmark, har med udspring i artikel 9 i De Forenede Nationers konvention om handicappedes rettigheder sigte på at give handicappede og bevægelseshæmmede samme mulighed for at deltage i sørejser og rejser på indre vandveje som alle andre borgere. Efter forordningens artikel 9 skal transportører og terminaloperatører således sikre, at der findes eller fastsættes ikke-diskriminerende og relevante standarder og retningslinjer for og oplysninger om havneterminalers og skibes tilgængelighed, herunder deres faciliteter for handicappede og bevægelseshæmmede (adgangsbetingelser). Transportører og terminaloperatører skal endvidere gøre adgangsbetingelserne offentligt tilgængelige fysisk eller på internettet, idet der i denne henseende skal tages særligt hensyn til handicappedes og bevægelseshæmmedes behov. Transportører, rejseagenter og rejsearrangører skal endelig sikre, at alle relevante oplysninger, herunder onlinereservation og -information, om befordringsbetingelserne, oplysninger om rejsen samt adgangsbetingelserne er til rådighed i en form, der er egnet og tilgængelig for handicappede og bevægelseshæmmede.

Efter sølovens § 440 kan erhvervs- og vækstministeren fastsætte regler med henblik på opfyldelse og anvendelse af forordning nr. 1177. Bemyndigelsen er udnyttet ved bekendtgørelse nr. 74 af 29. januar 2013 om skibspassagerers rettigheder med senere ændring. Bekendtgørelsen indeholder bl.a. straf- og påbudsbestemmelser i forhold transportører, rejseagenter, rejsearrangører og billetudstedere, som overtræder forordningen, herunder dennes regler om ikke-diskrimination af og assistance til handicappede og bevægelseshæmmede.

Bekendtgørelse nr. 491 af 13. maj 2014 (Meddelelser fra Søfartsstyrelsen B, teknisk forskrift om skibes bygning og udstyr mv.) samt bekendtgørelse nr. 556 af 26. maj 2011 (Meddelelser fra Søfartsstyrelsen D, teknisk forskrift for skibes bygning og udstyr mv., passagerskibe i national fart), gør IMO's cirkulære 735 (MSC/735) af 24. juni 1996 vedrørende design og drift af passagerskibe, så de imødekommer ældre og handicappede personers behov, obligatorisk på danske alle passagerskibe og højhastighedspassagerfartøjer, der benyttes til offentlig transport, og hvis køl er lagt, eller som er på et lignende konstruktionsstadium, den 1. oktober 2004 eller senere samt tillige ved ombygning af danske passagerskibe og højhastighedsfartøjer, der benyttes til offentlig transport, og hvis køl er lagt, eller som er på et lignende konstruktionsstadium, før den 1. oktober 2004, i det omfang dette er økonomisk

rimeligt og gennemførligt (de to bekendtgørelses kapitler II-3, regel 26 hhv. regel 28). Bestemmelserne i bekendtgørelsen vedrørende passagerskibe i national fart er i øvrigt fastsat i medfør af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/45/EF af 6. maj 2009 om sikkerhedsregler og -standarder for passagerskibe, som ligeledes gør IMO-cirkulæret obligatorisk på de nævnte forudsætninger. Det følger blandt andet af IMO-cirkulæret, at generel information om tjenesteydelsen samt om assistance til ældre og handicappede på en bestemt rute skal gøres tilgængelige for offentligheden og potentielle passagerer, og at sådanne oplysninger skal stilles til rådighed i formater, der er egnede for personer med nedsat syn, for eksempel stor skrift og lyd gengivelse.

Endelig indeholder bekendtgørelse nr. 11447 af 18. august 2000 bestemmelser om indretning af passagerskibe med henblik på adgang for passagerer med handicap.

Flytransport

For så vidt angår tilgængelighed på luftfartsområdet er dette område omfattet af forordning nr. 1107/2006 af 5. juli 2006 om handicappede og bevægelseshæmmede personers rettigheder, når de rejser med fly.

Ifølge disse regler er der pålagt lufthavne og luftfartsselskaber forpligtelser i henhold til handicappede og bevægelseshæmmede personers (PRM) rejse med fly.

Lufthavnens forvaltningsorgan er således ansvarligt for at sikre, at der ydes den i bilag 1 til forordningen nævnte bistand til PRM'er, når de rejser med fly. Bilag I nævner en række forhold, bl.a. bistand til PRM til at bevæge sig fra flyets dør til plads i flyet, bistand til at gå om bord under anvendelse af elevatorer eller kørestole m.m. Forordningen indeholder ikke tekniske krav til lufthavnen om, hvorledes denne bistand udføres.

Luftfartsselskaberne skal i henhold til forordningen yde omkostningsfrit den i bilag II til forordningen angivne bistand til en PRM. Her er bl.a. tale om transport af medicinsk udstyr, transport af højst 2 stk. hjælpemidler pr. PRM (forudsat at der er givet 48 timers varsel), formidling af væsentlige oplysninger, der vedrører en flyvning, tilpasning af siddepladsen i flyet, bistand til toiletfaciliteter mm.

Der er ingen tekniske krav i forordningen om flys indretning i forbindelse med PRM'ers rejse med fly.

Et luftfartsselskab kan endvidere kun af sikkerhedsmæssige årsager eller på grund af tekniske begrænsninger nægte, at en PRM kan reservere eller gå om bord et fly. Luftfartsselskaber, deres agenter eller rejsearrangører skal desuden træffe alle fornødne foranstaltninger til at modtage PRM'er på alle deres salgssteder og yde bistand, også ved telefonsalg og internetsalg.

Bustransport

Vedrørende tilgængelighed på busområdet så findes der regler i forordning 181/2008 om buspassagerers rettigheder og forpligtelser. Anvendelsesområdet for forordningen gælder for busrejser, når passagerernes påstignings- eller udstigningssted er beliggende på en medlemsstats område, og når den planlagte rejseafstand er 250 km eller mere. Derudover gælder en række minimumskrav til fx information, når rejsen er mindre end 250 km.

Forordningen giver passagererne en række rettigheder, herunder ret til information, før og under rejsen samt ret til information om rettigheder. Endvidere foreskriver forordningen at der skal oprettes en national overvågningsmyndighed.

En del af forordningen omhandler desuden handicappede og bevægelseshæmmede, og det fremgår, at medlemsstaterne har pligt til at udpege busterminaler (Danmark har udpeget Aarhus), hvor handicappede og bevægelseshæmmede skal ydes assistance. Dertil kommer, at forordningen foreskriver, at transportørerne skal yde gratis assistance til handicappede og bevægelseshæmmede ved ombordstigning samt i bussen, hvis der er personale udover chaufføren tilstede. Som det ses giver forordningen altså passagererne en række rettigheder vedr. fx assistance og information, men ikke tekniske krav til hvordan denne information skal leveres, eller hvilke krav der er til assistancen.

Jernbanetransport

Vedrørende tilgængelighed på jernbaneområdet, så findes der regler i forordning 1371/2007 om jernbanepassagerers rettigheder og forpligtelser. Anvendelsesområdet for forordningen gælder alle togrejser i Danmark.

Forordningen giver passagererne en række rettigheder, herunder ret til information, før og under rejsen samt ret til information om rettigheder. Endvidere foreskriver forordningen, at der skal oprettes en national overvågningsmyndighed.

En del af forordningen omhandler desuden handicappede og bevægelseshæmmede, og det fremgår, at transportørerne skal yde gratis assistance til handicappede og bevægelseshæmmede på stationer og i toget. Som det ses giver forordningen altså passagererne en række rettigheder vedr. fx assistance og information, men ikke tekniske krav til hvordan denne information skal leveres eller hvilke krav der er til assistancen.

Forordningen stiller dog et krav om anvendelse af TSI for bevægelseshæmmede personer (TSI PRM) – dvs. tekniske krav – på stationer, perroner og i tog.

Udover passagerrettighedsforordningen findes der også tilgængelighedsregler i:

- Direktiv nr. 2008/57 af 17. juni 2008 om interoperabilitet i jernbanesystemet.
- Forordning 454/2011 af 5. maj 2011 om den tekniske specifikation for interoperabilitet gældende for delsystemet trafiktelematik for persontrafikken i det transeuropæiske jernbanesystem (TSI TAP).
- Forordning nr. 1300/2014 af 18. november 2014 om den tekniske specifikation for interoperabilitet gældende for tilgængelighed for handicappede og bevægelseshæmmede personer i EU's jernbanesystem (TSI PRM).

Reglerne skal sikre, at stationer, perroner og tog er indrettet således, at de er tilgængelige og at adgang for handicappede og bevægelseshæmmede personer lettes på lige fod med andre.

De to TSI'er udmønter direktivets overordnede krav og indeholder en række tekniske krav til indretning af stationer, perroner og tog, herunder informationssystemer, samt jernbanevirksomheders håndtering af oplysninger om befordring af og assistance til bevægelseshæmmede og at oplysninger herom stilles til rådighed for passagerer.

TSI PRM foreskriver desuden, at stationsledere og operatører skal aftale, hvordan der tilbydes assistance og alternativ transport i overensstemmelse med passagerrettighedsforordning, således at det ligger klart, hvem der er ansvarlig for assistance og for alternativ transport.

Direktivet og TSI PRM gælder for alle togrejser i Danmark undtagen bybaner (S-tog, letbaner og metro), hvorimod TSI TAP gælder på TEN-T nettet, hvilket i praksis betyder, at privatbaner og Arrivas net samt bybaner er undtaget.

Byggeri

Tilgængelighed til byggeriet for mennesker med handicap reguleres gennem bygge Lovgivningen og udmøntes i bygningsreglementet. Det fremgår af bygge Lovens formålsparagraf, at et af lovens formål er at fremme handicapvenlig indretning af bebyggelse.

Bygge Loven gælder ved opførelse af nye bygninger, herunder tilbygninger, ombygninger i eksisterende bygninger, samt væsentlige ændringer i benyttelsen af bebyggelsen.

Der er i dag ikke harmoniserede regler for tilgængelighed til byggeriet på fællesskabsniveau. Kravene i det danske bygningsreglement har alene hjemmel i bygge Loven. Der har i gennem en årrække været forhandlet om et ligestillingsdirektiv, der skal sikre ligestilling på baggrund af seksualitet, religion, race, handicap m.v. Tilgængelighed har indgået i disse forhandlinger, hvor et forslag om at tilgængeliggøre den eksisterende bygningsmasse inden for en tidsramme på 15-20 år har været bragt frem. Dette har en lang række medlemsstater, herunder Danmark argumenteret imod. Et obligatorisk krav om at tilgængeliggøre det eksisterende byggeri vil indebære store udgifter for bygningsejerne. Der har hidtil ikke kunnet opnås enighed om et sådant direktiv.

6. Konsekvenser

Lovgivningsmæssige konsekvenser:

Der er generelt behov for at analysere de enkelte dele af forslaget nærmere for at se, om der vil være eventuelle yderligere lovgivningsmæssige konsekvenser.

E-handel (herunder e-bøger)

Det må forventes, at forslaget vil have lovgivningsmæssige konsekvenser. De endelige konsekvenser vil afhænge af, hvordan direktivet implementeres.

Finansielle tjenester

Da der ikke i dag findes regulering af tilgængelighed i den finansielle lovgivning, vil der skulle indføres regler herom for så vidt angår pengeautomater og banktjenester.

Audiovisuelle medietjenester

En vedtagelse af forslaget, for så vidt angår tilgængelighedskrav til audiovisuelle medietjenester, vil få lovgivningsmæssige konsekvenser.

Tilgængelighed af offentlige organers websteder

Europa-Kommissionen har ud over nærværende forslag til tilgængelighedsdirektiv for så vidt angår tilgængelighedskrav til produkter og tjenesteydelser allerede stillet

forslag om direktiv om tilgængelighed af offentlige organers websteder (webdirektivet).

Der kan være overlap mellem de to direktivforslag. Forslaget til tilgængelighedsdirektiv retter sig først og fremmest imod hardware o.l., og finder kun anvendelse på webbaseret indhold for primært private aktører; banktjenester, e-bøger og e-handel, mens webdirektivet primært er rettet imod offentlige myndigheder og webbaseret indhold. Det præciseres dog i forslaget til tilgængelighedsdirektiv, at tilgængelighedskravene i forslaget til webdirektivet vil ligge til grund for tilgængelighedskravene i forslaget til tilgængelighedsdirektivet for så vidt angår offentlige organers websteder.

Det potentielle gælder ”fly-, bus-, tog og søtransport”, hvor websteder tilhørende mulige offentlige eller offentligretlige organer, eksplicit nævnes i forslaget til tilgængelighedsdirektivet. Endvidere har webdirektivet krav til mobile applikationer til smartphones og tablets, hvor der henvises til EN 310 549 herunder kapitlerne 9, 10 og 1, som således udbredes til at dække andet end krav til websteder og deres indhold.

I forslaget til tilgængelighedsdirektiv omhandlende tilgængelighedskrav til produkter og tjenesteydelser er der opstillet en række krav til de forskellige tjenesteydelser og områder. Disse krav er forskellige fra den gældende europæiske standard for tilgængelighedskrav ved indkøb af it-ydelser, EN 310 549, der benyttes i webdirektivet. Det bør afklares, hvilket af de to sæt af krav der vil være gældende.

Elektroniske kommunikationstjenester

En vedtagelse af forslaget for så vidt angår tilgængelighedskrav til telefontjenester m.m. vil få lovgivningsmæssige konsekvenser. Det vurderes bl.a., at det vil være nødvendigt at tilpasse teleloven samt afledt bekendtgørelsesregulering for at skabe hjemmel til at pålægge de berørte virksomheder oplysningskrav i overensstemmelse med direktivforslaget.

Søtransport

Der vurderes ikke umiddelbart at være behov for ændring af de love, som snævert set regulerer søfartsområdet, dvs. regler som primært vedrører sikkerhed til søs. Direktivforslagets krav til websteder, tjenester til mobile enheder, billetsystemer, selvbetjeningsterminaler mv. går imidlertid videre end det, som traditionelt reguleres i søfartslovgivningen. Behovet for eventuel lovændring i relation hertil vil forudsætte en nærmere analyse.

I lyset af den omfattende EU- og internationale regulering om tilgængelighed for skibspassagerer med nedsat funktionsevne, som allerede findes, herunder navnlig de direkte gældende EU-regler om ikke-diskrimination af og assistance til handicappede og bevægelsehæmmede, som følger af Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) Nr. 1177/2010 om passagerers rettigheder ved sørejser og rejser på indre vandveje, er det endvidere umiddelbart vurderingen, at der formentlig næppe vil være behov for andet end justeringer i diverse administrative forskrifter.

Det bemærkes i den forbindelse, at Danmarks Rederiforening og Bilfærgernes Rederiforening på frivillig basis har fået udarbejdet en fælles standard (SBI 2014:17),

som giver retningslinjer for, hvordan passagerskibe kan indrettes, så de er ligeværdigt tilgængelige for alle uanset funktionsnedsættelse.

Transportområdet i øvrigt

Idet der allerede eksisterer regler om handicaptilgængelighed på transportområdet for hhv. luftfart, jernbane og bus, skal det undersøges nærmere, i hvilket omfang der med direktivet stilles nye og skærpede krav til tjenesteydere og medlemsstaterne samt i hvilket omfang direktivet overlapper med allerede eksisterende regler. Såfremt der er tale om nye krav, er det umiddelbart forventningen, at direktivet vil have lovgivningsmæssige konsekvenser. Fælles for luftfart-, jernbane- og busområdet er, at der med direktivforslaget stilles nye og skærpede krav til de respektive operatører og infrastrukturforvaltere, som vil have lovgivningsmæssige konsekvenser.

Byggeri

For så vidt angår nyt byggeri henholdsvis byggeri, der ombygges væsentligt, og bygninger, hvor der sker væsentlige anvendelsesændringer, vurderes det, at forslaget i den nuværende form ikke vil have nationale lovgivningsmæssige konsekvenser i forhold til reguleringen af byggeriet.

Økonomiske konsekvenser:

Generelt vurderes det, at forslaget kan medføre væsentlige administrative konsekvenser for erhvervslivet. De forventede administrative konsekvenser vil bestå i, at der stilles krav om at påføre oplysninger om de omfattede produkter og tjenesteydelsers anvendelse på selve produktet. Dette vil både betyde en administrativ omstillingsbyrde i form af ændringer af mærkning, brugsanvisninger og lignende, og samtidig vil nye produkter også løbende skulle påføres disse nye krav. Kravene indføres for at øge tilgængeligheden af produkterne for personer med funktionsnedsættelser.

Der stilles i direktivforslaget endvidere krav om, at medlemsstaterne udpeger de markedsovervågningsmyndigheder, der er ansvarlige for tjenesteydelsers overholdelse af kravene. Dette vurderes umiddelbart at kunne medføre væsentlige administrative byrder for staten.

Baseret på den nuværende forståelse af direktivet kan de forventede implementeringsudgifter for staten og erhvervet med opgøres til at overstige samlet 500 mio. kr. som følge af krav til ændring af eksisterende produkter og tjenester samt omstilling for så vidt angår nye erhvervelser.

E-handel(herunder e-bøger)

Forslaget forventes at have konsekvenser for erhvervslivet for at disse kan leve op til direktivets foreslåede krav.

Finansielle tjenester

Direktivforslaget om at stille krav til tilgængeligheden af pengeautomater og banktjenester vil have betydelige erhvervsøkonomiske konsekvenser. Finansrådet har foreløbigt angivet følgende konsekvenser for pengeinstitutter:

I relation til pengeautomater, stiller forslaget krav til indretning, dog i relativt overordnede termer og uden at specificere eventuelle tekniske krav nærmere. Det fremgår dog, at det eksempelvis kan være relevant at brugergrænsefladen sikrer kommunikation via mere end én sensorisk kanal, hvilket eksempelvis må betyde en oplæsningsfunktion i pengeautomaten.

Der vil være tale om tilpasninger både i form af systemtilpasninger og fysiske ændringer. Der vil derudover kunne forekomme udfordringer med at opfylde kravene, idet ikke alle lokalplaner giver tilladelse til at der bliver opsat ramper/opkørsler til pengeautomater.

Det estimeres, at de gennemsnitlige ændringer pr. pengeautomat vil beløbe sig til ca. 50.000 kr. Da der er ca. 2.500 pengeautomater i Danmark betyder dette en forventet samlet omkostning på ca. 125 mio. kr. for sektoren.

Direktivforslagets krav til tilgængeligheden af websteder, der anvendes til levering af banktjenester og banktjenester til mobile enheder, bl.a. om at brugerne kan opfatte, bruge og forstå indholdet og interaktionsformen samt krav om at sikre, at tjenesteydelserne er rettet mod behovene hos personer med funktionelle begrænsninger, er meget overordnede krav. Det er derfor vanskeligt udlede præcist at udlede hvad forpligtelserne indbefatter, men det må antages, at eksempelvis funktioner som oplæsning, eller tekstning af videoer kunne være en måde at imødekomme behov hos personer med funktionsnedsættelse på.

I forhold til net- og mobilbankløsninger er der ligeledes stor forskel på hvordan pengeinstitutterne vil skulle foretage ændringer afhængigt af de eksisterende løsninger.

Overordnet set vil der skulle ske ændringer i bl.a. software i form af fleksible justeringer af layout tilpasset den enkelte kunde, hvilket ud over omkostningen i forhold til at ændre eksisterende løsninger også vil give ekstraomkostninger ved fremstilling af fremtidigt indhold. Omfanget af disse omkostninger forventes at ville være betragtelige, men det er ikke muligt på nuværende tidspunkt at angive det mere præcist.

Audiovisuelle medietjenester

Forslaget lægger op til, at offentlige og private aktører skal levere audiovisuelle medietjenester – dvs. traditionelt tv og tv-lignende on demand-tjenester såsom ”catch-up”-tjenester og video on demand-tjenester (såsom eksempelvis Netflix, HBO) på en sådan måde, at personer med funktionsnedsættelser, herunder personer med handicap, kan maksimere deres forventede anvendelse af de audiovisuelle medietjenester. Det indebærer blandt andet, at leverandører af audiovisuelle medietjenester skal oplyse om tilgængelighedsfunktioner- og faciliteter, gøre websteder tilgængelige på en ensartet måde, der sikrer, at brugerne kan opfatte, bruge, og forstå indholdet, og i det hele taget have fokus på behovene hos personer med funktionelle begrænsninger.

Rækkevidden af flere af de foreslåede krav er fortsat vanskelige at opgøre, og kravene er endnu ikke konkretiserede i en audiovisuel kontekst, herunder kravet om at gøre websteder tilgængelige på en ensartet måde. Hertil kommer, at der endnu ikke

foreligger en oversigt over antallet af udbydere af audiovisuelle on demand-tjenesteudbydere i Danmark.

Det betyder, at det på nuværende tidspunkt er vanskeligt at vurdere forslaget statsfinansielle og erhvervsøkonomiske konsekvenser på det audiovisuelle område. Med en række forbehold og på grundlag af den nuværende forståelse af forslaget estimeres det, at forslaget i sin nuværende form for det audiovisuelle område vil kunne medføre direkte omkostninger for staten og erhvervet på ca 80-90 mio. kr. samt ca. 30 mio. kr. i årlige drifts- og vedligeholdelsesomkostninger.

Elektroniske kommunikationstjenester

Uagtet direktivets proportionalitetsbestemmelse vurderes det, at en stor del af telebranchen vil være omfattet af forslaget bestemmelser. Telebranchen har på nuværende tidspunkt ikke har kunnet give et overblik over deres forventede efterlevelsesomkostninger forbundet med tilgængelighedsdirektivet. Kommissionen har i sin konsekvensanalyse anslået, at den administrative byrde af forslaget for teleselskaber beløber sig til 80 arbejdstimer pr. selskab. Dette omfatter alene tilrådighedsstillelse af information om tjenester og produkters tilgængelighed. Kommissionens konsekvensanalyse adresserer ikke omkostningerne for tilpasning af hjemmesider, samt inklusion af funktioner, praksis, politikker og procedurer og ændringer i udførelsen af tjenesteydelser, der er rettet mod handicappede. I betragtning af ovenstående, samt at der fortsat hersker usikkerhed om anvendelsen af direktivets undtagelsesbestemmelser, kan der ikke på nuværende tidspunkt gives et fuldt ud underbygget estimat af implementeringsomkostningerne på teleområdet. Bruger man imidlertid konsekvensanalysens beregningsmetode for de danske teleselskaber, anslås udgiften hertil at beløbe sig til ca. 2,25 mio. kr. Hertil kommer udgifter til tilpasning af hjemmesider, samt inklusion af funktioner, praksis, politikker og procedurer og ændringer i udførelsen af tjenesteydelser, der er rettet mod handicappede. Som det fremgår af ovenstående er dette estimat dog forbundet med en betydelig usikkerhed, men er under omstændighederne det bedst mulige bud.

Udpegning af markedsovervågningsmyndigheder og administrative konsekvenser

Kommissionen har tilkendegivet, at ”markedsovervågningsmyndighed” i direktivforslaget skal forstås i overensstemmelse med markedsovervågningsforordningen, forordning 765/2008. Forordningen indeholder bl.a. bestemmelser om oplysningspligt over for Kommissionen, varetagelse af markedsovervågningsopgaven herunder bestemmelser om markedsovervågningsforanstaltninger og sikring af tilstrækkelige ressourcer til markedsovervågningsmyndigheder.

Direktivforslaget giver et vist spillerum for organisering af opgaven på nationalt plan. Implementering vil senest fra seks år efter vedtagelse medføre omkostninger i form af øgede tilsyns- og kontrolopgaver samt håndtering af klager og indberetninger. Det præcise omfang er på nuværende tidspunkt uvist, da det bl.a. vil afhænge af direktivforslagets endelige form og den fremtidige mængde af klager og indberetninger. På det foreliggende grundlag vurderes det, at markedsovervågningsopgaven for så vidt angår bestemmelserne om elektronisk kommunikation vil kræve mellem et kvart og et halvt årsværk.

Søtransport

Forslaget forventes ud fra en foreløbig vurdering ikke at have væsentlige statsfinansielle, samfundsøkonomiske eller erhvervsøkonomiske konsekvenser. Den endelige vurdering vil imidlertid bero på en nærmere analyse af forslagets konkrete elementer, herunder ikke mindst i hvor høj grad den eksisterende regulering vedrørende tilgængelighed for skibspassagerer med nedsat funktionsevne, herunder den relevante EU- og internationale regulering, i forvejen tilgodeser direktivforslaget krav.

Der er i sektoren forskellige forhold, der skal iagttages for at sikre tilgængelighed i relation til direktivforslaget, og der er derfor stor forskel på, hvilke og hvor store ændringer der skal foretages, og dermed på hvilke omkostninger ændringerne indbefatter.

Flytransport

Forslaget vurderes at have omfattende erhvervsøkonomiske konsekvenser for lufthavne og luftfartselskaber, der pålægges nye tekniske krav til etablering af websteder, tjenester til mobile enheder, intelligente billetsystemer, selvbetjeningsterminaler og billetautomater og selvbetjeningsautomater til check-in. Det er ikke muligt præcist at angive hvilken størrelsesorden, der er tale om, da der er tale om teknologi, som endnu ikke er udviklet og krav, som ikke endeligt er specificeret.

For så vidt angår oprettelsen af en markedsovervågningsmyndighed på luftfartsområdet undersøges det, hvilke ressourcer, der kan forventes behov for i forbindelse med varetagelsen af den opgave. Det er uklart på baggrunde af den foreliggende direktivtekst, hvorvidt der stilles krav om uafhængighed. Såfremt det er tilfældet, vil der være yderligere udgifter forbundet med oprettelsen af et nyt organ eller evt. udvidelse af et eksisterende af et organ. I det omfang der ikke stilles krav om uafhængighed, forventes det, at opgaven kan løses af Trafik- og Byggestyrelsen, der i forvejen håndterer klager relateret til handicappede og bevægelseshæmmede personers rejser med fly.

Bustransport

På busområdet kan det på det foreliggende grundlag som minimum forventes, at der vil være implementeringsudgifter for trafikelskaberne i størrelsesordenen 98-142 mio. kr. Dertil kommer øgede omkostninger til drift og vedligehold. Det skal understreges, at der for alle parter er tale om foreløbige estimater, blandt andet grundet usikkerhed om direktivets anvendelsesområde samt undtagelsesbestemmelsernes rækkevidde. I hvilken grad eksisterende udstyr kan tilpasses eller om der skal købes nyt udstyr er heller ikke afklaret. Rejsekort A/S udgifter i medfør af forslaget er medtaget her, men en del af udgifterne hører rettelig til under afsnittet om "Jernbanetransport" nedenfor.

For så vidt angår oprettelsen af en markedsovervågningsmyndighed på busområdet undersøges det, hvilke ressourcer, der kan forventes behov for i forbindelse med varetagelsen af den opgave. Det er uklart på baggrund af den foreliggende direktivtekst, hvorvidt der stilles krav om uafhængighed. Der vil under alle omstændigheder være tale om yderligere udgifter forbundet med oprettelsen af det pågældende organ.

Jernbanetransport

På jernbaneområdet kan det på det foreliggende grundlag som minimum forventes, at der vil være implementeringsomkostninger for erhvervslivet i størrelsesordenen 74-80 mio. kr. Dertil kommer øgede omkostninger til drift og vedligehold. Estimatet er baseret på tilbagemeldinger fra Banedanmark, DSB, Arriva, lokalbanerne og trafikelskaberne. Det skal understreges, at der for alle parter er tale om foreløbige estimater, blandt andet grundet usikkerhed om direktivets anvendelsesområde samt undtagelsesbestemmelsernes rækkevidde. I hvilken grad eksisterende udstyr kan tilpasses eller om der skal købes nyt er ikke afklaret, ligesom afgrænsningen af hvilke tjenesteydelser, der er omfattet, ikke ligger fast.

Etableringen af en markedsovervågningsmyndighed på jernbaneområdet forventes ikke at medføre væsentlige statsfinansielle omkostninger såfremt denne opgave kan placeres hos Jernbanenævnet.

Billet- og pengeautomater på transportområdet

Udgifter til billetautomater er medtaget i vurderingen ovenfor.

Byggeri

Forslaget vurderes ikke at have statsfinansielle, samfundsmæssige eller erhvervsøkonomiske konsekvenser for byggeriet, dog under forudsætning af, at den del af den eksisterende bygningsmasse, der ikke ombygges eller ændrer anvendelse i væsentlig grad, ikke omfattes af forslaget.

Regeringen vil følge forhandlingerne tæt, herunder særligt i forhold til vurderingen af forslaget økonomiske konsekvenser.

Andre konsekvenser og beskyttelsesniveauet:

Rapporten har i sig selv ingen konsekvenser for beskyttelsesniveauet.

7. Høring

Forslaget har været i almindelig høring hos berørte interessenter, herunder specialudvalget for arbejdsmarkedet og sociale forhold. Hovedindholdet af høringssvarene fremgår af nedenstående.

Danmarks Biblioteksforening: Danmarks Biblioteksforening er generelt enig i de anførte formål, men kan tilslutte sig de synspunkter og betænkeligheder, der anføres i notatet. Der er tale om et direktivforslag med et meget bredt anvendelsesområde, som også kan få betydning for de ydelser, som bibliotekerne tilbyder, fx når det drejer sig om digitale medietjenester. Danmarks Biblioteksforening vil i den forbindelse understrege, at konsekvenserne er uklare både hvad angår e-bogsformidling som eReolen, samt for film og musikformidling via bibliotekerne i Danmark. Danmarks Biblioteksforening kan derfor tilslutte sig notatets bemærkning om, at det fremlagte direktivforslag giver anledning til betænkelighed, og at omfanget er uklart.

Dansk Industri (DI): DI kan tilslutte sig regeringens foreløbige generelle holdning til direktivforslaget. Det er DI's opfattelse, at forslaget krav ikke er proportionale med målet og risikerer at føre til betydelige omkostninger for virksomhederne og dermed højere priser og mindre produktudbud for forbrugerne.

DI hæfter sig ved, at definitionerne af ”tilgængelige produkter og tjenesteydelser”, af ”personer med funktionelle begrænsninger”, samt af ”personer med handicap”, jf. direktivforslagets artikel 2, nr. 1, 3 og 4, er meget brede. Det giver anledning til at tro, at de berørte produkter og tjenesteydelser skal tilpasses, så de er tilgængelige for personer med funktionelle begrænsninger og handicaps, uanset graden og karakteren af en funktionel begrænsning eller et handicap. Afhængig af hvordan direktivet konkret vil blive implementeret, kan det betyde, at virksomhederne vil skulle tilpasse produkter og tjenester i et uforholdsmæssigt omfang. Direktivforslaget anerkender tilsyneladende ikke, at der desværre er nogle typer af funktionsnedsættelser og handicaps, som har en sådan natur og karakter, at det - uanset hvor kreativ en virksomhed er - ikke er muligt at tilpasse et produkt eller en tjenesteydelse, så produktet eller tjenesten er tilgængelig for personer med sådanne alvorlige funktionsnedsættelser eller handicaps. Direktivforslaget anerkender heller ikke, at der er nogle produkter og tjenester, som i sin natur ganske enkelt ikke henvender sig til personer med visse funktionsnedsættelser eller handicaps, ligesom der vil være produkter i forskellige prisklasser med forskelligt udstyr.

Forslaget til direktivets artikel 12 giver ganske vist mulighed for, at virksomheden på visse betingelser kan undlade at overholde tilgængelighedskravene, hvis det vil indebære en væsentlig ændring af produktet eller tjenesteydelsen eller medføre en uforholdsmæssig stor byrde for virksomheden. For at imødegå de bekymringer, som DI har nævnt ovenfor, bør det imidlertid også være muligt at indfortolke en modifikation til virksomhedens forpligtelser i udtrykket "den forventede anvendelse", som benyttes i direktivforslagets Bilag I, der beskriver tilgængelighedskravene nærmere. Udtrykket bør efter DI's opfattelse fortolkes under hensyntagen til, at personer med visse former for funktionsnedsættelse eller handicaps kan være helt uden for en virksomheds målgruppe, og at virksomheden derfor må kunne gå ud fra, at disse personer ikke har nogen forventet anvendelse af produktet eller tjenesteydelsen.

En yderligere bekymring ligger i forslaget til direktivets artikel 12.6., hvor en særlig notifikationsprocedure introduceres, hvis produktet ikke lever op til kravene. Et sådant krav om notifikation til alle myndigheder i lande, hvor produktet eller tjenesteydelsen forventes markedsført, synes helt ude af proportioner, især når der sammenlignes med, hvad der kræves i forhold til overholdelse af sikkerhedskrav i fx lavspændingsdirektivet.

Generelt set bør der indføres en artikel, der åbner mulighed for, at produktet, hvis det ikke i sig selv tilbyder de krævede alternative muligheder, kan være kompatibelt med andre produkter, der åbner mulighed herfor.

Danske Handicaporganisationer (DH): DH synes, det er meget positivt, at kommissionen er kommet med sit forslag til et tilgængelighedsdirektiv. Mennesker med handicap møder på nuværende tidspunkt mange barrierer, der gør det meget svært at bidrage i alle samfundets aspekter. Med det rette indhold kan en europæisk ”tilgængelighedslov” være med til at ændre dette og sikre tilgængelighed for alle på tværs af grænserne i EU. DH mener derfor, at den danske regering skal støtte initiativet og arbejde for, at det bliver vedtaget.

DH finder det meget positivt, at regeringen støtter direktivets overordnede målsætning om at forbedre adgangen til tilgængelige produkter og tjenesteydelser på det indre marked. DH ser det desuden som meget positivt, at regeringen vil analysere de enkelte dele af forslaget nærmere og ser frem til at se resultatet.

Dog mener DH, at notatet fokuserer meget på ikke at pålægge erhvervslivet unødvendige byrder. DH mener ikke, der er tale om unødvendige byrder. Der er behov for at stille krav til erhvervslivet for at sikre adgang til samfundet for personer med handicap og hermed direktivets overordnede målsætning. Desuden er DH af den opfattelse, at ikke alle tilgængelighedskrav giver ekstra omkostninger eller arbejdsgange, men f.eks. kan handle om en omlægning af arbejdsgange og processer, der efterfølgende resulterer i tilgængelige produkter eller tjenesteydelser. Et ”tilgængelighedsdirektiv” vil bidrage til at skabe den fornødne opmærksomhed og viden om tilgængelighed. Her er det også vigtigt at tilføje, at direktivet vil have en gennemførelsesperiode, i hvilken erhvervslivet kan forberede sig på at leve op til kravene.

Direktivets anvendelsesområde kan efter DH's opfattelse med fordel udvides til at omhandle flere områder som bl.a. det bebyggede område, husholdningsprodukter og overnatningsmuligheder. DH mener endvidere, at tilgængelighedskravet i forslaget til direktivets artikel 3 kan forbedres ved at stille krav om, at bygningerne skal være tilgængelige.

Det er endvidere meget vigtigt, at forslaget til direktivets artikel 12, der giver mulighed for, at virksomheden på visse betingelser kan undlade at overholde tilgængelighedskravene, hvis det vil indebære en væsentlig ændring af produktet eller tjenesteydelsen eller medføre en uforholdsmæssig stor byrde for virksomheden, ikke bliver en kattelem. Derfor skal brugen af denne artikel overvåges. DH foreslår derfor nedsættelse af nationale rådgivende brugerorganer, som kan vurdere, om de tilgængeligheds løsninger, som tilbydes, er relevante. Det er endvidere vigtigt, at den dedikerede komité, som skal nedsættes under kommissionen, udsteder klare og dækkende retningslinjer.

Det er vigtigt, at personer med handicap inddrages i standardiseringsarbejdet, der kan føre frem til fælles tekniske specifikationer, som forudsat i forslaget til direktivets artikel 14. Risikoen ved at benytte det i forslaget til artikel 16 foreslåede CE-mærkning er bl.a. selvevalueringen. Desuden er det ikke et mærke, som forbrugere forbinder med tilgængelighed. Der skal derfor iværksættes en form for markedsføring af CE-mærket og tilgængelighed. Markedsovervågningsmyndighedernes oplysninger om erhvervsdrivendes overholdelse af de gældende tilgængelighedskrav skal systematisk gøres tilgængelige for forbrugerne. Der skal udvikles et certificeringssystem for tjenesteydelser, der kan sikre, at tilgængelighedskravet overholdes.

Det er endvidere vigtigt, at man i direktivet præciserer, hvordan forholdet er til andre EU-retsakter. Der skal også være et system, der sikrer kontrol med overholdelsen af bestemmelserne i direktivet, så muligheden for som enkeltperson at indbringe en sag for domstolene bliver sidste udvej. Der skal allokeres ressourcer til at håndhæve sanktionerne og til investering i tilgængelighedsrelaterede initiativer. Den foreslåede gennemførelsesperiode på seks år er for lang. Hvis anvendelsesområdet udvides til også at omfatte det bebyggede område, kan perioden derimod forlænges.

Det Kongelige Bibliotek: Det Kongelige Bibliotek er generelt enig i at fremme tilgængelighed. Det Kongelige Bibliotek kan tilslutte sig notatets bemærkninger om, at der er behov for nærmere afklaring og analyse af direktivforslagets anvendelsesområde og begreber.

Det Kongelige Bibliotek er bekendt med, at Statsbiblioteket har afgivet et hørings-svar, hvori der gøres opmærksom på, at direktivforslaget vil kunne have konsekvenser for dette biblioteks audiovisuelle medietjenester. Disse tjenester har Det Kongelige Bibliotek som pligtafleveringsinstitution i dag adgang til, og det vil være problematisk, hvis direktivforslaget betyder, at bibliotekets brugere mister denne adgang. Tilgængelighedskrav i forhold til bygninger kan eventuelt også få betydning for Det Kongelige Bibliotek.

Finanssektorens Arbejdsgiverforening (FA): FA vil henstille, at regeringen fastholder, at forslaget ikke må pålægge erhvervslivet unødvendige eller uforholdsmæssige byrder. FA skal i den forbindelse henvise til, at Finansrådet over for Finanstilsynet har vurderet, at forslaget vil medføre merudgifter på mellem 150 og 250 mio. kr. for danske pengeinstitutter. Der er tale om et konservativt skøn. Merudgifter i denne størrelsesorden må forventes at kunne få betydning for beskæftigelsen i finanssektoren i Danmark. Det er vigtigt, at regeringen fortsat er opmærksom på de meget vidtgående økonomiske konsekvenser af forslaget.

Forbrugerrådet Tænk: Forbrugerrådet Tænk hilser direktivforslaget meget velkomment. En række forhold peger i høj grad på et øget og efter Forbrugerrådet Tænks opfattelse nødvendigt og vigtigt fokus på, at samfundet generelt skal være tilgængeligt for alle forbrugere. Forbrugerrådet Tænk henviser til Danmarks underskrivelse af FN's Handicapkonvention, Kommissionens vedtagelse af en europæisk handicapstrategi 2010-2010 COM(2010) 636 final, og det forhold, at der i EU er ca. 80 millioner mennesker, der i et vist omfang er ramt af et handicap, og at tallet forventes at stige støt i takt med, at antallet af ældre øges.

For så vidt angår kommunikationsterminaler (computere og telefoner) og kommunikationstjenester, produceres og forhandles de i stigende grad på tværs af grænserne i EU eller af selskaber, der opererer i flere lande. Det vil derfor være af betydning for både selskaber og forbrugere, at der kommer fælles regler om tilgængelighed i EU. Om effekten for forbrugerne er positiv, vil naturligvis afhænge af det niveau for tilgængelighed, der stilles krav om. Men under alle omstændigheder vil fælles krav kunne lede til lavere produktionsomkostninger for de tilgængeligheds-skabende elementer i produkter og tjenester. Dermed gøres tilgængeligheden billigere i de lande, der allerede har udbyggede krav, f.eks. i Danmark på visse områder. Og ved at lægge barren højt i direktivet kan man undgå, at danske virksomheder belastes mere end andre europæiske virksomheder. I dag skal virksomhederne, der leverer tilgængelighed, producere efter landenes forskellige lovgivning, men med ét sæt fælles regler i EU kunne det være relevant at få analyseret, hvorledes et sådant direktiv kan skabe arbejdspladser og billigere tilgængelighed gennem at udvide markedet for tilgængelighedselementer.

Statsbiblioteket: Statsbiblioteket er generelt enig i de anførte formål, men kan tilslutte sig de synspunkter og betænkeligheder, der anføres i notatet. Der er tale om

et direktivforslag med et meget bredt anvendelsesområde, som også kan få betydning for de ydelser, som Statsbiblioteket tilbyder, fx når det drejer sig om audiovisuelle medietjenester. Der er tale om specialdesignede og særudviklede audiovisuelle medietjenester, som det har krævet store it-ressourcer at udvikle, og som stiller særlige udviklingskrav, fordi de særlige tekniske og juridiske behov ikke kan løses på anden måde. Såfremt disse tjenester skal ændres til at opfylde de krav vedrørende audiovisuelle tjenester, som blandt andet er beskrevet i bilaget til direktivforslaget, vil det være så krævende både teknisk og økonomisk, at det ikke skønnes muligt inden for de bevillingsmæssige rammer. Det vil ud fra en umiddelbar vurdering kræve omfattende tilførsel af ressourcer eller opgivelse af tjenesteydelser.

Forslaget kan muligvis også få betydning for Statsbiblioteket på andre områder fx vedrørende e-bøger og e-ressourcer. Tilgængelighedskrav i forhold til bygninger kan eventuelt også få betydning for Statsbiblioteket.

TDC: TDC støtter den foreslåede danske holdning. TDC bemærker, at det uanset bl.a. hensynet til proportionalitet som beskrevet i Artikel 12 er vanskeligt at se begrundelsen endsige behovet for, at det foreslåede direktiv skal omfatte telefon-tjenester. Dette gælder særligt med hensyn til telefontjenester ikke mindst i lyset af, at udbydere af sådanne tjenester må forventes at få fastsat krav om hensyn til handicappede i det kommende Forsyningspligt-direktiv. Krav om information, som det fremgår af Bilag 1, Afsnit 3, vil således i givet fald kunne betyde en yderligere administrativ byrde uden værdi for brugerne.

8. Generelle forventninger til andre landes holdninger

Forhandlingerne er fortsat på et meget tidligt stadie, hvor landene er mere fokuseret på at forstå forslaget betydning og konsekvenser, end på at kommunikere holdninger. Således er der generet opbakning blandt landene til formålene om at sikre tilgængelighed generelt, men også en væsentlig skepsis ift. de forskellige konkrete elementer i forslaget, herunder fra blandt andet Frankrig, England og Tyskland, Finland Portugal og Spanien

Rådets Juridiske Tjeneste (RTJ) afgav, forud for arbejdsgruppemøde den 20. maj, en særdeles kritisk note om tilgængelighedsdirektivets retsgrundlag. Det fremgår af noten, at RTJ vurderer, at den indre markedshjemmel i princippet kan benyttes som retsgrundlag for at harmonisere tilgængelighedskrav, men at RTJ omvendt vurderer, at direktivets anvendelsesområde bør indsnævres til de områder hvor Kommissionens konsekvensanalyse retfærdiggør, at der findes et indre markedsrationale (websider og bygninger).

9. Regeringens foreløbige generelle holdning

Forhandlingerne er fortsat på et meget tidligt stadie, hvor landene er mere fokuseret på at forstå forslaget betydning og konsekvenser, end på at kommunikere holdninger. Således er der generet opbakning blandt landene til formålene om at sikre tilgængelighed generelt, men også en væsentlig skepsis ift. de forskellige konkrete elementer i forslaget, herunder fra en række store lande.

Rådets Juridiske Tjeneste (RTJ) afgav, forud for arbejdsgruppemøde den 20. maj, en særdeles kritisk note om tilgængelighedsdirektivets retsgrundlag. Det fremgår af noten, at RTJ vurderer, at den indre markedshjemmel i princippet kan benyttes som

retsgrundlag for at harmonisere tilgængelighedskrav, men at RTJ omvendt vurderer, at direktivets anvendelsesområde bør indsnævres til de områder hvor Kommissionens konsekvensanalyse retfærdiggør, at der findes et indre markedsrationale (websider og bygninger).

10. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg

Der er oversendt grund og nærhedsnotat d. 7. januar 2016 samt supplerende grund- og nærhedsnotat d. 22. januar 2016.

2. Kommissions forslag til revision af udstationeringsdirektivet

Revideret notat - ændringer i forhold til grund- og nærhedsnotat er markeret med streg i venstre margin.

Resumé

EU-Kommissionen har den 8. marts 2016 fremsat forslag til Europa-Parlamentets og Rådets ændring af direktiv 96/71/EF af 16. december 1996 om udstationering af arbejdstagere som led i udveksling af tjenesteydelser. KOM(2016) 128 endelig.

Som følge af "det gule kort" overvejer EU-kommissionen aktuelt sin reaktion på de modtagne begrundede udtalelser. Formandskabet har indtil videre sat behandlingerne i ro og punktet er på i form af en fremskridtsrapport fra formandskabet. Der sker således ikke nogen forhandling på rådsmødet.

Formålet med forslaget er at sikre lige konkurrencevilkår mellem udstationerede og lokale virksomheder i værtslandet blandt andet ved at indføre et princip om, at samme arbejde på samme sted bør aflønnes på samme måde.

Den væsentligste ændring i forhold til de gældende regler er forslaget om at fjerne henvisningen til "mindsteløn" og i stedet indsætte en bestemmelse om, at den udstationerede skal sikres "aflønning", som omfatter alle lønelementer, som er gjort obligatoriske i henhold til lov, administrative bestemmelser eller alment gældende overenskomster. Hvis der ikke findes en ordning til konstatering af, at kollektive aftaler finder generel anvendelse, kan overenskomster indgået efter art. 3, stk. 8 i direktivet lægges til grund.

Derudover indeholder forslaget en 24 måneders overgrænse for udstationering, før værtslandets regler finder anvendelse, samt mulighed for at stille forpligtelser over for underleverandører i forhold til hvilket niveau af forpligtelser, de kan blive underlagt for at sikre deres ansatte. Endelig indeholder forslaget et krav om, at nationale bestemmelser om vikararbejde finder anvendelse, når udenlandske vikarbureauer udstationerer vikarer, samt en forpligtelse til at offentliggøre obligatoriske lønelementer på det nationale websted, som medlemsstaterne allerede er forpligtet til at oprette i medfør af håndhævelsesdirektivet.

1. Baggrund

EU-Kommissionen har ved KOM(2016) 128 endelig af 8. marts 2016 fremsat forslag til Europa-Parlamentets og Rådets ændring af direktiv 96/71/EF af 16. december 1996 om udstationering af arbejdstagere som led i udveksling af tjenesteydelser.

Det fremgår af Kommissionens arbejdsprogram for 2016, at Kommissionen vil foreslå en "målrettet" revision af udstationeringsdirektivet. Kommissionen ønsker med revisionen at modvirke social dumping og "brain drain" ved, at det slås fast i direktivet, at udstationerede lønmodtagere skal sikres "lige løn for samme arbejde på samme arbejdsplads".

Udstationering af arbejdstagere forekommer, når tjenesteydelser udbydes på tværs af grænserne i det indre marked. En udstationeret arbejdstager er ansat i én EU-medlemsstat, men sendes af sin arbejdsgiver midlertidigt ud for at arbejde i en anden medlemsstat.

Udstationering af arbejdstagere anvendes især i bygge- og anlægssektoren, i fremstillingsindustrien og i servicesektoren i forbindelse med personlige tjenesteydelser (uddannelse, sundhed og sociale foranstaltninger) og forretningsservice (administrative, liberale og finansielle tjenesteydelser).

Mellem 2010 og 2014 steg antallet af udstationeringer med næsten 45 pct. I 2014 var der ca. 1,9 mio. udstationerede arbejdstagere i andre EU-lande.

I EU-retten er der fastsat en række obligatoriske regler vedrørende arbejds- og ansættelsesvilkår, der skal anvendes på udstationerede arbejdstagere. Disse regler er fastsat ved direktiv 96/71/EF, der blev vedtaget i 1996, og udgør rammen for den frie udveksling af tjenesteydelser og beskyttelse af udstationerede arbejdstagere og dermed at sikre lige konkurrencevilkår mellem udenlandske og lokale virksomheder.

Ved direktivet fra 1996 er det fastsat, at selv om arbejdstagere, der er udstationeret i en anden medlemsstat, stadig er ansat af den udsendende virksomhed og derfor omfattes af den pågældende medlemsstats lovgivning (Rom-konventionen), har arbejdstagerne en lovfæstet ret til et sæt af minimumsrettigheder i den medlemsstat, hvor opgaven udføres.

De beskyttede minimumsrettigheder omfatter:

- mindsteløn, herunder overtidsbetaling
- maksimal arbejdstid og minimal hviletid
- mindste antal betalte feriedage pr. år
- betingelser for at stille arbejdstagere til rådighed, herunder via vikarbureauer
- sikkerhed, sundhed og hygiejne på arbejdspladsen
- beskyttelsesforanstaltninger for gravide og børn og unge
- ligebehandling samt andre regler om ikke-forskelsbehandling

Direktivet omfatter ikke regler om social sikring. Bestemmelserne om social sikring findes i forordning (EF) nr. 883/2004 om koordinering af de sociale sikringsordninger.

I 2014 blev direktiv 2014/67/EU (det såkaldte håndhævelsesdirektiv) vedtaget. Formålet med direktivet er at styrke den praktiske anvendelse af bestemmelserne om udstationering af arbejdstagere ved at behandle problemer i forbindelse med svig og omgåelse af regler samt forbedre udvekslingen af oplysninger mellem medlemsstaterne. Således supplerer de to direktiver hinanden.

Håndhævelsesdirektivet giver ikke nye rettigheder for udstationerede, men giver de nationale myndigheder værktøjer til at sondre mellem reel udstationering og misbrug og omgåelse. Myndighederne i en modtagende medlemsstat kan f.eks. anmo-

de myndighederne i den udsendende medlemsstat om at kontrollere, om den udstationerende virksomhed reelt udøver væsentlige aktiviteter ud over udelukkende administrative aktiviteter i det pågældende land. Om udstationerede arbejdstagere er ansat i det pågældende land, er et af de relevante kriterier, som kan indgå i myndighedernes vurdering af, om en virksomhed er reelt etableret.

Medlemsstaterne skal have gennemført håndhævelsesdirektivet inden den 18. juni 2016. Beskæftigelsesministeriet har sendt et lovforslag i høring, og det forventes fremsat og vedtaget i indeværende samling.

Hjemmelsgrundlag

Forslaget er fremsat med hjemmel i TEUF artikel 53 (1) og artikel 62 og omfattet af den almindelige lovgivningsprocedure.

2. Formål og indhold

Kommissionen har blandt andet begrundet forslaget med, at arbejdsmarkedssituationen i EU i høj grad har ændret sig siden 1996. Dels er det indre marked vokset de sidste to årtier, dels er lønforskellene blevet større, hvilket giver incitament til at bruge udstationering til at udnytte disse forskelle. Ifølge Kommissionen er de lovrammer, der blev indført med direktivet fra 1996, ikke længere egnede til de nye realiteter. Eftersom udsendende virksomheder kun skal leve op til mindstelønsniveauet i værtslandet, giver dette ifølge Kommissionen ofte markante lønforskelle mellem udstationerede og lokale arbejdstagere, især i medlemsstater med relativt høje lønninger. Udstationerede arbejdstagere tjener op til 50 % mindre end lokale arbejdstagere i nogle sektorer og medlemsstater.

Kommissionen har endvidere begrundet forslaget med, at store lønforskelle giver ulige konkurrencevilkår for virksomhederne og på den måde underminerer det indre marked. Det er derfor nødvendigt at opdatere reglerne om udstationering af arbejdstagere, så de svarer til de aktuelle økonomiske og sociale forhold.

Revisionen vil desuden give mulighed for at skabe bedre sammenhæng med anden EU-lovgivning, der er vedtaget efter direktivet fra 1996. Der er et vist misforhold mellem det eksisterende direktiv og andre EU-retsakter såsom forordning (EF) nr. 883/2004 om koordinering af de sociale sikringsordninger og direktivet om vikararbejde. Hvis relevante bestemmelser tilpasses hinanden, bliver reglerne meget klarere for virksomhederne, håndhævelsesorganerne og arbejdstagerne.

Med initiativet ønsker Kommissionen at skabe en stærkere ramme for udstationering i EU og på den måde fremme et mere fair og dybere indre marked.

Forslaget indeholder følgende elementer:

Udvidet anvendelsesområde

Forslaget indeholder en bestemmelse om at udvide direktivets minimumsrettigheder vedrøre arbejdsvilkår, der følger af overenskomster, til at omfatte alle økonomiske sektorer udover de aktiviteter, som er angivet i bilaget til direktivet og, som i dag alene omfatter bygge- og anlægssektoren.

Udstationering udover 24 måneder

Forslaget indeholder en ny bestemmelse om, at udstationeringer, som forventes eller faktisk varer udover 24 måneder, bliver omfattet af værtslandets regler. Værtslandets regler kommer som udgangspunkt til at gælde, medmindre der er foretaget et andet lovvalg af arbejdsgiver og arbejdstager. Dog kan et lovvalg ikke medføre, at værtslandets beskyttelsesregler fraviges til ugunst for arbejdstageren.

Aflønning af udstationerede arbejdstagere

Forslaget indeholder en ændret bestemmelse om sikring af ”mindsteløn” til den udstationerede. Det foreslås i stedet, at udstationerede arbejdstagere skal have ret til en ”aflønning”, som omfatter alle de bestanddele af aflønning, som er gjort obligatoriske i henhold til national lov eller administrative bestemmelser, kollektive aftaler eller voldgiftskendelser, der finder generel anvendelse. Hvis der ikke findes en ordning til konstatering af, at kollektive aftaler eller voldgiftskendelser finder generel anvendelse, kan overenskomster indgået efter artikel 3, stk. 8, i det gældende direktiv lægges til grund.

Således vil aflønningen ikke kun omfatte mindstelønnen, men også andre lønelementer, som er gjort obligatoriske.

Medlemsstaterne forpligtes til at offentliggøre obligatoriske lønelementer på det nationale websted, som medlemsstaterne allerede er forpligtet til at oprette i medfør af håndhævelsesdirektivet.

Den gældende bestemmelse i direktivets artikel 3, stk. 1, sidste sætning, hvoraf det fremgår, at løn defineres i overensstemmelse med national praksis i den medlemsstat på hvis område arbejdstageren er udstationeret, er ikke bibeholdt i forslaget, men er i stedet erstattet med en betragtning om, at det henhører under medlemsstatens kompetence at fastsætte bestemmelser om aflønning i overensstemmelse med national lovgivning og praksis. Det fremgår dog samtidig af betragtningen, at ”imidt skal nationale bestemmelser om aflønning af udstationerede arbejdstagere være begrundet i behovet for at beskytte udstationerede arbejdstagere, og de må ikke uforholdsmæssigt begrænse den grænseoverskridende levering af tjenesteydelser”.

Forslaget indeholder ikke ændringer i bestemmelsen i udstationeringsdirektivet (artikel 3 (8)), som giver lande uden erga omnes eller lovfastsat mindsteløn mulighed for at bruge en anden mekanisme for fastsættelse af løn.

Underleverandører

Forslaget giver medlemsstaterne mulighed for at fastsætte, at en virksomhed (hovedkontrahenten) kun kan indgå aftale med en underleverandør, der garanterer sine ansatte den samme løn, som hovedentreprenøren giver sine ansatte. En medlemsstat kan kun indføre et sådant krav, hvis det gøres på en ikke-diskriminerende måde, dvs. den samme regel skal gælde for både indenlandske og grænseoverskridende underkontrahenter. En medlemsstat vil kunne vælge at anvende de samme bestemmelser om aflønning, som gælder for hovedkontrahenten i forhold til udstationerede arbejdstagere, også selv om bestemmelserne stammer fra kollektive overenskomster, der ikke finder generel anvendelse.

Vikarer

Forslaget indeholder en bestemmelse om, at udstationerede vikarer skal sikres de samme rettigheder, som gælder værtsstatens vikarer i henhold til artikel 5 i vikardirektivet. Som en konsekvens foreslås det samtidig, at art. 3, stk. 9, i udstationeringsdirektivet ophæves, hvorefter en medlemsstat kan fastsætte bestemmelser, som skal sikre, at udstationerede vikarer får de samme vilkår, som nationale vikarer.

3. Europa-Parlamentets udtalelser

Europa-Parlamentet skal i henhold til TEUF art. 294 høres. Der foreligger endnu ikke en udtalelse og tidspunktet for Europa-Parlamentets behandling kendes endnu ikke.

4. Nærhedsprincippet

Kommissionen har anført, at en ændring af det eksisterende direktiv kun kan ske gennem vedtagelsen af et nyt direktiv. Regeringen er enig heri.

Imidlertid vurderer et flertal i Folketinget (S, DF, EL, ALT og SF), at dele af forslaget ikke er i overensstemmelse med nærhedsprincippet. Et flertal har således sendt en begrundet udtalelse til EU-Kommissionen med henblik på at give et ”gult kort” og anmode EU-kommissionen om at genoverveje forslaget.

Regeringen finder, at der er behov for at få afklaret, hvorvidt medlemsstaternes kompetence til at definere aflønning og vilkår for vikarer berøres eller begrænses af forslaget. Det er derfor afgørende at få bibeholdt en eksplicit passus i direktivet om, at løn defineres i overensstemmelse med national praksis, således at det nationale råderum ikke begrænses.

5. Gældende dansk ret

Udstationeringsdirektivet (direktiv 96/71/EF af 16. december 1996) er implementeret ved lov om udstationering af lønmodtagere m.v., jf. lovbekendtgørelse nr. 342 af 3. april 2014 med senere ændring.

Bortset fra tilrådighedsstillelse af arbejdstagere og løn er de øvrige kerneområder, der er opregnet i direktivet, reguleret i arbejdsmiljølovgivningen, lov om gennemførelse af dele af arbejdstidsdirektivet, ferieloven, ligebehandlingsloven, ligelønsloven, forskelsbehandlingsloven og funktionærloven.

Derimod er løn i Danmark reguleret via de kollektive overenskomster. I Danmark gælder overenskomsterne kun for de parter, som har indgået dem, eller som har tiltrådt dem. I forhold til løn og arbejdsvilkår i forbindelse med udstationeret arbejdskraft er udstationeringsdirektivets mindstelønsbestemmelse ikke udnyttet i forbindelse med implementeringen af udstationeringsdirektivet. Udstationeringslovens § 6 a fastsætter rammerne for anvendelse af kollektive kampskridt til støtte for indgåelse af kollektive overenskomster med udenlandske tjenesteydere, der udstationerer lønmodtagere til Danmark. Det er dermed overladt til arbejdsmarkedets parter at regulere lønvilkår via kollektiv overenskomst også for udstationerede lønmodtagere.

Der er som udgangspunkt ikke nogen fast øvre grænser for, hvor længe en virksomhed kan udstationere en lønmodtager, og dermed hvor længe lønmodtageren alene er

omfattet af minimumsrettigheder i værtslandet, som der er henvist til i udstationeringsdirektivet.

6. Konsekvenser

Der kan blive behov for at foretage visse ændringer i lov om udstationering af lønmodtagere mv.

På det foreliggende grundlag, vurderes meget foreløbigt at forslaget medfører administrative konsekvenser under 4 mio. kr. årligt. Konsekvenserne kan ikke kvalificeres yderligere på nuværende tidspunkt.

Forslaget vil eventuelt kunne få betydning for danske virksomheder, som udstationerer ansatte til øvrige EU-lande, idet forslaget blandt andet kan medføre, at virksomheder får yderligere forpligtelser, herunder lønelementer, som er gjort obligatoriske i andre medlemslande.

7. Høring

Forslaget har været sendt i høring i EU Specialudvalget vedrørende Arbejdsmarkedet og Sociale Forhold med frist den 18. marts 2016. Der er modtaget svar fra Dansk Arbejdsgiverforening (DA), et fællesbrev fra Landsorganisationen i Danmark (LO), FTF og Akademikerne, samt svar fra Finanssektorens Arbejdsgiverforening (FA) og KL.

DA

DA finder generelt, at forslaget giver EU-medlemslandene muligheder for at fastsætte regler, der vil kunne begrænse virksomhedernes muligheder for at udstationere ansatte til andre EU-lande, og at forslaget derfor kan medvirke til at begrænse mobiliteten i Europa til skade for EU's konkurrenceevne.

DA finder derudover, at der er behov for at sikre, at forslaget ikke kommer til at begrænse medlemsstaternes kompetence til at fastlægge aflønning, og DA stiller dermed spørgsmål ved, om forslaget overholder nærhedsprincippet. DA henviser til, at forslaget ikke indeholder formuleringen fra det gældende direktiv om, at ”I forbindelse med dette direktiv defineres begrebet mindsteløn, jf. stk. 1, litra c), i overensstemmelse med national lovgivning og/eller praksis i den medlemsstat, på hvis område arbejdstageren er udstationeret”. Formuleringen af erstattet af en mere uklar bestemmelse om forståelsen af ”aflønning”.

DA henviser til, at formuleringen i det gældende direktiv ligger til grund for bestemmelsen i udstationeringslovens § 6 a, som blev udarbejdet efter drøftelser med arbejdsmarkedets parter som opfølgning på EU-Domstolens afgørelse i Laval-sagen. Bestemmelsen fastlægger, hvilke lønkrav en organisation kan stille på grundlag af en overenskomst, som klart specificerer, hvad en udenlandsk tjenesteyder skal betale, og fastslår desuden, hvilket lønkrav en fagforening kan konflikte for. Bestemmelsen i § 6 a, berører grundlæggende elementer i den danske aftalemodel, nemlig den aftalebaserede løndannelse og rammerne for at udøve konfliktretten til støtte for overenskomstkraav. Det er derfor afgørende for DA, at det sikres, at forslaget ikke berører medlemsstaternes kompetence til at fastsætte indholdet af lønbegrebet og ikke medfører ændringer i udstationeringslovens § 6 a.

DA opfordrer derfor til, at den hidtidige bestemmelse om medlemsstaternes kompetence i forhold til definition af lønbegrebet opretholdes. Hvis ikke bestemmelsen opretholdes, mener DA ikke at nærhedsprincippet er overholdt. Hvis ikke det er muligt at få bindende tilsagn fra Kommissionen om at opretholde den gældende formulering om national kompetence i forhold til definition af løn, opfordrer DA regeringen til at samle et tilstrækkeligt antal medlemsstater til at gøre indsigelse overfor Kommissionen efter proceduren i protokollen om nærheds- og proportionalitetsprincippet.

LO, FTF og Akademikerne

LO, FTF og Akademikerne har i et fælles brev overordnet anført, at når EU-Kommissionen vælger at åbne direktivet, havde organisationerne gerne set, at Kommissionens forslag fuldt ud ville gennemføre princippet om ”lige løn for lige arbejde på det samme sted”. Organisationerne henviser til, at princippet fremgik af DA og LO’s aftale om udstationering fra 1992, der havde følgende formål at: ”udstationerede arbejdstagere, hvad angår løn- og arbejdsforhold, kan få samme rettigheder som danske kolleger beskæftiget med tilsvarende arbejde.”

Organisationerne ser Kommissionens udspil som et kompromis i forhold til den europæiske diskussion om udstationeredes rettigheder, som er opstået i kølvandet på en række afgørelser fra EU-Domstolen, blandt andet Laval-afgørelsen. Som opfølgning på Laval-afgørelsen foretog man i Danmark - på baggrund af et udredningsarbejde med deltagelse af arbejdsmarkedets parter - en tilpasning af udstationeringsloven med hensyn til konfliktgrundlaget overfor udenlandske tjenesteydere. Organisationerne støtter fortsat denne løsning, og det er derfor afgørende, at adgangen til at definere lønbegrebet i overensstemmelse med national lovgivning og praksis opretholdes.

Organisationerne finder, at forslaget på enkelte punkter er i strid med nærheds- og proportionalitetsprincippet. Det gælder i forhold til medlemsstaternes adgang til at definere, hvad der nationalt forstås ved ”aflønning”, og adgangen til at fastsætte, at udstationerede vikarer skal sikres de samme vilkår, der gælder for vikarer i værtslandet, (jf. bestemmelsen i art. 3, stk. 9, som Kommissionen foreslår afskaffet).

Organisationerne finder det problematisk, at forslaget ikke opretholder den nuværende formulering i direktivet om, at løn defineres i overensstemmelse med national lovgivning og/eller praksis. Udeladelsen af denne formulering kan indikere, at der introduceres et nyt EU-retligt lønbegreb, hvis nærmere indhold vil skulle fastlægges af EU-domstolen, hvis der opstår tvivl om fortolkningen. Organisationerne hæfter sig blandt andet ved, at der i betragtning 12 i forslaget er henvist til, at nationale bestemmelser om aflønning af udstationerede arbejdstagere skal være begrundet i behovet for at beskytte disse, og at de ikke uforholdsmæssigt må begrænse grænseoverskridende levering af tjenesteydelser. Samlet set bevirker det, at der sker en forskydning af kompetence fra medlemsstaterne over til EU-Domstolen i relation til at fastlægge betydning af direktivets ”lønbegreb”. Organisationerne finder, at en sådan forskydning af kompetence ikke er nødvendig for at opnå formålet med forslaget, samt at lønforhold er national kompetence, jf. TEUF art. 153, stk. 5. Organisationerne finder det afgørende, at forslaget kommer til at indeholde den gældende formulering om at: ”I forbindelse med dette direktiv defineres begre-

bet mindsteløn, jf. stk. 1, litra c), i overensstemmelse med national lovgivning og/eller praksis i den medlemsstat, på hvis område arbejdstageren er udstationeret”.

Det er ligeledes afgørende at få afklaret, om der er forskel på det lønbegreb, der følger af § 6 a, i den danske udstationeringslov, og forslagets bestemmelse om aflønning.

Organisationerne finder det positivt, at udstationerende vikarer efter forslaget fremover skal sikres de samme rettigheder, som gælder værtsstatens vikarer i henhold til art. 5 i vikardirektivet. Men organisationerne finder det problematisk, hvis art. 3, stk. 9, i udstationeringsdirektivet ophæves, hvis det betyder, at medlemsstaterne ikke længere har mulighed for at ligestille udstationerede vikarer med nationale vikarer for så vidt angår afskedigelsesregler, løn i opsigelsesperioden, regler om akkumulering af anciennitet, samt regler om information og høring, information om ledige stillinger og adgang til kollektive faciliteter. Det skal nærmere afklares, hvilke konsekvenser en ophævelse af art. 3, stk. 9, har i forhold til overenskomsternes vikarbestemmelser.

Organisationerne finder ikke, at forslaget om en udstationerings tidsmæssige udstrækning er tilstrækkelig og giver fortsat ikke svar på, hvor længe man kan være udstationeret, og hvad der ligger i begrebet ”udstationering”. Der er tale om en lovvalgsbestemmelse, som kun vil få begrænset omfang i forhold til at kunne sikre ufravigelige danske ansættelsesretlige regler.

I forhold til forslagets bestemmelse, som giver medlemsstaterne mulighed for at kræve, at en virksomhed kun indgår aftaler med underleverandører, der garanterer overholdelse af de samme lønvilkår, som førstnævnte virksomhed skal overholde, bemærker organisationerne, at bestemmelsen synes at være en blåstempling af brugen af arbejdsklausuler i offentlige udbudskontrakter.

KL

KL har som generel bemærkning, at direktivet rejser en række spørgsmål som er centrale i forhold til den danske arbejdsmarkedsregulering, forhold som i sidste ende påvirker prisen på de tjenesteydelser, som kommunerne køber af udenlandske tjenesteydere. KL mener, at elementer i forslaget skal afklares nærmere. Det gælder blandt andet de økonomiske konsekvenser af forslaget, når det foreslås udbredt til alle sektorer og ikke kun bygge- og anlæg. KL har en række spørgsmål til forståelse af EU-Kommissionens forslag om aflønningsbegreb med hensyn til, hvilke elementer, som omfattes, og hvordan de skal være gjort obligatoriske.

Det er KL's vurdering, at hvis forslaget skal forstås sådan, at udstationerede skal kunne påberåbe sig danske overenskomster, uanset at disse ikke er almengjorte, vil det udgøre en særlig udfordring for Danmark og for mobiliteten i EU.

KL er bekymret for, om forslaget får betydning for EU-Domstolens kompetence i forhold til at regulere løn og KL henviser til, at EU-traktaten ikke giver domstolens kompetence hertil. KL stiller desuden spørgsmål ved, om der med implementeringen af håndhævelsesdirektivet i dansk ret vil opfylde den del af forslaget, som forpligter medlemslandene til at offentliggøre bestanddele af aflønningen.

Endelig bemærker KL, at KL er imod lovgivning om kædeansvar og henviser til, at kommuner frit skal kunne vælge, i hvilket omfang, der fastsættes kædeansvar i kontraktsforhold.

FA

FA er generelt betænkelig ved forslaget og anbefaler, at forslaget afventer implementeringen og evalueringen af håndhævelsesdirektivet, samt at der foretages en grundig analyse af forslagets konsekvenser i forhold almengørelse af overenskomster og hjemmelsgrundlaget i traktaten. FA finder, at rækkevidden af forslaget – og særligt bestemmelsen om løn – er uklar, fx med hensyn til, om forslaget forpligter til at almengøre overenskomster. I givet fald vil det gribe ind i den danske model. FA finder, at forslaget begrænser den frie bevægelighed og stiller spørgsmål ved, om forslaget er afbalanceret og proportionalt.

8. Generelle forventninger til andre landes holdninger

Der er stor uenighed mellem medlemslandene om behovet og hensigtsmæssigheden i en genåbning af direktivet og formålet hermed. På den ene side er der en række lande, som støtter EU-Kommissionens forslag til en revision af udstationeringsdirektivet, og som ønsker at få fremmet princippet om, at samme arbejde på samme sted skal aflønnes på samme måde. På den anden side er der en gruppe lande – først og fremmest de øst-europæiske lande - som er imod primært fordi de mener, at det begrænser landenes mulighed for lønkonkurrence og kan medføre øget protektionisme.

Parlamentet fra følgende lande har sendt en begrundet udtalelse til Kommissionen: Danmark, Bulgarien, Tjekkiet, Estland, Kroatien, Ungarn, Litauen, Letland, Polen, Rumænien og Slovakiet. EU-kommissionen skal således genoverveje forslaget, jf. bestemmelserne i protokollen om anvendelse af nærhedsprincippet og proportionalitetsprincippet.

9. Regeringens foreløbige generelle holdning

Regeringen vurderer, at der med forslagets centrale bestemmelse om vilkår under udstationeringen, fortsat tages højde for, at ikke alle medlemslande har lovregulering af løn eller almengjorte overenskomster.

Regeringen finder det afgørende, at det nationale råderum for regulering af vilkår, herunder lønvilkår, ikke begrænses, og at der ikke sker en forskydning af kompetence fra medlemsstaterne til EU-domstolen. Det gælder blandt andet i forhold til at definere løn. Derfor bør det i lighed med det gældende direktiv fremgå af selve direktivteksten, at løn defineres i overensstemmelse med national praksis i den medlemsstat, på hvis område arbejdstageren er udstationeret.

Regeringen finder, at forslaget indeholder en række elementer, som skal afklares yderligere forud for endelig stillingtagen. Det angår blandt bestemmelsen om anvendelse af værtslandets regler ved udstationering udover 24 måneder og sammenhængen med reglerne i forordning 883 om social sikring, samt betydningen af at ophæve udstationeringsdirektivets art. 3, stk. 9, om at fastsætte nationale regler som ligestiller udstationerede vikarer med nationale vikarer.

I forhold til forslaget bestemmelse om underleverandører noterer regeringen sig, at det overlades medlemslandene at tage stilling til, om man vil anvende bestemmelsen.

I regeringens overvejelser omkring direktivforslaget indgår også, at et flertal i Folketinget har vurderet, at dele af direktivforslaget ikke er i overensstemmelse med nærhedsprincippet.

Endelig er det vigtigt for regeringen, at forslaget ikke medfører øget protektionisme, der kan bremse vækst og beskæftigelse i EU, herunder i forhold til danske virksomheders levering af tjenesteydelser på tværs af grænserne.

10. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg

Udvalget blev mundtligt orienteret om forslaget på udvalgets møde den 20. maj 2016, forud for konkurrenceevnerådsmødet den 25. maj, hvor sagen var på dagsordenen med henblik på en orientering fra formandskabet om status for forhandlingerne ("state of play"). EPSCO-rådet (beskæftigelse og socialpolitik) er ressort for forhandlingerne om forslaget.

3. Kommissionen forslag til revision af direktiv om kræftfremkaldende stoffer

Nyt notat

Resumé

Kommissionens forslag vedrører ændring af direktiv 2004/37/EC om beskyttelse af arbejdstagerne mod kræftfremkaldende stoffer. Ændringen medfører hhv. en udvidelse af visse arbejdsprocesser, der er omfattet af direktivet, en udvidelse af listen om grænseværdier med yderligere ti kræftfremkaldende stoffer, samt en revision af eksisterende grænseværdier for træstøv og vinyl klorid i lyset af tilgængelig videnskabelige og tekniske data.

Formålet med forslaget er at forbedre beskyttelsen af arbejdstagerne mod erhvervs sygdomme i forbindelse med udsættelse for kræftfremkaldende stoffer, at forøge effektiviteten af EU lovgivningen på dette område, og at skabe større klarhed og ensartede konkurrenceforhold for virksomhederne.

Forslaget vil give anledning til at ændre enkelte grænseværdier i gældende dansk lovgivning.

1. Baggrund

Kommissionen har ved KOM (2016) 248 af 13. maj 2016 vedtaget forslag til Europa-Parlamentet og Rådets direktiv om ændring af direktiv 2004/37/EC om beskyttelse af arbejdstagerne mod risici for under arbejdet at være udsat for kræftfremkaldende stoffer (sjette særdirektiv i henhold til artikel 16, stk. 1, i direktiv 89/391/EØF).

Det fremgår således bl.a.,

- at forslaget er prioriteret i Kommissionens arbejdsprogram for 2016,
- at udsættelse af arbejdstagerne for kræftfremkaldende stoffer i øjeblikket og i fremtiden vil udgøre en væsentlig byrde i form af udgifter til behandling af erhvervs sygdomme, og at 53% af de arbejdsbetingede dødsfald skyldes kræft,
- at forslaget, som reviderer grænseværdier for kræftfremkaldende stoffer og fastsætter nye værdier, er estimeret til at ville hindre 100.000 dødsfald som følge af kræft, og
- at det seneste kræftdirektiv fra 2004 indeholder en række minimumskrav og en bestemmelse om, at Rådet skal fastsætte grænseværdier på basis af den tilgængelige videnskabelige dokumentation i det omfang, det er muligt.

Kommissionen har foretaget en omfattende konsekvensanalyse forud for forslaget.

I forhold til den dokumentation, som Kommissionen har fremlagt i forbindelse med forslaget, fremgår det, at der er stor variation mellem de foranstaltninger i form af grænseværdier, der er fastsat i medlemsstaterne.

Forslaget vil således have den konsekvens, at der for de i forslaget medtagne 13 stoffer og materialer sker en højere grad af tilnærmelse mellem niveauerne på nationalt plan i medlemslandene. Kommissionen har endvidere meldt ud, at det er planen, at forslaget vil blive suppleret med grænseværdier for yderligere 12 kræft-

fremkaldende stoffer med sigte på yderligere tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning.

Forslaget er fremsat med hjemmel i TEUF artikel 153(2)(b), som har til formål at forbedre arbejdstagernes sikkerhed og sundhed. Forslaget skal vedtages af Europa-Parlamentet og Rådet ved den fælles beslutningsprocedure med hjemmel i artikel 46.

2. Formål og indhold

Formålet med forslaget er at forbedre beskyttelsen af arbejdstagerne mod erhvervs sygdomme i forbindelse med udsættelse for kræftfremkaldende stoffer, at forøge effektiviteten af EU lovgivningen på dette område og at skabe en større klarhed og mere ensartede konkurrenceforhold for virksomhederne.

Forslaget henviser til, at der i direktiv 2004/37/EC om beskyttelse af arbejdstagerne mod risiko for udsættelse af kræftfremkaldende stoffer fastsættes minimumsregler for at opnå denne beskyttelse, herunder ved fastsættelse af grænseværdier, og at disse grænseværdier skal revideres, når der er videnskabelig basis herfor.

Kommissionen foreslår at revidere bindende grænseværdier og introducere nye grænseværdier for i alt 13 kemiske agenser i direktiv 2004/37/EC. Det sker på følgende måde:

- Udsættelse for respirabel krystallinsk kvarts medtages i bilag I, som indeholder omfattede arbejdsprocesser. Samtidig fastsættes en grænseværdi for respirabel krystallinsk kvarts i bilag III.
- Der fastsættes grænseværdier for 10 nye kræftfremkaldende stoffer i bilag III.
- De eksisterende grænseværdier for træstøv fra løvtræ og for vinyl klorid, i bilag III, revideres.

Forslaget om at medtage udsættelse for støv fra krystallinsk kvarts skal ses i lyset af den tilgængelige information om videnskabelige og tekniske data og anbefaling fra den videnskabelige komite SCOEL. Der henvises endvidere til den sociale dialog om beskyttelse af arbejdstagerne mod krystallinsk kvarts i nogle brancher, der er indgået mellem de relevante parter, og som bør gælde alle arbejdstagere.

Generelt henvises der til de videnskabelige og tekniske data samt til anbefalingerne fra den videnskabelige komité, og at det på baggrund heraf faktisk er muligt at fastsætte en grænseværdi for de 10 nye kræftfremkaldende stoffer, der er medtaget i forslaget.

Tilsvarende gælder det for revisionen af grænseværdien for træstøv fra løvtræ og for vinyl klorid, som med forslaget sættes ned.

I forslaget henvises der til, at tilføjelserne til direktivet er med til at styrke beskyttelsen af arbejdstagerne på arbejdspladsen, og at grænseværdierne vil blive overvåget i forhold til de informationer, der skal følge med de kemiske produkter i medfør af REACH forordningen (Forordning om registrering, vurdering og godkendelse af samt begrænsninger for kemikalier (REACH)).

3. Europa-Parlamentets udtalelser

Forslaget skal vedtages af Europa-Parlamentet og Rådet ved den fælles beslutningsprocedure med hjemmel i artikel 46. Europa-Parlamentet har ikke udtalt sig om forslaget endnu.

4. Nærhedsprincippet

Kommissionen argumenterer i forhold til nærhedsprincippet overholdelse med at formålet med direktivet er at forbedre leve- og arbejdsforholdene generelt, at beskytte arbejdstagerne mod den specielle risiko, der følger af udsættelse for kræftfremkaldende stoffer, samt at store forskelle i beskyttelsesniveauerne kan have indvirkning på konkurrenceevnen landene imellem. Medlemsstaterne kan ikke alene sikre en ensartet beskyttelse, hvorfor dette bør ske på EU niveau.

Regeringen er enig i Kommissionens vurdering.

5. Gældende dansk ret

I den danske arbejdsmiljølovgivning har der siden 1975 været regulering om forebyggelse af udsættelse for kræftfremkaldende stoffer. Lovgivningen er over årene blevet udbygget, herunder ved implementering af det oprindelige EU-kræftdirektiv fra 1990, og ved fastsættelse af grænseværdier for en lang række stoffer og materialer.

I forhold til Kommissionens forslag til 13 nye grænseværdier vil fem af de foreslåede grænseværdier være på niveau med de danske. For fem stoffers vedkommende er de danske grænseværdier markant højere end forslaget. Disse grænseværdier er dog fastsat for mange år siden, og for tre af disse stoffer vurderer Arbejdstilsynet, bl.a. på grundlag af produktregistrets oplysninger, at anvendelsen er yderst begrænset, mens ét stof bruges i begrænset mængde. For tre stoffers vedkommende ligger de danske regler i dag under det foreslåede niveau.

Forslaget forventes følgelig at forudsætte enkelte ændringer i Arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 507 af 17. maj 2011 med senere ændringer om grænseværdier for stoffer og materialer.

6. Konsekvenser

Lovmæssige konsekvenser:

Der skal ske opdatering af enkelte grænseværdier i arbejdsmiljølovgivningen (Arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 507 af 17. maj 2011 med senere ændringer om grænseværdier for stoffer og materialer).

Forslaget vurderes i øvrigt ikke at medføre statsfinansielle eller samfundsøkonomiske konsekvenser, ligesom administrative konsekvenser for erhvervslivet og konsekvenser for beskyttelsesniveauet i lyset af omfang og eksisterende danske grænseværdier vil være begrænset.

7. Høring

Forslaget er sendt i høring i Specialudvalget for Arbejdsmarkedet og Sociale forhold.

8. Generelle forventninger til andre landes holdninger

Forslaget forventes at kunne støttes af medlemsstaterne, men ventes at forudsætte afklaring af en række spørgsmål

9. Regeringens foreløbige generelle holdning

Det er regeringens generelle holdning, at beskyttelse af arbejdstagerne er vigtig og ikke bør udgøre en konkurrencebarriere. Niveauet i EU bør derfor tilnærmelsesvist mindst ligge på niveau med de medlemsstater, som har det højeste beskyttelsesniveau af arbejdstagerne, som fx Danmark. Forslaget vil fremme arbejdstagernes sundhed gennem hele arbejdslivet, og det vil samtidig have en positiv betydning for virksomhedernes produktivitet og konkurrenceevne.

Regeringen er positiv overfor forslaget.

10. Tidligere forelæggelser for Folketingets Europaudvalg

Forslaget har ikke tidligere været forelagt Folketingets Europaudvalg.

4. Forslag til Rådets direktiv om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering

Revideret notat. Ændringer er markeret med streg i venstre margin.

Resumé

Kommissionen har den 2. juli 2008 for Rådet fremsat et forslag til direktiv om ligebehandling uden for arbejdsmarkedet af alle uanset religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering. Der er nedsat en tværministeriel følgegruppe med henblik på at analysere forslaget juridiske og økonomiske konsekvenser. Regeringen er som udgangspunkt positiv over for en styrket indsats mod diskrimination og bakker op om håndhævelsen af menneskerettighederne. Forslaget til direktiv, som det er fremlagt, giver dog anledning til en række betænkeligheder, idet forslaget indeholder en række vagt afgrænsede bestemmelser og ligeledes vagt udformede undtagelser fra direktivets anvendelsesområde. Det er derfor nødvendigt at få belyst en række spørgsmål vedrørende forslaget nærmere juridiske og økonomiske konsekvenser - herunder rækkevidden af flere mere generelle afgrænsede bestemmelser, inden en nærmere holdning fastlægges. Regeringen vil arbejde for en afklaring af de afgrænsnings- og fortolkningsspørgsmål, der knytter sig til direktivforslaget, navnlig i relation til beskyttelsen mod forskelsbehandling på grund af alder og handicap.

Siden forelæggelsen af forslaget i juli 2008 har forslaget været behandlet under det franske, tjekkiske, svenske, spanske, belgiske, ungarske, polske, danske, cypriotiske, irske, litauiske, græske, italienske, lettiske og luxembourgiske formandskab.

Sagen har ligeledes været drøftet under nederlandske formandskab. Der forventes en fremskridtsrapport inden rådsmødet.

1. Baggrund

Baggrunden for forslaget er at gennemføre princippet om ligebehandling mellem mennesker uden for arbejdsmarkedet uanset deres religion eller tro, handicap, alder eller seksuelle orientering. Der fastsættes regler om forbud mod diskrimination af de nævnte årsager, og der etableres en ensartet minimumsbeskyttelse inden for EU af mennesker, som har været udsat for en sådan diskrimination.

Forslaget supplerer eksisterende EU-lovgivningsrammer, under hvilke der er forbud imod diskrimination på grundlag af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering alene i henseende til beskæftigelse, ansættelse og erhvervsuddannelse.

Forslaget bygger på de strategier, der er udviklet siden Amsterdam Traktaten, om at bekæmpe diskrimination og er konsistent med EU's tværgående mål, herunder især Lissabon-strategien for vækst og beskæftigelse (og efterfølgende Europa 2020-strategien) og målene for processen vedrørende social beskyttelse og social inklusion.

Lignende diskriminationsforbud findes bl.a. i artikel 26 i FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder, hvoraf det fremgår, at alle mennesker er lige for loven og er berettiget til lovens ligelige beskyttelse uden nogen forskelsbehandling.

I denne henseende skal loven forbyde enhver forskelsbehandling og sikre alle ligelig og effektiv beskyttelse imod forskelsbehandling af nogen grund, herunder race, hudfarve, køn, sprog, religion, politisk eller anden anskuelse, national eller social herkomst, formueforhold, fødsel eller anden stilling. Tilsvarende indeholder artikel 14 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention et generelt diskriminationsforbud, men i modsætning til artikel 26 i FN's konvention om borgerlige og politiske rettigheder finder diskriminationsforbuddet i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention alene anvendelse i forhold til de rettigheder, der omfattes af denne konvention med tilhørende protokoller.

EU's Charter om grundlæggende rettigheder indeholder også et generelt diskriminationsforbud i artikel 21.

2. Formål og indhold

Der tages i det følgende udgangspunkt i den oprindelige direktivtekst af juli 2008, da der ikke siden er fremlagt en ny version af teksten.

Formålet med direktivet er ifølge forslaget art. 1 at bekæmpe forskelsbehandling på grund af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering og at gennemføre princippet om ligebehandling uden for arbejdsmarkedet. Direktivet forbyder ikke ulige behandling på grund af køn, som er omfattet af EUF-traktatens artikel 19 og 157 og dertil knyttet afledt ret.

De øvrige artikler:

Artikel 2: Begrebet forskelsbehandling

Definitionen af princippet om ligebehandling er baseret på den definition, der fremgår af de tidligere direktiver, der er vedtaget i henhold til den tidligere EF-traktats art. 13, stk. 1.

Direkte forskelsbehandling består i at behandle nogen anderledes udelukkende på grund af vedkommendes alder, handicap, religion eller tro eller seksuelle orientering. Indirekte forskelsbehandling foreligger, hvor en bestemmelse eller praksis, som forekommer neutral, reelt kan have en særlig ufordelagtig konsekvens for en person eller en gruppe af personer, for hvem særlige forhold gør sig gældende.

Som i direktiv 2000/43/EF, 2000/78/EF og 2002/73/EF er det muligt at retfærdiggøre indirekte forskelsbehandling, hvis den pågældende bestemmelse, betingelse eller praksis er objektivt begrundet i et legitimt mål, og midlerne til at opfylde det hensigtsmæssige og nødvendige.

Chikane er forskelsbehandling, hvis en persons optræden har til formål at krænke en anden persons værdighed og skabe et truende, nedværdigende eller ubehageligt klima m.v. Denne definition er identisk med definitionerne i de andre direktiver vedtaget med den tidligere EF-traktats art. 13, stk. 1, som retsgrundlag.

Manglende "tilpasninger i rimeligt omfang" i relation til mennesker med handicap anses for at være forskelsbehandling. Dette er ifølge forslaget i overensstemmelse med FN-konventionen om rettigheder for mennesker med handicap og med direktiv 2000/78/EF.

Ulige behandling på grund af alder kan være lovlig, hvis den er begrundet i et legitimt formål, og hvis midlerne til at opfylde det pågældende formål er hensigtsmæssige og nødvendige (proportionalitetsprincippet). Forslaget er således ikke til hinder for, at der fastsættes en bestemt aldersgrænse for adgang til sociale goder, til uddannelse og til visse varer og tjenester, i det omfang ovenstående betingelser opfyldes.

De allerede vedtagne direktiver giver mulighed for undtagelser fra forbuddet mod direkte forskelsbehandling i tilfælde af "regulære og afgørende erhvervmæssige krav", hvad angår forskelsbehandling på grund af alder og i forbindelse med forskelsbehandling på grund af køn, med hensyn til adgang til varer og tjenester.

Der er indsat en særlig bestemmelse om finansiel virksomhed, idet alder og handicap kan være en afgørende faktor for risikovurderingen i forbindelse med bestemte produkter og dermed for prisen. Anvendelsen af alder og handicap ved risikovurderingen skal være baseret på nøjagtige data og statistikker.

Direktivet berører ikke nationale foranstaltninger, der er nødvendige af hensyn til den offentlige sikkerhed, den offentlige orden, for at forebygge forbrydelser, for at beskytte sundheden eller for at beskytte andres rettigheder og friheder.

Artikel 3: Anvendelsesområde

Forskelsbehandling på grund af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering foreslås forbudt i både den offentlige og den private sektor med hensyn til social beskyttelse, herunder social sikring, sundhedsydelse, sociale goder, uddannelse, adgang til varer og tjenester, herunder boliger, som er tilgængelige for offentligheden.

Med hensyn til adgang til varer og tjenester er kun faglig eller erhvervmæssig virksomhed omfattet.

De forskellige områder er kun omfattet i det omfang, spørgsmålet falder ind under Unionens kompetence. Således henhører f.eks. tilrettelæggelsen af skolesystemet og indholdet af undervisningen og aktiviteter i forbindelse hermed, herunder tilrettelæggelsen af undervisning for handicappede, under medlemsstaternes kompetence, og de kan have bestemmelser om ulige behandling i forbindelse med adgang til uddannelsesinstitutioner og indholdet af og aktiviteter i undervisningen, herunder undervisning af personer med særligt behov. Medlemsstaterne kan endvidere give mulighed for ulige behandling ved adgang til uddannelsesinstitutioner baseret på religion eller tro.

Teksten gør det klart, at spørgsmål i forbindelse med civilstand og familiemæssig status, herunder adoption, falder uden for direktivets anvendelsesområde. Dette indbefatter reproduktive rettigheder. Medlemsstaterne kan frit beslutte, om de ønsker at indføre og anerkende *retligt* registrerede partnerskaber. Hvis imidlertid sådanne forhold i national ret anerkendes som ligestillet med ægteskaber, finder princippet om ligebehandling anvendelse.

Det foreslås, at direktivet ikke finder anvendelse på national lovgivning om statens og dens institutioners sekulære status eller om religiøse organisationers status.

Direktivet omfatter ikke forskelsbehandling på grund af nationalitet og berører ikke bestemmelser og betingelser vedrørende tredjelandstatsborgeres og statsløse personers indrejse og ophold i medlemsstaterne og heller ikke nogen form for behandling, der skyldes de pågældendes retsstilling.

Artikel 4: Ligebehandling af mennesker med handicap

Det forudsættes i forslaget, at der indføres reel og lige adgang for mennesker med handicap til social beskyttelse, sociale goder, sundhedsydelser og uddannelse samt adgang til varer og tjenester, herunder boliger og transport, som er tilgængelige for offentligheden. Denne forpligtelse er begrænset i det omfang, den ville medføre en uforholdsmæssig stor byrde eller ville kræve grundlæggende ændringer inden for de pågældende områder. I bestemte tilfælde kan individuelle tilpasninger i rimeligt omfang være nødvendige for at sikre, at en bestemt handicappet har reel adgang. Dette er dog kun tilfældet, hvis det ikke indebærer en uforholdsmæssig stor byrde.

Artiklen indeholder en ikke-udtømmende liste over, hvilke faktorer der kan tages i betragtning ved vurderingen af, om byrden er uforholdsmæssig stor, herunder organisationens størrelse og ressourcer, de skønnede omkostninger og de mulige fordele ved forbedret adgang for mennesker med handicap.

Artikel 5: Positiv særbehandling og særforanstaltninger

Bestemmelsen er identisk med andre direktiver med den tidligere EF-traktats artikel 13 som retsgrundlag. Der gives mulighed for at opretholde eller vedtage særforanstaltninger med henblik på at forebygge eller opveje ulemper knyttet til religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering.

Artikel 6: Mindstekrav

Bestemmelsen er den samme som i de andre direktiver med den tidligere EF-traktats artikel 13 som retsgrundlag. Den giver medlemsstaterne mulighed for at fastlægge et højere beskyttelsesniveau end garanteret ved direktivet og forbyder omvendt, at medlemsstaternes niveau for beskyttelse mod forskelsbehandling bør sænkes ved gennemførelsen af direktivet.

Artikel 7: Klageadgang

Denne bestemmelse er den samme som i de andre direktiver med den tidligere EF-traktats artikel 13 som retsgrundlag. Det foreslås, at borgere, der mener, at de har været udsat for forskelsbehandling, bør kunne anvende administrative eller retlige procedurer, også efter at det forhold, under hvilket forskelsbehandlingen angiveligt har fundet sted, er ophørt.

Organisationer, der har en legitim interesse i at bekæmpe forskelsbehandling, gives mulighed for at hjælpe ofre for forskelsbehandling i retslige eller administrative procedurer. Nationale regler om søgsmålsfrister berøres ikke af denne bestemmelse.

Artikel 8: Bevisbyrde

Bestemmelsen er identisk med tilsvarende bestemmelser i direktiver med den tidligere EF-traktats artikel 13 som retsgrundlag samt med bevisbyrdedirektivet, jf.

direktiv 97/80/EF om bevisbyrden i forbindelse med forskelsbehandling på grundlag af køn.

I alle sager, hvor princippet om ligebehandling hævdes krænkede, foreslås det, at princippet om delt bevisbyrde skal finde anvendelse. Som i de tidligere direktiver finder delt bevisbyrde ikke anvendelse i tilfælde, hvor den påståede forskelsbehandling forfølges strafferetligt.

Artikel 9: Beskyttelse mod repressalier (victimisering)

Bestemmelsen er den samme som i de andre direktiver med den tidligere EF-traktats artikel 13 som retsgrundlag. Der foreslås indført foranstaltninger til beskyttelse af enkeltpersoner mod repressalier som følge af, at de har gjort deres rettigheder i henhold til direktivet gældende.

Artikel 10: Formidling af oplysninger

I denne bestemmelse, der er den samme som i de andre direktiver med den tidligere EF-traktats artikel 13 som retsgrundlag, foreslås det, at medlemsstaterne skal informere om direktivet og nationale bestemmelser.

Artikel 11: Dialog med relevante interessenter

Denne bestemmelse er den samme som i de andre direktiver med den tidligere EF-traktats artikel 13 som retsgrundlag. Den har til formål at fremme dialogen mellem de relevante offentlige myndigheder og organer som f.eks. ngo'er, der har en legitim interesse i at bidrage til bekæmpelsen af forskelsbehandling på grund af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering.

Artikel 12: Organer til fremme af ligebehandling

Denne bestemmelse er den samme som i to andre direktiver vedtaget i henhold til den tidligere EF-traktats artikel 13. I henhold til denne artikel skal medlemsstaterne have et eller flere organer ("ligebehandlingsorgan") på nationalt plan til fremme af ligebehandling af alle uden forskel på grund af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering.

Bestemmelsen er en gengivelse af bestemmelsen i direktiv 2000/43/EF vedrørende adgang til varer og tjenester og bygger på tilsvarende bestemmelser i direktiv 2002/73/EF²⁵ og 2004/113/EF. Den fastsætter minimumskompetencen for organer på nationalt plan, der bør handle uafhængigt for at fremme princippet om ligebehandling. Medlemsstaterne kan beslutte, at disse organer skal være de samme som dem, der allerede er oprettet i henhold til de tidligere direktiver.

En af ligebehandlingsorganernes opgaver er at give uafhængig bistand til ofre for forskelsbehandling. De skal også kunne foretage uafhængige undersøgelser af forskelsbehandling og offentliggøre rapporter og fremsætte henstillinger på ligebehandlingsområdet.

Artikel 13: Overholdelse

Denne bestemmelse er den samme som i de andre direktiver med den tidligere EF-traktats artikel 13 som retsgrundlag. Medlemsstaterne forpligtes til at ophæve alle love og administrative bestemmelser, der strider mod princippet om ligebehandling. Endvidere kan alle aftaleretlige bestemmelser, virksomheders interne regler

og vedtægter for foreninger, der strider mod ligebehandlingsprincippet, erklæres ugyldige eller ændres.

Artikel 14: Sanktioner

Denne bestemmelse er den samme som i de andre direktiver med den tidligere EF-traktats artikel 13 som retsgrundlag. I overensstemmelse med EF-Domstolens praksis fastsættes det, at der ikke bør være nogen øvre grænse for den godtgørelse, der skal betales i tilfælde af krænkelse af princippet om ligebehandling. Godtgørelsen skal være effektiv, stå i rimeligt forhold til overtrædelsen og have en præventiv effekt.

Artikel 15: Gennemførelse

Denne bestemmelse er den samme som i de andre direktiver med den tidligere EF-traktats artikel 13 som retsgrundlag. Den giver medlemsstaterne en frist på to år til at inkorporere direktivet i national ret og at meddele Kommissionen teksten til de nationale bestemmelser. Medlemsstaterne kan bestemme, at forpligtelsen til at sikre reel adgang for mennesker med handicap først skal gælde fire år efter vedtagelsen af direktivet.

Artikel 16: Rapport

Denne bestemmelse er den samme som i de andre direktiver med den tidligere EF-traktats artikel 13 som retsgrundlag. Kommissionen skal i henhold til denne artikel aflægge rapport over for Europa-Parlamentet og Rådet om anvendelsen af direktivet på grundlag af oplysninger fra medlemsstaterne. Der skal i rapporten tages hensyn til de synspunkter, der fremsættes af arbejdsmarkedets parter, de relevante ngo'er og Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder.

Artikel 17: Ikrafttræden

Denne bestemmelse er den samme som i de andre direktiver med den tidligere EF-traktats artikel 13 som retsgrundlag. Direktivet træder i kraft på dagen for offentliggørelsen i Den Europæiske Unions Tidende.

Artikel 18: Adressater

Denne bestemmelse, hvoraf det fremgår, at direktivet er rettet til medlemsstaterne, er den samme som i de andre direktiver med den tidligere EF-traktats artikel 13 som retsgrundlag.

3. Europa-Parlamentets udtalelser

Europa-Parlamentet afgav en udtalelse om forslaget den 2. april 2009.

4. Nærhedsprincippet

Kommissionen har beskrevet forslagets forhold til nærheds- og proportionalitetsprincippet således:

”Subsidiaritetsprincippet finder anvendelse, for så vidt som forslaget ikke er omfattet af Fællesskabets ene kompetence. Målene for forslaget kan ikke i tilstrækkelig grad opfyldes af medlemsstaterne alene, fordi kun foranstaltninger på fællesskabsplan kan sikre, at der er et minimumsniveau for beskyttelse mod forskelsbehandling på grund af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering i alle medlemsstaterne. En fællesskabsretsakt giver retssikkerhed med hensyn til borgernes

og de økonomiske aktørers rettigheder og forpligtelser, også hvis de bevæger sig mellem medlemsstaterne. Erfaringerne med de tidligere direktiver, der er blevet vedtaget i henhold til EF-traktatens artikel 13, stk. 1 (EUF-traktatens artikel 19, stk. 1), viser, at de har haft en positiv virkning med hensyn til at opnå en bedre beskyttelse mod forskelsbehandling. I overensstemmelse med proportionalitetsprincippet går det foreslåede direktiv ikke ud over, hvad der er nødvendigt for at nå de fastlagte mål.

Nationale traditioner og tilgange på områder som f.eks. sundhedsydelser, social beskyttelse og uddannelse er desuden generelt mere forskellige end på beskæftigelsesområdet. Disse områder er kendetegnet ved legitime samfundsmæssige valg på områder, hvor medlemsstaterne har kompetencen.

De europæiske samfunds forskellighed er en af Europas styrker og skal respekteres i henhold til subsidiaritetsprincippet. Spørgsmål som tilrettelæggelse af uddannelsessystemet og undervisningens indhold, anerkendelse af civilstand eller familiemæssig status, adoption, reproduktive rettigheder og andre lignende spørgsmål afgøres bedst på nationalt plan. Ingen medlemsstat skal derfor som følge af direktivet ændre sin gældende lovgivning eller praksis med hensyn til disse spørgsmål. Det berører heller ikke nationale bestemmelser om kirkers eller andre religiøse organisationers aktiviteter eller deres forhold til staten. Det vil således f.eks. fortsat være medlemsstaterne alene, der træffer afgørelse om spørgsmål som tilladelse til selektiv adgang til skoler, forbud mod eller accept af at bære eller bruge religiøse symboler i skolen, anerkendelse af ægteskab mellem personer af samme køn og eventuel regulering af forholdet mellem organiseret religion og staten.”

Regeringen kan tilslutte sig denne vurdering.

5. Gældende dansk ret

I den danske lovgivning opereres der i vidt omfang med aldersgrænser i forskellige sammenhænge. Bestemmelsen i direktivforslaget er i sin nuværende form så elastiske, at det ikke kan udelukkes, at Danmark vil kunne komme i en situation, hvor Kommissionens og EU-Domstolens opfattelse af, hvornår en aldersgrænse er fastsat efter objektive og rimeligt begrundede kriterier, og hvad der er et legitimt formål, ikke nødvendigvis vil være sammenfaldende med den danske opfattelse.

På den baggrund vurderes det, at i det omfang alder skal være omfattet af direktivet, skal direktivforslaget være mere præcist i form af angivelser af områder, der kan undtages helt fra direktivet.

Direktivforslaget indeholder desuden en særlig bestemmelse om ligebehandling af mennesker med handicap. Artiklen skal sikre reel og lige adgang for mennesker med handicap til social beskyttelse, sociale goder, sundhedsydelser og uddannelse samt adgang til varer og tjenesteydelser, herunder boliger og transport, som er tilgængelige for offentligheden. Denne forpligtelse er begrænset, i det omfang den ville medføre en uforholdsmæssig stor byrde eller vil kræve grundlæggende ændringer inden for de pågældende områder. Artiklen er uklar, hvilket gør det vanskeligt at afgrænse bestemmelsens omfang. Eksempelvis fremgår det af artiklen, at

medlemsstaterne kan foretage ”rimelig tilpasning” for at sikre gennemførelsen af rettighederne, så længe disse ikke medfører ”uforholdsmæssig stor byrde”.

Der er taget udgangspunkt i det oprindelige fremsatte direktivforslag som grundlag for de juridiske overvejelser på de enkelte ressortministeriets område, som beskrives nærmere nedenfor, da forhandlingerne fortsat ikke har ført til nye konkrete tekstforslag, som alle medlemmer er enige om.

Social- og Indenrigsministeriets område

Det må overordnet antages, at aldersbestemmelser i forhold til Social- og Indenrigsministeriets område er objektivt og rimeligt begrundet i et legitimt formål og derfor ikke udgør forskelsbehandling i direktivets forstand. Når en endelig direktivtekst foreligger, vil regeringen på baggrund af denne vurdere, hvorvidt der måtte være behov for ændringer som følge af vedtagelse af direktivforslaget. Det gælder for eksempel ydelser efter serviceloven.

Handicap

Serviceloven indeholder en del bestemmelser om tilbud til personer med handicap, herunder bestemmelser om positiv særbehandling i form af kompensation for at sikre reel ligestilling. Følgende bestemmelses relation til direktivforslaget vurderes at skulle undersøges nærmere.

Hjælp til dækning af merudgifter

§ 100 i serviceloven pålægger kommunalbestyrelserne at yde hjælp til dækning af nødvendige merudgifter ved den daglige livsførelse til personer mellem 18 år og folkepensionsalderen med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne og til personer med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der efter § 15 a i lov om social pension har opsat udbetalingen af folkepensionen.

Det skal bemærkes, at Social- og Indenrigsministeriet er indstævnet i en sag om, hvorvidt det er i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 14 sammenholdt med tillægsprotokol 1, artikel 1, at en borger ikke længere tildeles dækning af merudgifter efter serviceloven samt invaliditetsbeløb efter førtidspensionsloven.

Ledsageordning

§ 97, stk. 2 i serviceloven pålægger kommunalbestyrelserne at tilbyde 15 timers ledsagelse om måneden til personer mellem 12 år og folkepensionsalderen, dog således at aldersgrænsen ikke kan blive mindre end 67 år, der ikke kan færdes alene på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. §97, Stk. 2 fastslår, at personer, der er visiteret til 15 timers ledsagelse om måneden ved det fyldte 67. år bevarer denne ret efter det fyldte 67. år.

Beskyttet beskæftigelse

§ 103 i serviceloven pålægger kommunalbestyrelserne at tilbyde beskyttet beskæftigelse til personer mellem 18 år og folkepensionsalderen, som på grund af betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer ikke kan opnå eller fastholde beskæftigelse på normale vilkår på arbejdsmarkedet, og som ikke kan benytte tilbud efter anden lovgivning.

Beskyttet beskæftigelse adskiller sig fra beskæftigelse efter reglerne på Beskæftigelsesministeriets område ved at blive betragtet som en social foranstaltning. Dette indebærer bl.a., at personer i beskyttet beskæftigelse ikke har krav på at modtage feriepenge og sygedagpenge mv. i lighed med personer på det ordinære arbejdsmarked.

Botilbud

For botilbud til længerevarende ophold for personer med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne efter servicelovens § 108 er der ikke fastsat regler om specifikke indretningskrav i lovgivningen, men botilbuddet skal være egnet til formålet.

For almene ældreboliger, herunder boliger der udlejes til mennesker med handicap, er der derimod fastsat specifikke indretningskrav i lovgivningen, f.eks. at hver bolig skal være forsynet med selvstændigt toilet og bad.

Handleplaner

§ 141 i serviceloven forpligter kommunalbestyrelserne til at skønne, om det er hensigtsmæssigt at tilbyde at udarbejde en handleplan for indsatsen, når der ydes hjælp til personer under folkepensionsalderen efter lovens afsnit 5.

Indhentelse af samtykke fra børn over 15 år

Ifølge serviceloven skal der ved visse afgørelser indhentes samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og fra den unge, hvis denne er over 15 år.

Dette gælder eksempelvis i forbindelse med anbringelse uden for hjemmet, jf. § 53. Er der tale om børn under 15 år, vil der således ikke være krav om, at den pågældende har givet samtykke til den iværksatte foranstaltning.

Klagereglerne

For en række afgørelser om foranstaltninger efter serviceloven, der vedrører børn og unge er aldersgrænsen for partsstatus og klageadgang fastsat til 12 år. Det gælder eksempelvis i afgørelser om valg af anbringelsessted og afgørelser om samvær og kontakt jf. § 167 i serviceloven.

Efterværn

Efter servicelovens § 76 kan kommunalbestyrelsen tilbyde støtte, der har til formål at bidrage til en god overgang til en selvstændig tilværelse for den unge mellem 18-22 år, når det må anses for af væsentlig betydning af hensyn til den unges behov for støtte, og hvis den unge er indforstået hermed.

Børn og unge, der er tvangsanbragt **umiddelbart inden** det 18. år, **har** ret til at få efterværn i form af en kontaktperson frem til det fyldte 23. år. Støtten tilbydes unge, der ikke tilbydes støtte i form af opretholdelse af døgnophold efter § 76, stk. 3, nr. 1.

Kommunalbestyrelsen skal tilbyde unge, der umiddelbart inden det fyldte 18. år er eller var anbragt uden for hjemmet, jf. § 52, stk.3, nr. 7, på eget værelse, kollegium eller kollegielignende opholdssteder, støtte i form af en kontaktperson frem til det 19. år. Støtten tilbydes unge, der ikke tilbydes støtte i form af opretholdelse af døgnophold efter § 76, stk. 3, nr. 1.

Tilbuddene efter § 76 ophører ved det fyldte 23. år. I flere situationer vil der imidlertid være mulighed for, at der kan iværksættes en foranstaltning efter voksenreglerne i serviceloven som eksempelvis § 85, der bl.a. vedrører hjælp, omsorg og støtte i tilfælde af psykiske, fysiske eller sociale problemer.

Efter servicelovens § 76 a skal kommunalbestyrelsen tilbyde hjælp efter stk. 2 og 3. til unge i alderen 18 til 22 år med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til den unges behov for støtte, og hvis den unges værge er indforstået hermed.

For unge med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der umiddelbart inden det fyldte 18. år er anbragt uden for hjemmet efter reglerne i kapitel 11 i en plejefamilie efter § 66, stk. 1 1-3 kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om, at døgnopholdet, jfr. § 52, opretholdes. Såfremt den unges plejefamilie ikke længere vurderes egnet som plejefamilie for den pågældende unge, kan kommunalbestyrelsen tilbyde den unge anbringelse i en anden plejefamilie, som den unge har en nær relation til og er tryk ved. Ved tilbud om anbringelse hos en anden plejefamilie skal betingelserne i stk. 1 være opfyldt.

Opretholdelsen af døgnophold skal ophøre, når det ikke længere opfylder sit formål under hensyn til den unges behov for støtte, dog senest når den unge fylder 23 år.

Beskæftigelsesministeriets område

Arbejdsløshedsforsikringslovgivningen, sygedagpengeloven og kontanthjælpslovgivningen indeholder aldersgrænser på en lang række områder i relation til erhvervelse af ret til f.eks. arbejdsløshedsdagpenge, sygedagpenge m.v. F.eks. ophører retten til arbejdsløshedsdagpenge/efterløn, når en person når folkepensionsalderen.

Ligeledes findes der aldersbestemmelser i efterlønsordningen, i fleksydelsesreglerne, delpensionsreglerne, fleksjobreglerne, i de særlige ungeret og i reglerne om medlemskab/optagelse i en arbejdsløshedsforsikringsordning.

Lov om forbud mod forskelsbehandling på arbejdsmarkedet m.v.

Forskelsbehandlingsloven indeholder et forbud mod direkte og indirekte forskelsbehandling på grund af en række kriterier, bl.a. race og etnisk oprindelse, religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering på arbejdsmarkedet. Loven baserer sig bl.a. på EU-direktiv 2000/43/EF og EU-direktiv 2000/78/EF.

Lønmodtagere og ansøgere til ledige stillinger er beskyttet mod forskelsbehandling i forbindelse med ansættelse, under ansættelsen, i forbindelse med afskedigelse, forflyttelse, forfremmelse og med hensyn til løn og arbejdsvilkår. En arbejdsgiver må ikke forskelsbehandle ansatte med hensyn til adgang til erhvervsmæssig videreuddannelse, omskoling, m.v. Loven gælder for både arbejdsgivere, for enhver, der driver vejlednings- og uddannelsesvirksomhed og for enhver, der anviser beskæftigelse.

Loven indeholder en pligt for arbejdsgiveren til at foretage hensigtsmæssige tilpasninger i betragtning af de konkrete behov for at give personen med handicap ad-

gang til beskæftigelse. Pligten til at foretage tilpasninger må imidlertid ikke være urimelig byrdefuld for arbejdsgiveren. Hvis byrden lettes i tilstrækkeligt omfang gennem offentlige foranstaltninger, anses byrden ikke for at være uforholdsmæssig stor.

Arbejdsløshedsforsikring

Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering har vurderet, at aldersgrænserne i arbejdsløshedsforsikringsloven ikke umiddelbart udgør et problem i forhold til direktivet. Det forudsætter, at de aldersbestemte regler i arbejdsløshedsforsikringsloven kan undtages fra begrebet forskelsbehandling efter artikel 2, stk. 6, og ikke er omfattet af anvendelsesområdet som beskrevet i artikel 3, stk. 1, litra a-b).

For at blive optaget som medlem i en dansk a-kasse er det en betingelse, at man er fyldt 18 år og ikke er mindre end 2 år fra folkepensionsalderen. Hvis man har gennemført en uddannelse, der giver grundlag for optagelse i en a-kasse, kan man optages som medlem, selv om man ikke er fyldt 18 år. Medlemskabet af en a-kasse ophører ved udgangen af den måned, hvor man når folkepensionsalderen.

Det er en betingelse for ret til arbejdsløshedsdagpenge, at man er medlem af en a-kasse. Hvis man ikke opfylder aldersbetingelserne for ret til medlemskab, kan man derfor heller ikke få arbejdsløshedsdagpenge.

Arbejdsskadelovgivningen

Bestemmelser, der relaterer sig til handicapkriteriet

Erstatning samt godtgørelse efter lov om arbejdsskadesikring fastsættes på grundlag af arbejdsskadens følger. Dette betyder, at erstatningen kan nedsættes eller efter omstændighederne bortfalde, hvis tilskadekomnes aktuelle lægelige og sociale situation ikke udelukkende kan henføres til arbejdsskaden. Der ydes således ikke kompensation for tilskadekomnes samlede helbredsmæssige og/eller erhvervsmæssige forringelse fuld erstatning, når tilskadekomnes helbredsmæssige og/eller erhvervsevne allerede var nedsat før skaden. Det samme gælder, når den forudbestående sygdom med sikkerhed på et senere tidspunkt ville have medført i det væsentlige de samme følger, selvom skaden ikke var sket.

Følgerne af forudbestående skader eller handicap kan have betydning for erstatningsudmålingen. Det betyder, at erstatning og godtgørelse kan nedsættes, når det er dokumenteret, at hele eller dele af det varige mén/tab af erhvervsevne skyldes andre forhold end arbejdsskadens følger. Det bemærkes, at personer med handicap kan kompenseres økonomisk efter anden social lovgivning.

Bestemmelser, der relaterer sig til alderskriteriet

Godtgørelse for varigt mén er en økonomisk kompensation for de varige ikke-økonomiske følger af en arbejdsskade. Godtgørelsen nedsættes med en procent for hvert år, tilskadekomne er ældre end 39 pr ved arbejdsskadens indtræden. Var tilskadekomne fyldt 60 år ved arbejdsskadens indtræden, nedsættes godtgørelsen med yderligere 1 pct. for hvert år, den pågældende var ældre end 59 år ved arbejdsskadens indtræden. Godtgørelsen nedsættes dog ikke yderligere efter det fyldte 69. år. ikke yderligere efter det fyldte 69. år. Baggrunden, for at det er valgt at lade godtgørelsen nedsætte for ældre personer, er, at ældre personer ikke skal leve så længe med det varige mén som yngre personer.

Erstatning for tab af erhvervsevne tilkendes som løbende erstatning. Udbetalingen af den løbende erstatning ophører, når modtageren opnår ret til folkepension. Den løbende erstatning skal i nogle sager (endelige afgørelser om tab af erhvervsevne på mindre end 50 procent) og kan i andre sager omsættes til et engangsbeløb (kapitalbeløb) op til et beløb, der svarer til et tab af erhvervsevne på 50 pct.. Kapitaliseringsfaktorerne, der anvendes til omsætning af løbene erstatning til kapitalerstatning, fastsættes efter aktuarmæssige principper. Dette betyder, at kapitaliseringsbeløbet er forskelligt i forhold til alder, således at det udbetalte kapitalbeløb er mindre jo ældre tilskadekomne er.

Beskæftigelsesindsatsen

Adskillige ordninger under beskæftigelseslovgivningen har snæver sammenhæng med folkepensionsalderen. Det gælder fx efterløn, fleksydelse og delpension, som er tilbagetrækningsordninger før folkepensionsalderen.

Beskæftigelsesindsatsen (lov om en aktiv beskæftigelsesindsats) indeholder en række målgruppeafgrænsninger, som knytter sig til alder eller handicap (begrænsninger i arbejdsevnen). Der kan opstilles følgende (foreløbige) liste over beskæftigelsesrelaterede ordninger, der indeholder bestemmelser – direkte eller indirekte – om alder/handicap:

Ordning	Afgrænsning
Fleksjob	Væsentlig og mere end midlertidig begrænsning i arbejdsevnen. Ophører ved folkepensionsalderen eller ved overgang til fleksydelse.
Løntilskud til førtidspensionister (skånejob)	Forudsætter førtidspension (som kræver væsentlig og varig begrænsning i arbejdsevnen).
Revalidering	Væsentlig begrænsning i arbejdsevnen med mulighed for selvforsørgelse ved f.eks. skift af erhvervsområde. Revalideringsydelse er subsidiær ift. alle andre former for forsørgelse.
Personlig assistance til handicappede (kompensationsloven)	Varig og betydelig psykisk/fysisk funktionsnedsættelse.
Løntilskud til over 55-årige	Dagpenge-, kontant- og starthjælpsmodtagere over 55 år med mindst et års ledighed kan blive ansat med et særligt højt løntilskud, såfremt de

	selv finder arbejde i en privat virksomhed. Ordningen bygger på objektive kriterier, og løntilskuddet kan gives i max 6 måneder. Ordningen er ophævet med virkning fra 1. januar 2013. Der er stadig nogen på ordningen.
Seniorjob	Forsikrede ledige, hvis ret til dagpenge, udløber tidligst 5 år før efterlønsalderen, har ret til ansættelse i et seniorjob, når dagpengeretten er udløbet og indtil efterlønsalderen. Det er en betingelse, at personen betaler til efterlønsordningen, og at personen vil kunne opfylde anciennitetskravet for efterløn, når vedkommende når efterlønsalderen.
Løntilskud til elev-/lærlingeforløb (LAB § 51, stk. 3, nr.2)	Personer med omfattende psykiske, fysiske eller sociale problemer, der kun kan yde en meget begrænset arbejdsindsats.

Fleksjob

Hvis alderskriteriet i direktivforslaget skal forstås således, at man kan fastsætte en aldersgrænse ud fra objektive kriterier - f.eks. at folkepensionsalderen er 65 år for alle - og at forskellige ydelser ophører (for alle), når de opnår folkepensionsalderen (fordi pensionen så træder i stedet), så er det Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekrutterings vurdering, at der ikke er udgifter ift. fleksjobordningen ved direktivforslaget. Dog skal det nævnes, at der er det særlige forhold knyttet til fleksjobordningen, at fleksjob ophører ved 65 år, selvom man i øvrigt kan fortsætte på det ordinære arbejdsmarked efter 65 år. Umiddelbart er det vurderingen, at heller ikke dette har betydning i forhold til direktivforslaget, da man ikke mister retten til at arbejde, og derfor stadig er ansat hos arbejdsgiveren, indtil man bliver afskediget. Når et fleksjob ophører, er det således kun arbejdsgiveren, der mister retten til en ydelse/tilskud.

Mht. handicapkriteriet i fleksjobordningen er det endvidere umiddelbart vurderingen, at direktivets bestemmelser om handicap ikke giver problemer, da det fortsat må være muligt at afgrænse en ordning til nogle bestemte handicap/et væsentlighedskriterium, som så omfatter alle borgere. Også ud fra den betragtning er det opfattelsen, at der ikke er udgifter til fleksjobordningen ved direktivforslaget.

Reglerne om kompensation til mennesker med handicap i erhverv

I relation til reglerne om kompensation til mennesker med handicap i erhverv m.v. gælder, at personer med handicap som udgangspunkt er omfattet af den ordinære beskæftigelsesindsats. Er der behov for kompensation for den nedsatte arbejdsevne, er der regler i lov om kompensation til mennesker med handicap m.v. om fortrinsadgang, personlig assistance til handicappede i erhverv og om isbryderordningen. Her er de væsentligste regler reglerne om personlige assistance, der kan ydes til ledige, lønmodtagere og selvstændige erhvervsdrivende, som på grund af en varig og betydelig fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse har behov for særlig personlig bistand.

Formålet med reglerne om kompensation til mennesker med handicap i erhverv er at give personer med handicap kompensation for handicapet, således at disse per-

soner bliver ligestillet med personer uden handicap og dermed får samme muligheder for erhvervsudøvelse.

Umiddelbart er det vurderingen, at det også i denne sammenhæng ikke er i strid med direktivforslaget at afgrænse en ordning ud fra et væsentlighedskriterium, som omfatter alle borgere. Det er derfor vurderingen, at der ikke er udgifter ift. ordningen om kompensation til mennesker med handicap i erhverv ved direktivforslaget.

Kontanthjælpssystemet

På kontanthjælpsområdet afhænger en persons sats blandt andet af, om personen er under 25 år, fyldt 25 år eller fyldt 30 år. Aldersgrænserne er politisk bestemte og begrundes i ”den sædvanlige uddannelsesalder”, hvorfor satserne for de yngre aldersgrupper er fastsat ud fra SU-niveauet for at sikre, at det ikke er det sociale ydelsesniveau, der forhindrer de unge i at starte på en uddannelse med SU. Dog kan unge, der ikke vurderes uddannelsesparate fx på grund af sociale eller sundhedsmæssige problemer, få et aktivitetstillæg oven i satsen, ud fra en betragtning om at de ikke kan reagere på et økonomisk incitament til uddannelse i form af en lavere sats.

Bestemmelsen i art. 6, 1. pkt., i direktivet angiver, at forskelsbehandlingen kan retfærdiggøres ud fra tre kriterier 1) den skal være objektivt retfærdiggjort ud fra et legitimt mål, 2) den skal være passende og 3) den skal være nødvendig. Indholdet af disse tre kriterier vil i sidste ende bero på en fortolkning hos EU-domstolen. Dette er ikke uproblematisk, da EU-domstolen i andre sammenhænge har pålagt en meget snæver fortolkning af lignende proportionalitetshensyn. Der er således en vis risiko for, at den aldersafgrænsning, der politisk er fastsat i kontanthjælpssystemet, vil blive underkendt, fordi de ikke lever op til de tre kriterier, der er opregnet i bestemmelsen, og derfor vil blive betragtet som udtryk for diskrimination.

Sygedagpenge

På sygedaggeområdet er der som udgangspunkt ikke nogen aldersbegrænsning for udbetaling af sygedagpenge. Der er dog en aldersbegrænsning mht. varighedsbegrænsningen, dvs. spørgsmålet om, i hvor lang tid, der kan udbetales sygedagpenge. Mens udbetaling af sygedagpenge som udgangspunkt ophører, når der er udbetalt sygedagpenge i 22 uger i de 9 forudgående kalendermåneder, ophører sygedagpengene for personer, der har nået folkepensionsalderen, når der er udbetalt sygedagpenge i mere end 26 af de forudgående 12 kalendermåneder. Der er desuden ikke de samme forlængelsesmuligheder som for den øvrige personkreds.

Begrundelsen herfor er, at der er adgang til en anden forsørgelsesydelse, nemlig folkepensionen. Det ville være uhensigtsmæssigt, hvis man ved at sygemelde sig før folkepensionen kunne sikre sig en langt højere ydelse i en årrække.

Jobafklaringsforløb

Sygemeldte, som fortsat er uarbejdsdygtige, og som ikke kan få forlænget deres sygedagpenge, har ret til jobafklaringsforløb med ressourceforløbsydelse i en periode på op til 2 år. I jobafklaringsforløb er der fastsat den aldersgrænse, at jobafklaringsforløb ophører på det tidspunkt, hvor personen når folkepensionsalderen.

Integrationsloven

Integrationsloven indeholder aldersgrænser for så vidt angår tilbud om introduktionsprogram, som retter sig mod voksne mennesker og iværksættes med henblik på at skabe mulighed for selvforsørgelse. Aldersgrænsen knytter sig til myndighedsalderen, men introduktionsprogrammet kan også efter en konkret vurdering tilbydes til uledsagede mindreårige asylansøgere. Disse aldersgrænser findes objektivt og rimeligt begrundet.

Integrationsloven indeholder endvidere enkelte bestemmelser om særlige tilbud og tilskudsordninger, som kan iværksættes i forhold til bestemte aldersgrupper. Disse bestemmelser er begrundet i behovet for en særlig indsats i forhold til disse aldersgrupper med henblik på at hjælpe de pågældende i uddannelse eller beskæftigelse. Bestemmelserne er således udtryk for positiv særbehandling.

Folkepension, førtidspension mv.

Kontantydelse er:

- Lov om højeste, mellem, forhøjet almindelig og almindelig førtidspension m.v.
- Lov om social pension
- Lov om børnetilskud og forskudsvis udbetaling af børnebidrag
- Lov om en børnefamilieydelse

For disse ydelser gælder, at retten til ydelser er afhængig af, at den enkelte har opnået myndighedsalderen på 18 år eller pensionsalderen på 65 år. Det må antages, at aldersbestemmelser i forhold til disse ydelser er objektivt og rimeligt begrundet i et legitimt formål og derfor ikke udgør forskelsbehandling i direktivets forstand.

Beskæftigelsesministeriet er ikke bekendt med, at de gældende regler på området har ført til domfældelse, der har statueret aldersdiskrimination

Der er ikke foretaget en tilbundsående analyse af aldersdiskrimination efter direktivteksten i relation til alle dele af ydelsesområdet herunder særligt ydelser, fx handicapkompenserende ydelser, der ophører ved overgangen til folkepension, og ydelser, fx gunstigere boligstøtteregler, der kun gives til folkepensionister.

Kulturministeriets område

Der findes ikke på Kulturministeriets område love, der indebærer direkte diskrimination af mennesker som følge af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering.

Ophavsretsloven

Der er foreskrevet positiv særbehandling af blinde, svagtseende, døve og taleliden samt personer i øvrigt, der på grund af handicap er ude af stand til at læse trykt tekst, fx ordblinde, i ophavsretsloven, jf. § 17. Ifølge bestemmelsen er det tilladt at gengive og sprede eksemplarer af udgivne værker til brug for de ovennævnte, når gengivelsen og de spredte eksemplarer er særligt bestemt til brug for disse personer.

Licensbekendtgørelsen

DR Licens kan efter ansøgning bevilge blinde og stærkt svagtseende personer, der bor alene eller bor i husstande udelukkende med andre blinde eller stærkt svagt-

seende personer og/eller hjemmeboende børn uanset alder, fritagelse for medieli-cens. Ved blinde og stærkt svagtseende forstås personer, som er medlem af Dansk Blindesamfund eller opfylder betingelserne for at blive medlem af Dansk Blinde-samfund.

Sundheds- og Ældreministeriets område

Spørgsmål om især alder er reguleret i en række sammenhænge i sundhedslovgiv-ningen. Som eksempler kan nævnes bestemmelserne vedr. mindreåriges adgang til at samtykke til behandling og aktindsigt (Sundhedslovens § 17), adgangen til at oprette livstestamenter (Sundhedslovens § 26), transplantation fra levende og afdø-de personer (Sundhedslovens §§ 52 og 53), reglerne vedr. valg af sikringsgruppe og praktiserende læge (Sundhedslovens §§ 58 og 59), gratis tandpleje til børn og unge under 18 år, en række alderskriterier i forbindelse med vaccinations- og screeningsprogrammer (f.eks. i forbindelse med influenzavaccine, HPV-vaccine og screening for brystkræft og livmoderhalskræft) og tilskud til behandling af angst ved privatpraktiserende psykolog. Hertil kommer regler om aldersgrænser ift. steri-lisation (sundhedslovens § 105) og kastration (sundhedslovens § 115). Endvidere er det i om lov om assisteret reproduktion fastsat, at assisteret reproduktion ikke må finde sted i de tilfælde, hvor den person med livmoder og æggestoksvæv, der skal føde barnet, er ældre end 45 år (§ 6).

Det er overordnet vurderingen, at aldersbestemmelserne i sundhedslovgivningen er objektivt og sagligt begrundet i legitime og faglige hensyn. Det kan dog ikke på nuværende tidspunkt udelukkes, at der vil kunne blive behov for ændringer heri som følge af en vedtagelse af direktivforslaget.

I forhold til direktivudkastets forbud mod diskrimination på grund af seksuel ori-entering bemærkes, at ifølge Sundhedsstyrelsens bekendtgørelse nr. 768 af 10. juli 2008 om sikkerhed ved bloddonation skal blodbankerne forud for tapning af hu-mant blod undersøge, om donor er egnet til donation efter kriterier nævnt i bilag 2 til bekendtgørelsen. Et af disse kriterier er seksuel adfærd, og dette kan indebære udelukkelse af donorer "som på grund af deres seksuelle adfærd er udsat for stor risiko for at påføre sig alvorlige smitsomme sygdomme, der kan overføres med blodet".

Begrundelsen for kravene i bekendtgørelsen er dels at sikre bloddonorer bedst mu-ligt mod komplikationer ved tapning, dels at opnå bedst mulig sikkerhed ved an-vendelse af lægemidler, der er fremstillet af humant blod. For at opnå det-te udelukkes personer, hvor der er en potentiel risiko for overførsel af infektion med blodet.

Bekendtgørelsen er gennemførelse af direktiv 2004/33/EF.

Endvidere er det forhold, at en mand har haft sex med en anden mand, nævnt som én blandt flere risikofaktorer ved vurderingen af en sæddonorkandidats egnethed. Det er imidlertid ikke en udelukkelsesgrund, at en mand har haft sex med en anden mand, og en homoseksuel mand kan således efter en konkret vurdering være at være egnet som sæddonor, jf. Sundhedsstyrelsens bekendtgørelse nr. 753 af 3. juli 2006 om kvalitet og sikkerhed ved donation, udtagning og testning (humane væv og celler).

Eldre

Generelt gives hjælp til ældre borgere i Danmark på baggrund af en behovsvurdering og dermed ikke på baggrund af aldersafgrænsning eller anden afgrænsning, såsom køn, etnisk oprindelse eller økonomisk formåen. Kommunalbestyrelsen skal eksempelvis tilbyde personlig pleje og praktisk hjælp i hjemmet til borgere, som på grund af midlertidigt eller varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer ikke selv kan udføre disse opgaver. Kommunalbestyrelsen skal i den forbindelse træffe afgørelse om tildeling af hjælpen på baggrund af en konkret, individuel vurdering.

Forebyggende hjemmebesøg

ServiceLOVEN forpligter kommunerne til at tilbyde forebyggende hjemmebesøg mindst 1 gang om året til alle over 75 år. Kommunalbestyrelsen kan vælge at undtage de borgere, som modtager både personlig pleje og praktisk hjælp, fra ordningen om forebyggende hjemmebesøg.

Miljø- og Fødevareministeriets område

Direktivet vurderes ikke at have konsekvenser indenfor Miljø- og Fødevareministeriets område.

Det kan dog nævnes, at der i Miljø- og Fødevareministeriets lovgivning findes visse regler, som indeholder krav om, at en ansøger skal have en vis alder for at få del i et gode eller lignende. Der kan til eksempel være tale om den såkaldte "Yngre jordbruger-ordning", hvor en ansøger bl.a. skal være under 40 år for at kunne opnå de særligt gunstige lån, som er omfattet af ordningen. Men sådanne eksempler, hvor der er fastsat særlige alderskriterier i national lovgivning på Ministeriet for Miljø- og Fødevareministeriets område, er ikke i strid med direktivforslaget, idet kriterierne er objektive, sagligt begrundet og proportionelle, jf. forslaget artikel 2, stk. 6.

Erhvervs- og Vækstministeriets område

Finanstilsynet har oplyst, at det fremgår af nr. 15 i præambel teksten, at "Inden for bank- og forsikringsvirksomhed og i forbindelse med andre finansielle tjenester anvendes der aktuarmæssige faktorer og risikofaktorer i tilknytning til handicap og alder. Dette bør ikke betragtes som forskelsbehandling, hvis de pågældende faktorer må anses for at være afgørende for risikovurderingen".

Faktorerne baseret på handicap og alder er her baseret på faglige vurderinger og er ikke udtryk for forskelsbehandling. Hvis det ønskes, at Finanstilsynet skal have ansvaret for og derved føre tilsyn med, at der alene anvendes aktuarmæssige faktorer og risikofaktorer i tilknytning til handicap og alder, som anses for afgørende for risikovurderingen, således at usaglig forskelsbehandling undgås, skal der indarbejdes en lovhjemmel hertil i den finansielle lovgivning

Frekvensloven

Frekvensloven fastsætter regler om adgangen til at anvende frekvenser. Loven har ikke forskellige regler for anvendelse af frekvenser afhængig af brugeren - reglerne forskellighed beror i stedet på den konkrete frekvensanvendelse. Det betyder, at nogle former for frekvensanvendelse er fritaget for krav om tilladelse - det gælder så i givet fald alle brugere, der anvender de pågældende frekvenser. På nogle

områder forudsætter anvendelsen af frekvenser, at man har bestået en prøve - det gælder på det maritime område, luftfartsområdet og radioamatørområdet. Da der er tale om skriftlige prøver, kan det være vanskeligt for f.eks. en svært synshandicappet radioamatør at gå til prøve.

Derfor giver loven mulighed for at fastsætte regler om afholdelse af særlige prøver for brugere med et handicap. Hjemlen er udnyttet, ligesom muligheden for afholdelse af sådanne specialprøver med jævne mellemrum udnyttes.

Bekendtgørelse om digitale radio- og tv-tjenester (hjemmel i teleloven og tv-standardloven)

Bekendtgørelsen fastsætter en række regler, der sikrer modtagelsen af digitale radio- og tv-tjenester. I forbindelse med den nye teledirektivpakke fra 2009 er reglerne blevet revurderet, herunder i forhold til handicappede lyttere og seere. Vurderingen er, at reglerne i deres nuværende form er tilstrækkeligt rummelige også i forhold til denne seergruppe. Der vurderes derfor ikke umiddelbart at være behov for ændringer i forbindelse med implementeringen af ligebehandlingsdirektivet.

R&TTE-loven (lov om radio- og teleterminaludstyr og elektromagnetiske forhold)

R&TTE-loven fastsætter regler om markedsføring og brug af radioudstyr, teleterminaludstyr og elektriske og elektroniske apparater. Loven skelner således alene på baggrund af brugerens funktion i den konkrete situation - det vil sige brugeren som fabrikant, ansvarlig for markedsføring, almindelig bruger etc. Der vurderes derfor ikke umiddelbart at være behov for ændringer i forbindelse med implementeringen af ligebehandlingsdirektivet.

Regler om forsyningspligt eller slutbrugerforhold

Forslaget til ligebehandlingsdirektiv synes ikke at give anledning til ændring af regler om forsyningspligt eller slutbrugerforhold.

Der er både i den gældende lov om konkurrence og forbrugerforhold på telemarkedet og i bekendtgørelse nr. 701 af 26. juni 2008 om forsyningspligtgydelser (forsyningspligtbekendtgørelsen) særregler om adgang til elektroniske kommunikationsnet og -tjenester for personer med handicap. Eksempelvis er der i forsyningspligtbekendtgørelsen regler om etablering af en teksttelefonitjeneste med tilhørende formidlingscentral samt nummeroplysning og automatisk gennemstilling til reduceret pris for nærmere afgrænsede grupper af handicappede. Disse forsyningspligtregler er baseret på direktiv 2002/22/EF om forsyningspligt og brugerrettigheder i forbindelse med elektroniske kommunikationsnet og -tjenester. Særreglerne for personer med handicap udgør "særforanstaltninger" og er derfor i overensstemmelse med ligebehandlingsdirektivets forslag til artikel 5, der tillader "Positiv særbehandling og særforanstaltninger".

Det bemærkes i øvrigt, at der er vedtaget en ny lov om elektroniske kommunikationsnet og -tjenester (lov nr. 169 af 3. marts 2011), der bl.a. implementerer en række særbestemmelser vedr. personer med handicap, jf. direktiv 2009/136/EF om ændring af bl.a. direktiv 2002/22/EF om forsyningspligt og brugerrettigheder i forbindelse med elektroniske kommunikationsnet og -tjenester mv.

Det bemærkes, at den gældende lov om elektroniske kommunikationsnet og -tjenester (lov nr. 169 af 3. marts 2011), bl.a. implementerer en række særbestemmelser vedr. personer med handicap, jf. direktiv 2009/136/EF om ændring af bl.a. direktiv 2002/22/EF om forsyningspligt og brugerrettigheder i forbindelse med elektroniske kommunikationsnet og -tjenester mv.

Justitsministeriets område

Forslaget ses umiddelbart at berøre følgende regler inden for Justitsministeriets område:

Lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af race

Lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af race mv., jf. lovbekendtgørelse nr. 626 af 29. september 1987, som ændret ved lov nr. 433 af 31. maj 2000, indeholder et forbud mod forskelsbehandling på grund af race mv. inden for erhvervs-mæssig eller almennyttig virksomhed. Det er ifølge denne lov forbudt på grund af en persons race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering at nægte at betjene den pågældende på samme vilkår som andre eller at give en person adgang på samme vilkår som andre til sted, forestilling, udstilling, sammenkomst eller lignende, der er åben for almenheden. Overtrædelse af denne lov straffes med bøde eller fængsel indtil 6 måneder. Den nævnte lov omfatter ikke forskelsbehandling på grund af handicap eller alder, og loven omfatter endvidere ikke uagtsomme forhold.

De i straffeloven og retsplejeloven (vedrørende behandlingen af straffesager) indeholdte bestemmelser med aldersgrænser mv. omfattes ikke af direktivforslagets anvendelsesområde, jf. forslaget til artikel 3, stk. 1.

Samlet set vurderes forslaget ikke at have konsekvenser indenfor Justitsministeriets område.

Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriets område

For så vidt angår udlændingeområdet lægges til grund, at det fremgår af direktivforslaget, at det ikke omfatter udlændingeområdet, jf. artikel 3, stk. 5. I sin nuværende form kan bestemmelsen dog forstås således, at det kun er reglerne om *muligheden* for at indrejse og opholde sig i medlemsstaten, der falder uden for direktivet. Formuleringen bør derfor præciseres, så det klart fremgår, at også de betingelser, som tredjelandsstatsborgere og statsløse personer *opholder sig på i medlemsstaten*, falder uden for direktivet. Det bør ligeledes sikres, at "betingelser vedrørende ophold" også omfatter udvisning, afvisning og udrejse.

Integrationsloven

Integrationsloven indeholder aldersgrænser for så vidt angår tilbud om integrationsprogram, som retter sig mod voksne mennesker og iværksættes med henblik på at skabe mulighed for selvforsørgelse. Aldersgrænsen knytter sig til myndighedsalderen, men introduktionsprogrammet kan også efter en konkret vurdering tilbydes til uledsagede mindreårige flygtninge. Disse aldersgrænser findes objektivt og rimeligt begrundet.

Integrationsloven indeholder endvidere enkelte bestemmelser om særlige tilbud og tilskudsordninger, som kan iværksættes i forhold til bestemte aldersgrupper. Disse

bestemmelser er begrundet i behovet for en særlig indsats i forhold til disse aldersgrupper med henblik på at hjælpe de pågældende i uddannelse eller beskæftigelse. Bestemmelserne er således udtryk for positiv særbehandling.

Repatrieringsloven

I repatrieringsloven er størrelsen af den støtte til repatriering, der kan udbetales til en udlænding, der ønsker at vende tilbage til sit hjemland eller tidligere opholdsland, knyttet til en aldersgrænse på 18 år.

Repatrieringsloven indeholder endvidere aldersgrænser for så vidt angår muligheden for at opnå reintegrationsbistand, som er knyttet til en antagelse om manglende muligheder for at skaffe sig et forsørgelsesgrundlag i hjemlandet på grund af alder og f.eks. helbredsforhold. Disse aldersgrænser er således udtryk for positiv særbehandling.

Lov om etnisk ligebehandling

Lov nr. 374 af 28. maj 2003 om etnisk ligebehandling indeholder et forbud mod direkte og indirekte forskelsbehandling på grund af race og etnisk oprindelse uden for arbejdsmarkedet. Loven baserer sig bl.a. på EU-direktiv 2000/43/EF.

Loven indeholder forbud mod direkte og indirekte forskelsbehandling. Lovens forbud mod forskelsbehandling gælder for al offentlig og privat virksomhed, for så vidt angår social beskyttelse, herunder social sikring og sundhedspleje, sociale goder, uddannelse samt adgang til og levering af varer og tjenesteydelser, herunder bolig, der er tilgængelige for offentligheden. Forbuddet mod forskelsbehandling gælder endvidere for medlemskab af og deltagelse i en organisation, hvis medlemmer udøver et bestemt erhverv, samt de fordele, sådanne organisationer giver medlemmerne. Loven gælder ikke for udøvelse af aktiviteter af rent privat karakter.

Det følger af bestemmelsen i § 3, stk. 1, at ingen må udsætte en anden person for direkte eller indirekte forskelsbehandling på grund af vedkommendes eller en tredjemands race eller etniske oprindelse. Lov om etnisk ligebehandling indeholder ikke nogen nærmere afgrænsning af den beskyttede persons kreds. Det bemærkes i den forbindelse, at når der ikke i lovgivningen udtrykkeligt er angivet en persons kreds, for hvilken loven gælder, finder loven anvendelse for enhver, der opholder sig på dansk territorium.

Almene boliger

Almene familieboliger er åbne for alle befolkningsgrupper.

Man skal være fyldt 15 år for at kunne blive opnoteret på venteliste til en ledig bolig. Denne aldersgrænse er objektiv og rimeligt begrundet i et legitimt formål. Bestemmelsen udgør derfor ikke forskelsbehandling i direktivets forstand.

Herudover er der fastsat regler om boliger specielt for unge og ældre samt handicappede (almene ungdomsboliger og almene ældreboliger). Der er her tale om at stille boliger til rådighed for grupper med et særligt boligbehov - dvs. positiv særbehandling.

Der findes ikke regler, der udgør diskrimination eller forskelsbehandling i direktivets forstand.

Privat udlejningsbyggeri

Der er ikke i lejelovgivningen fastsat bestemmelser om udlejningskriterier og ventelister. I privat udlejningsbyggeri bestemmer ejeren derfor i kraft af ejendomsretten, hvem boligerne skal udlejes til, idet loven om forbud mod forskelsbehandling på grund af race m.v. sætter bestemte grænser herfor.

Der findes ikke regler for udlejning af private boliger, der udgør diskrimination eller forskelsbehandling i direktivets forstand.

Forsvarsministeriets område

Uddannelserne på Forsvarets og Beredskabets områder er primært målrettet opgaveløsningen på disse områder, hvorfor fysisk og psykisk egnethed til at løse opgaverne inddrages i vurderinger om optagelse på uddannelserne.

Basisuddannelsen ligger til grund for alle uddannelser i Forsvaret. Det er en betingelse for at kunne blive optaget på Basisuddannelsen, at man erklæres egnet eller begrænset egnet til værnepligtstjeneste. Ved optagelsen til efterfølgende uddannelser i Forsvaret lægges der vægt på, at ansøgeren kan håndtere både de studiemæssige krav, der er til selve uddannelsen, og de fysiske og mentale krav, der retter sig mod det militære fagområde.

På samme måde kræver især de grundlæggende uddannelser i redningsberedskabet, at deltagerne har en vis fysisk styrke, hvorfor der stilles krav til deltagerens helbred. Samtidig kræver redningsarbejde i al almindelighed en robust psyke. Den ansvarlige udbyder af den enkelte uddannelse skal vurdere den enkelte deltagers egnethed til at gennemføre uddannelsen og dennes egnethed til efterfølgende at virke i redningsberedskabet. Det sikres blandt andet gennem tests og helbredsundersøgelser. Derudover udbyder Beredskabsstyrelsen seks uddannelser, hvor der udover ovenstående kræves en helbredsattest.

For elever (værnepligtige) på redningsspecialistuddannelsen ved Beredskabsstyrelsen stilles samme krav om egnethed til værnepligtstjeneste som gælder for optagelse på Forsvarets basisuddannelse. For fysisk handicappede stiller dette en hindring i forhold til værnepligtstjeneste.

Der foreligger en aldersgrænse i forhold til værnepligtstjeneste på tilsvarende vis som Forsvaret. Det fremgår af værnepligtsloven (LBK nr. 225 af 13. marts 2006) § 25, stk. 2, ”at værnepligtige, der ikke inden deres fyldte 32. år har påbegyndt værnepligtstjenesten, kan ikke indkaldes til sådan tjeneste”.

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestillings område

Forbud mod diskrimination på grund af alder

For så vidt angår direktivudkastets forbud mod diskrimination pga. alder skal Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling gøre opmærksom på, at der i love og bekendtgørelser findes alderskrav og aldersbegrænsninger. Som eksempler kan især nævnes bestemmelser, der udgør kriterier for udløsning af statstilskud for elever og kursister på skolerne:

- § 13, stk. 1, i lov om efterskoler og frie fagskoler, jf. lovbekendtgørelse nr. 785 af 15. juni 2015, indeholder krav til minimums- og maksimumsalder for elever på efterskoler og frie fagskoler.
- § 8, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 702 af 30. juni 2008 med senere ændringer, om tilskud til friskoler og private grundskoler m.v. med senere ændringer, indeholder minimums- og maksimumsalder for, at elever kan indgå i opgørelsen af skolens elevtal og dermed få statstilskud.
- Alderskriterierne for statstilskud til frie grundskoler og efterskoler følger undervisningspligten, som er fastlagt i lov om folkeskolen, jf. teksten nedenfor om folkeskolen.
- Ved lov nr. 1570 af 21. december 2010 om ændring af lov om institutioner for almen- og gymnasiale uddannelser og almen voksenundervisning mv., lov om private gymnasieskoler, studenterkurser og kurser til højere forberedelseksamen (hf-kurser) og lov om åben uddannelse (erhvervsrettet voksenuddannelse) mv. blev det vedtaget, at ministeren for børn, undervisning og ligestilling fastsætter regler om, at kursister, der modtager efterløn eller en aldersbetinget pension, og som ikke eller kun i mindre omfang har en arbejdsmarkedstilknytning, skal yde en deltagerbetaling, der er højere end den almindelige deltagerbetaling. Loven vedrører AVU og gymnasiale uddannelser tilrettelagt som enkeltfag. Kursister, der modtager efterløn eller en aldersbetinget pension, og som har en videregående uddannelse, skal ikke betale den forhøjede deltagerbetaling, men den fulde deltagerbetaling som alle andre kursister med videregående uddannelse. Forhøjelse af deltagerbetalingen fastsættes i de årlige finanslove og udgør i finansåret 2015 750 kr.
- § 1, stk. 1, i lov om produktionsskoler, jf. lovbekendtgørelse nr. 781 af 15. juni 2015, indeholder maksimumsalder for påbegyndelse af produktionsskoletilbud med statstilskud (op til 25 år), og § 1, stk. 2, i lov om erhvervsgrunduddannelse mv., jf. lovbekendtgørelse nr. 987 af 16. august 2010, er der fastsat en maksimumsalder for påbegyndelse af erhvervsgrunduddannelse (op til 30 år).
- § 66 m i lov om erhvervsuddannelser, jf. lovbekendtgørelse nr. 789 af 16. juni 2015 indeholder en maksimumsalder for adgang til et særligt afslutningsforløb i erhvervsuddannelserne (eud+) og § 66 v i samme lov indeholder en maksimumsalder for adgang til erhvervsuddannelse tilrettelagt for unge, som samtidig er en minimumsalder for adgang til erhvervsuddannelse tilrettelagt for voksne.

Af andre eksempler kan nævnes skoleydelse, jf. § 17, stk. 2, i lov om produktionsskoler, hvor skoleydelsens størrelse differentieres efter, om eleven er over eller under 18 år, samt for så vidt angår elever over 18 år, om disse er ude – eller hjemmeboende. Tilsvarende gør sig gældende for skolepraktikydelser som er fastsat med hjemmel i § 66 k i lov om erhvervsuddannelser, jf. lovbekendtgørelse nr. 789 af 16. juni 2015.

Det kan endvidere nævnes, at der i folkeskoleloven lovbkg. 665 af 20. juni 2014 er fastsat aldersgrænser for undervisningspligtens indtræden (1. august i det kalender-

år, hvor barnet fylder 6 år) og ophør (den 31. juli ved afslutningen af undervisningen på 9. klassetrin eller senest den 31. juli i det kalenderår, hvor barnet fylder 17 år eller har afsluttet uddannelse, der er ligestillet med grundskolen) (se § 34, stk. 1). Der endvidere bestemmelser om alder ved indskrivning i folkeskolen før undervisningspligtens indtræden (barnet kan indskrives fra begyndelsen af det kalenderår, hvor det fylder 5 år) (se § 36, stk. 1) og om alder ved optagelse i børnehaveklassen før undervisningspligtens indtræden (barnet kan optages i børnehaveklassen i det kalenderår, hvor barnet inden den 1. oktober fylder 5 år) (se § 37).

Forbud mod diskrimination for religion eller tro

For så vidt angår direktivudkastets forbud mod diskrimination p. g. a. religion eller tro skal Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling gøre opmærksom på, at de frie grundskoler som udgangspunkt selv beslutter, hvilke elever skolen vil optage. Det fremgår dog af bemærkningerne til L 105, folketingssamling 2004-05 (2. samling), at: "De frie grundskoler er omfattet af lov om etnisk ligebehandling og lov om inkorporering af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Skolerne må således ikke forskelsbehandle på grund af race eller etnisk oprindelse, herunder i forbindelse med beslutningen om, hvem de vil have som elever. I øvrigt henvises til bemærkningerne til forslag 3 nedenfor." Og af bemærkningerne til nr. 3 fremgår det: "Det vil som følge heraf være i strid med bestemmelsen, hvis skolen i sin optagelsespraksis udøver diskrimination på baggrund af køn eller etnisk oprindelse. Bestemmelsen vil derimod ikke afskære skoler, der bygger på en bestemt religiøs overbevisning, fra kun at have elever med den samme religiøse overbevisning som skolen eller kun at have elever, hvis forældre har den samme overbevisning som skolen." Tilsvarende principper gælder for efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (frie fagskoler).

Forbud mod diskrimination af mennesker med handicap

Det kan indledningsvis nævnes, at der i folkeskoleloven (lovbkg. 665 af 20. juni 2014) er regler for elever med særlige behov (handicap). Der henvises til § 3, stk. 2, hvorefter børn, hvis udvikling kræver en særlig hensyntagen eller støtte, gives specialundervisning eller anden specialpædagogisk bistand i specialklasser eller specialskoler. Der gives desuden specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til børn, hvis undervisning i den almindelige klasse kun kan gennemføres med støtte i mindst 9 undervisningstimer ugentligt. Af folkeskolelovens § 3 a følger endvidere, at børn, der har behov for støtte, og som ikke alene kan understøttes ved brug af undervisningsdifferentiering og holddannelse, skal tilbydes supplerende undervisning eller anden faglig støtte. Hvis der er behov herfor, skal der gives personlig assistance, der kan hjælpe barnet til at overvinde praktiske vanskeligheder i forbindelse med skolegangen.

Herudover findes på ministeriets område en del regelsæt om pligt til at tilbyde specialundervisning og om tilskud til specialundervisning og lignende, der foregår på de selvejende uddannelsesinstitutioner.

Det er umiddelbart vanskeligt at vurdere forslagens konsekvenser på området, herunder med hensyn til eventuelle merudgifter i form af krav om større tilskud til mennesker med handicap.

Det er desuden vanskeligt at vurdere forslagens konsekvenser i forhold til den aktuelle udmøntning af sektoransvaret. Der er på de forskellige uddannelsesniveauer og -områder forskel på, hvorvidt der er en lovreguleret forpligtelse til at yde specialpædagogisk støtte. På nogle områder er der lagt op til, at der kan tages hensyn til personer med funktionsnedsættelse, mens der på andre områder i uddannelseslovene er en direkte forpligtelse for institutionerne til at yde specialpædagogisk støtte.

Ydermere er det vanskeligt at vurdere konsekvenserne af forslagens begreb 'proaktivitet', såvel i forhold til merudgifter som i forhold til praksis for støttetildeling, m.v.

På det frie skoleområde findes følgende regler om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand samt inklusion og om statstilskud hertil:

Efter friskolelovens § 3, stk. 1, nr. 1- 3, jf. lovbekendtgørelse nr. 786 af 15. juni 2015, skal en fri grundskole

- 1) give specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til elever i medfør af § 3, stk. 2, 2. pkt., i lov om folkeskolen, jf. dog stk. 2
- 2) tilbyde supplerende undervisning eller anden faglig støtte til en elev, der har brug for støtte, og som ikke kan understøttes alene ved brug af undervisningsdifferentiering og holddannelse, med henblik på elevens inklusion i den almindelige undervisning, jf. § 3 a, 1. pkt., i lov om folkeskolen,
- 3) yde personlig assistance, der kan hjælpe en elev til at overvinde praktiske vanskeligheder i forbindelse med skolegangen, hvis der er behov herfor, jf. § 3 a, 2. pkt., i lov om folkeskolen.

Ifølge friskolelovens § 11, stk. 1, nr. 1 og 2, litra a og c, fastsættes der på finansloven af driftstilskudsbevillingen et særligt tilskud til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, til personlig assistance, til hjælpemidler til elever i tilfælde, hvor der er et særligt behov herfor, samt et særligt tilskud til ekstraudgifter til befordring af elever med svære handicap. Ifølge friskolelovens § 11, stk. 1, nr. 4, fastsættes der et særligt tilskud til supplerende undervisning eller anden faglig støtte til en elev, der har brug for støtte, og som ikke kan understøttes alene ved brug af undervisningsdifferentiering og holddannelse, med henblik på elevens inklusion i den almindelige undervisning.

Efter § 3, stk. 1, i lov om efterskoler og frie fagskoler, jf. lovbekendtgørelse nr. 785 af 15. juni 2015 kan efterskoler, og frie fagskoler tilbyde specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til elever i medfør af § 3, stk. 2, i lov om folkeskolen. Efter § 3 a i samme lov skal efterskoler og frie fagskoler tilbyde supplerende undervisning eller anden faglig støtte til en elev, der har brug for støtte, og som ikke alene kan understøttes ved brug af undervisningsdifferentiering og holddannelse, med henblik på elevens inklusion i den almindelige undervisning, jf. § 3 a, 1. pkt., i lov om folkeskolen. Hvis der er behov herfor, skal skolerne give personlig assistance, der kan hjælpe en elev til at overvinde praktiske vanskeligheder i forbindelse med undervisningen, jf. § 3 a, 2. pkt., i lov om folkeskolen.

I henhold til § 25, stk. 1, i lov om efterskoler og frie fagskoler yder staten tilskud til specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand. Endvidere yder staten

efter samme lovs § 25 a tilskud til dækning af ekstraudgifter, der er godkendt af ministeren for børn, undervisning og ligestilling, til personlig assistance, jf. § 3 a, 2. pkt., og hjælpemidler til elever i tilfælde, hvor der er et særligt behov herfor. Efter samme lovs § 24 a yder staten endelig tilskud til efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler til støtte til elever, der er omfattet af § 3 a, til inklusion af disse elever i den almindelige undervisning.

Det fremgår endvidere af § 15, stk. 2, i lov om efterskoler og frie fagskoler, jf. lovbekendtgørelse nr. 685 af 15. juni 2015, at kurset skal være åbent for alle, der opfylder kravene til minimumsalder. Deltagelse i et kursus kan dog gøres betinget af højere alder, men ikke af bestemte kundskaber, uddannelser, stillinger, erhverv eller ansættelsesforhold og lign. eller af medlemskab af bestemte foreninger eller organisationer.

På ungdomsuddannelsesområdet kan der ydes særlige tilskud til institutionernes udgifter til specialpædagogisk bistand. Efter § 29 i lov om erhvervsuddannelser skal skolerne give specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til elever, der har behov for det. Efter § 18 i lov om kombineret ungdomsuddannelse, jf. lovbekendtgørelse nr. 779 af 15. juni 2015 og endvidere efter § 18 a, i lov om institutioner for erhvervsrettet uddannelse, jf. lovbekendtgørelse nr. 776 af 10. juni 2015 og efter § 44 i lov om institutioner for almene gymnasiale uddannelser og almen voksenuddannelse m.v., jf. lovbekendtgørelse nr. 777 af 10. juni 2015, kan der ydes særlige tilskud til institutionens udgifter til elever og kursister, der efter følgende love skal have tilbud om specialpædagogisk bistand:

- lov om uddannelsen til studentereksamen (stx) (gymnasieloven), jf. lovbekendtgørelse nr. 766 af 9. juni 2015.
- lov om uddannelsen til højere forberedelseseksamen (hf-loven), jf. lovbekendtgørelse nr. 767 af 9. juni 2015.
- lov om erhvervsuddannelser, jf. lovbekendtgørelse nr. 781 af 15. juni 2015 og
- lov om uddannelserne til højere handelseksamen (hhx) og højere teknisk eksamen (htx), jf. lovbekendtgørelse nr. 768 af 9. juni 2015.

Der kan knytte sig en særlig problemstilling i forhold til efter- og videreuddannelsesområdet, idet der bortset fra arbejdsmarkedsuddannelserne (AMU) og enkeltfags HF ikke findes en støtteordning for specialpædagogisk bistand.

Specialpædagogisk bistand til AMU-deltagere ydes som en forsøgsordning med hjemmel i tekstanmærkning 20.98.31.30. Bevillingen anvendes til videreførelse af forsøgsordningen vedrørende forbedring af handicappedes vilkår på AMU-uddannelser ved institutioner for erhvervsrettet uddannelse ved udvikling og anskaffelse af kompenserende undervisningsmaterialer og udstyr. Der kan af den afsatte bevilling udbetales specialpædagogisk støtte til deltagere på arbejdsmarkedsuddannelser, så deltagere med et særligt behov får mulighed for at gennemføre en arbejdsmarkedsuddannelse. Der er tale om en bevilling, som kan bruges til personer med særlige behov, herunder blandt andet hørehæmmede, synshandicappede, bevægelseshandicappede, ordblinde og læsesvage samt andre, f.eks. psykisk udviklingshæmmede.

Midlerne kan blandt andet bruges til særligt udstyr, udvikling af egnede undervisningsmaterialer, afholdelse af særligt tilrettelagte uddannelsesforløb for psykisk udviklingshæmmede, rådgivning af uddannelsesstederne, efteruddannelse af lærerne og informationsspredning. Indsatsen er en forlængelse af den forsøgsordning, der blev iværksat i 1998, og er en fortsættelse af initiativerne inden for denne ramme.

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling skal betone, at området adskiller sig fra de fleste andre uddannelser, ved at der i meget vidt omfang er tale om kortvarige kurser. Det vil formentlig kunne udløse ganske betydelige merudgifter, hvis der bliver fastlagt en forpligtelse til at betjene disse deltagere på samme måde som personer, som deltager i mere langvarige uddannelser, især hvis ordblinde og personer med tilsvarende vanskeligheder omfattes af reglerne.

Forberedende voksenundervisning og ordblindeundervisning for voksne samt almen voksenuddannelse

Lov om forberedende voksenundervisning og ordblindeundervisning for voksne, jf. lovbekendtgørelse nr. 380 af 19. april 2011 og lov om almen voksenuddannelse og om anerkendelse af realkompetence i forhold til fag i almen voksenuddannelse, i hf-uddannelsen og i uddannelsen til studentereksamen (avu-loven), jf. lovbekendtgørelse nr. 1073 af 4. september 2013 indeholder ikke regler om specialpædagogisk støtte. Der er heller ikke mulighed for at yde specialpædagogisk støtte hertil i henhold til lov om specialpædagogisk støtte ved videregående uddannelser, jf. lovbekendtgørelse nr. 748 af 16. maj 2015 (denne lov hører under Uddannelses- og Forskningsministeriets ressortområde). Det må imidlertid forventes, at en gennemførelse af forslaget vil kunne medføre krav om en tilsvarende ordning, som er gældende for de videregående uddannelser efter lov om specialpædagogisk støtte ved videregående uddannelser.

Det fremgår af artikel 14, at sanktionen for forskelsbehandling på baggrund af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering, er en økonomisk godtgørelse. Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling antager på den baggrund, at der vil blive tale om en godtgørelsesordning svarende til den, der følger af lov om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til beskæftigelse m.v., jf. lovbekendtgørelse nr. 645 af 8. juni 2011 med senere ændringer, og at der således ikke som i dansk rets almindelige erstatningsregler forudsættes, at der er lidt et tab.

Ligebehandling af kvinder og mænd uden for arbejdsmarkedet

Ligebehandling af kvinder og mænd uden for arbejdsmarkedet i Danmark er reguleret af Lov om ligestilling af kvinder og mænd.

Uddannelses - og Forskningsministeriets område

For så vidt angår Lov om Åben Uddannelse, hvor der ikke er nogen eksplicit hjemmel til specialpædagogisk støtte, må en nærmere vurdering af problemstillingen imidlertid bero på en nærmere redegørelse for direktivets rækkevidde i forhold til eksempelvis den af Danmark undertegnede FN-konvention om rettigheder for personer med handicap og en nærmere udredning af Åben Uddannelseslovens sammenhæng med handicapkompenserende foranstaltninger i anden lovgivning.

SU-loven

Lov om statens uddannelsesstøtte, jf. lovbekendtgørelse nr. 39 af 15. januar 2014 med senere ændringer, indeholder to aldersgrænser vedrørende den studerende selv, en 18 års grænse og en 20 års grænse.

Det er efter § 2, stk. 1, nr. 3 i SU-loven en betingelse for at få SU til ungdomsuddannelse, at den uddannelsessøgende er fyldt 18 år. Indtil dette tidspunkt er den uddannelsessøgende omfattet af forældrenes forsørgelsespligt. Der kan tidligst gives SU fra begyndelsen af det kvartal, der følger efter den dato, hvor den uddannelsessøgende er fyldt 18 år. For uddannelsessøgende, der søger SU-stipendium til videregående uddannelser, gælder 18 års grænsen ikke, jf. SU-lovens § 2, stk. 3.

For uddannelsessøgende under 20 år i ungdomsuddannelser er satsen for SU altid afhængig af forældrenes indkomst, og støtten udbetales som udgangspunkt med satsen for hjemmeboende.

For uddannelsessøgende over 20 år i ungdomsuddannelse, samt uddannelsessøgende i videregående uddannelse udbetales SU med satsen for udeboende, hvis de er udeboende med satsen for hjemmeboende, hvis de er hjemmeboende. Satsen for hjemmeboende er for alle afhængig af forældrenes indkomst. Se § 8 i SU-loven.

Efter § 8 stk. 1, nr. 4, i SU-bekendtgørelsen, bekendtgørelse nr. 1662 af 14. december 2015, får udenlandske statsborgere, der sammen med deres forældre har taget fast ophold i Danmark og ved indrejsen i landet ikke var fyldt 20 år, SU på samme betingelser som danske statsborgere til uddannelser i Danmark. Man har ikke ønsket at afskære personer, der i en så ung alder bosætter sig her i landet sammen med deres forældre, fra at få SU.

Handicaptillæg er et tillægsstipendium, der gives sammen med SU-stipendium eller sammen med slutlån til uddannelsessøgende i videregående uddannelse med varig funktionsnedsættelse. Tillægget blev indført med virkning fra den 1. august 2004. Handicaptillægget gives til studerende på videregående uddannelser, der på grund af varige fysiske eller psykiske funktionsnedsættelser har meget betydelige begrænsninger i evnen til at påtage erhvervsarbejde.

Der gives endvidere tillægsstipendium og/eller supplerende lån til uddannelsessøgende, der er forsørgere, det vil sige, at de har deres eget barn under 18 år boende hos sig. Enlige forsørgere får det højeste tillægsstipendium, mens forsørgere, der bor sammen med en anden SU-modtager, får et lavere tillægsstipendium. Alle forsørgere har dog ret til supplerende lån.

Ordningerne med handicaptillæg og forsørgertillæg giver ikke anledning til andre bemærkninger end de allerede fremførte om SU vedr. aldersaspektet.

SVU-loven

I lov om statens voksenuddannelsesstøtte, jf. lovbekendtgørelse nr. 340 af 1. april 2015, findes der både øvre og nedre aldersgrænser. Baggrunden for SVU-loven er at skabe økonomisk grundlag for, at voksne kortuddannede på ministeren for børn, undervisning og ligestillings område kan deltage i uddannelse på folkeskoleniveau og i gymnasial uddannelse, og at voksne på uddannelses- og forskningsministerens område kan deltage i videregående uddannelse.

Det fremgår af § 2, stk. 1, nr. 1, i SVU-loven, at der gives SVU til uddannelsessøgende, der er i alderen fra 25 år og indtil nået folkepensionsalder efter § 1 a i lov om socialpension, jf. dog stk. 5, hvorefter ministeren for børn, undervisning og ligestilling kan fastsætte regler om, at uddannelsessøgende, der er fyldt 20 år, kan få SVU til uddannelse efter lovens § 4, stk.1. Med hjemmel i § 2, stk. 5, er der med § 2, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 286 af 26. marts 2015 om statens voksenuddannelsesstøtte bestemt, at uddannelsessøgende, der er fyldt 20 år kan få SVU til forberedende voksenundervisning (FVU), ordblindeundervisning for voksne, specialundervisning for voksne og danskuddannelse til voksne udlændinge m.fl.. Endelig er der med hjemmel i § 2, stk. 4, fastsat regler om, at aldersbetingelsen kan fraviges i forbindelse med jobrotation.

Skatteministeriets område

Skatteministeriets lovgivning indeholder ikke bestemmelser med det sigte at diskriminere. Forslaget er imidlertid så bredt formuleret, at det umiddelbart kan medføre en del fortolkningsspørgsmål. Det oplyses, at skattelovgivningen indeholder en række afgrænsninger i forhold til alder. Dette gælder både mht. forholdet børn/voksne og ældre/pensionister, men også inden for disse kategorier, jf. børnefamilieydelsens tre satser (afhængig af alder), og det i sidste samling gennemførte lovforslag om skattenedslag for seniorer, der fylder 64 år i 2010-16. Sidstnævnte omfatter således ikke andre aldersgrupper, herunder personer, der allerede er fyldt 64 år.

Transport- og Bygningsministeriets område

Individuel handicapkørsel for svært bevægelseshæmmede

Ordningen om individuel handicapkørsel i § 11 i lov om trafikskoler gælder kørsel til fritidsformål for svært bevægelseshæmmede. Hvis borgeren er svært bevægelseshæmmet, har man ret til at benytte ordningen. Personer med andet handicap er ikke omfattet af denne ordning, men vil ofte være omfattet af andre ordninger. Den individuelle handicapkørsel kan kun benyttes til fritidsformål og ikke til fx læge- eller tandlægebøger. Der er en risiko for, at direktivets § 4 vil blive fortolket således, at der er tale om forskelsbehandling, når ét handicap giver adgang til den individuelle kørselsordning, mens et andet ikke gør.

Rabatordninger afhængige af alderskriterier

Direktivets artikel 13 indeholder bestemmelse om, at ikke kun love men også administrative bestemmelser og virksomheders aftaleretlige bestemmelser vil kunne rammes af direktivets diskriminationsforbud. På denne baggrund må det bemærkes, at der overalt i den kollektive transport findes eksempler på rabatordninger, som enten direkte eller indirekte er afhængige af alder. Som eksempler kan nævnes, at børn under 12 år de fleste steder rejser gratis med bus og tog, når de ledsages af en voksen, og at personer, som er fyldt 65 år eller som modtager social pension, kan få 50 % rabat på billetprisen. Endvidere findes der eksempler på studierabatter, lejrskolerabatter og familierabatter. I de fleste tilfælde fastsættes rabatterne af de offentlige transportudbydere, f.eks. DSB og trafikskolerne. I andre tilfælde er der indgået særlige aftaler mellem Transportministeriet og enkelte private transportvirksomheder om at yde visse rabatter til pensionister og studerende. Det må antages, at disse rabatordninger kan være i strid med direktivets forbud mod aldersdiskrimination.

Forbedringer af adgangen til den kollektive transport

Tilgængelighedsforbedringer med ”tilbagevirkende kraft”, hvor transportsektoren qua direktivet pålægges inden for en aftalt årrække, jf. artikel 15, at udføre f.eks. tilgængelighedsforbedringer af eksisterende infrastruktur, der ikke er planlagt som led i det almindelige renoveringsarbejde eller udbygning af infrastrukturen, vil imidlertid kunne indebære en ganske betydelig økonomisk byrde. På denne baggrund er det vigtigt, at der fastsættes klare definitioner af, hvilke forbedringer der kan kræves, som en direkte følge af direktivet.

For så vidt angår bygningsområdet vil direktivet kunne indebære et øget krav om tilgængeliggørelse af byggeriet. Det er dog på nuværende tidspunkt ikke klart i hvilket omfang og for hvilke dele af byggeriet, direktivet vil være gældende. Efter Transport- og Bygningsministeriets opfattelse kan der både være tale om tiltag i forhold til nybyggeri og i det eksisterende byggeri.

Transport- og Bygningsministeriet vurderer, at de gældende regler for nybyggeri og ombygninger i form af byggeloven og bygningsreglementets bestemmelser lever fuldt op til direktivforslagets målsætninger for tilgængelighed for mennesker med handicap. Såfremt direktivet indebærer, at der skal ske væsentlige tilpasninger i forhold til tilgængelighed i den eksisterende bygningsmasse, viser beregninger, at det vil kunne blive forholdsvis omkostningsfuldt set i relation til omfanget af de krævede tiltag.

Direktivets konsekvenser for ministeriets ressortområde vil således være afhængige af de endelige formuleringer af direktivteksten, især i forbindelse med krav om tilgængelighed til den eksisterende bygningsmasse. Dette indebærer, at direktivets virkefelt i forhold til bygningsmassen, samt omfanget og tidshorisonten for tilgængeliggørelse af det eksisterende byggeri, vil have stor betydning for omkostningsniveauet for såvel offentlige som private bygningssejere.

Kirkeministeriets område

Direktivet vurderes ikke at have konsekvenser for folkekirkens virksomhed, idet dens forhold til staten er undtaget fra direktivets anvendelsesområde.

Finansministeriets område

Tilgængelige it-løsninger i den offentlige sektor

For så vidt angår tilgængelige it-løsninger i den offentlige sektor, er der på Digitaliseringsstyrelsens ressortområde ingen egentlig lovgivning på området. Dog er offentlige myndigheder, som følge af aftalen om de obligatoriske, åbne standarder, forpligtet til at overholde WCAG 2.0-standarden for tilgængeligt indhold på internettet i forbindelse med nye eller relancerede hjemmesider. Denne aftale giver mulighed for afvigelse gennem "Følg eller forklar"-modellen, som til dels vurderes at kunne adressere spørgsmål ang. "rimelige tilpasninger".

Det bemærkes, at der, som det er tilfældet på en række andre områder, som berøres af direktivet, allerede i dag stilles krav om tilgængelig digital information og tjenesteydelser fra både offentlige og private informations- og tjenesteudbydere i artikler i FN's handicapkonvention.

EU-Kommissionen har den 3. december 2012 fremslag forslag til direktiv om tilgængelighed af offentlige hjemmesider. En vedtagelse af direktivet forventes at medføre behov for ændringer i dansk lovgivning.

6. Konsekvenser

Forslaget er fortsat under forhandling, og der stilles derfor fortsat ændringsforslag, herunder vedrørende tilgængelighed og ikrafttrædelsesperioder. Hertil kommer, at Europa-Kommissionen har oplyst, at den agter at fremsætte forslag til et såkaldt tilgængelighedsdirektiv, som må formodes, at have konsekvenser for nærværende forslag. Der kan derfor ikke på nuværende tidspunkt gives et realistisk bud på forslagens konsekvenser for statsfinanserne, samfundsøkonomien, miljøet og beskyttelsesniveauet, herunder tilgængeligheden til offentlige bygninger. Det bemærkes dog, at forslagens potentielle konsekvenser for statsfinanserne må forventes at være væsentlige. Forslaget er for tiden blokeret, og der er ikke udsigt til ændring heri i nærmeste fremtid. Skulle forslaget antage en mere endelig form og en vedtagelse være inden for realistisk rækkevidde, vil der blive igansat et tværministerielt arbejde med at fastlægge konsekvenserne af forslaget.

7. Høring

Forslaget er sendt i høring i Specialudvalget for arbejdsmarkedet og sociale forhold og har været drøftet på flere møder i udvalget.

KL finder det problematisk, at alder indgår på lige fod med de resterende rettigheder. KL anmodede i forbindelse med høringen om EU traktatens artikel 13 om at alderskriteriet udgik. En tilsvarende anmodning fremsatte KL i forbindelse med høringen vedrørende direktiv 2000/78.

Løsningen med at indsætte en undtagelsesbestemmelse om at ulige behandling på grund af alder ikke er forskelsbehandling, såfremt der er et objektivt og rimeligt begrundet legitimt formål (artikel 6 i direktiv 200/78 og artikel 2 stk. 6 i det nye direktivforslag) – er ikke en god løsning. Belært af erfaringerne fra EU retssagerne C-411/05, C-361/07, C-555/07, C88/08 og C-299/08 finder KL det nødvendigt, at der tages et klart forbehold for alder, og at det inddrages som diskriminationskriterium i direktivforslaget.

Alder bliver ofte brugt som et objektivt kriterium dels i forhold til lovgivning dels i forhold til administration for eksempel: erhvervelse af kørekort, ret til stemmeafgivning ved demokratiske valg og meget mere. Det er alle disse lovmæssige og administrative bestemmelser som efter direktivets vedtagelse pludselig er potentiel EF-stridige og ulovlige.

Artikel 3 litra c) siger, at uddannelse er et af de områder, hvor direktivet finder anvendelse. KL finder at uddannelse er et nationalt anliggende at artikel 3 litra c) derfor bør udgå – uanset artikel 3 stk. 3. Derved er artikel 3 stk. 3 redundant og bør ligeledes udgå.

I artikel 7 indføres bestemmelser om klageadgang. KL finder at dette er et nationalt anliggende som allerede er reguleret via EF domstolens afgørelser. Artiklen bør udgå.

Artikel 8 omhandler i realiteten krav om omvendt bevisbyrde. KL finder, at dette selv om det kendes fra andre direktiver, at det er meget kritisabelt i forhold til retssikkerheden. KL skal anmode om at bestemmelsen udgår. KL skal erindre om de meget store betænkeligheder der fra dommers side kom til udtryk efter gennemførelsen af omvendt bevisbyrde i ligestillingssagerne.

Efter artikel 11 tilføjes: ”Medlemsstaterne tilskyndes at inddrage arbejdsmarkedets parter, i det omfang arbejdsmarkedet berøres”.

Artikel 13 om overholdelse er en nyskabelse. Dette er et nationalt anliggende og KL skal anmode om, at det udgår.

Artikel 14 om sanktioner har vi set flere forslag. Sanktionsbestemmelser er et nationalt anliggende i EF retten. Der er en eksisterende EF domstolspraksis der på en balanceret måde varetager de tværnationale hensyn. Bestemmelsen bør derfor udgå.

KL skal afslutningsvis takke for fremsendelsen af høringen og anmode om, at sagen efterfølgende behandles i Specialudvalget således, at der kan gives et klart mandat i de forestående europæiske forhandlinger til de danske forhandlere.

Dansk Arbejdsgiverforening (DA) har forstået direktivforslaget således, at det skal regulere beskyttelse mod forskelsbehandling uden for arbejdsmarkedet, og at det skal supplere de eksisterende direktiver for så vidt angår diskriminationskriterierne, religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering. Det vil sige, at nærværende direktivforslag vedrører området social beskyttelse, sociale goder, uddannelse og adgang til varer og tjenesteydelser.

DA skal oplyse, at DA på den baggrund vil koncentrere sig om en række principielle væsentlige dimensioner af forslaget og vedrørende forskelsbehandlingsområdet, der rækker ud over direktivforslagets direkte og umiddelbare reguleringsmål, og som efter DA's opfattelse skal indgå i den danske samt europæiske politiske proces vedrørende direktivforslaget.

Der er efter DA's vurdering tale om, at man med forslaget bekræfter og forstærker en udvikling – herunder via EF-Domstolen – der ligger langt ud over den ramme for regulering, der umiddelbart kan læses af direktivet.

DA skal på det kraftigste understrege, at DA finder, at *alle* mennesker har ret til en retfærdig, fair og saglig behandling, og at *ingen* skal diskrimineres – det vil sige uden saglig grund forskelsbehandles. DA tager således afstand fra diskrimination af mennesker på baggrund af religion, tro, handicap, alder eller seksuel orientering.

Det er derimod efter DA's opfattelse en forudsætning for civilisation og demokrati, at mennesker legitimt kan behandles forskelligt i varierende retlige og civile sammenhænge. Efter DA's opfattelse er det helt nødvendigt, at man fra dansk politisk side fra regeringen til Folketinget gør sig forslaget og dets generelle implikationer på forskelsbehandlingsområdet helt klart. Forslaget kan efter DA's opfattelse også få implikationer for arbejdsmarkedet og det almindelige kernestof i arbejds- og ansættelsesretten. Det er herunder vigtigt, at man tager EF-Domstolens fortolk-

ningsmetode med i betragtning allerede nu, når direktivet skrives og dermed i den politiske proces om vedtagelsen af et direktiv. Direktiverne på navnlig diskriminationsområdet skaber en retsikkerhed med hensyn til forhold, der i øvrigt i samfundet må betragtes som legitime. Med hensyn til alderskriteriet vil forslaget f.eks. medføre, at sådanne forhold fremover skal bedømmes ud fra et juridisk perspektiv, om de (undtagelsesvis) kan opretholdes og dermed genstand for tvivl og klagemål hos myndigheder, retsinstanser m.v.

Ophøjes til absolut beskyttelse

Direktivforslaget henviser bl.a. til Traktatens art. 6 samt forskellige internationale instrumenter, herunder i FN samt i den Europæiske Menneskerettighedskonvention, EU's charter m.v. særligt med hensyn til de i direktivet nævnte beskyttelseskriterier. Disse henvisninger er isoleret set korrekte, men det er vigtigt at erkende, at disse henvisninger ikke alene er ”henvisninger i snæver forstand”. Henvisningerne skal derimod ses som et element, der i sig selv ikke alene bekræfter, men også giver juridisk samt politisk rum for, at man via direktivforslaget bidrager til at regulere diskriminations- og forskelsbehandlingsområdet mere vidtgående og intenst end direktivforslaget selv.

DA skal bemærke, at disse internationale instrumenter er af mangeartet forskellig karakter og uens for de forskellige diskriminationskriterier. Dette medfører, at man f.eks. via nærværende direktivforslag giver alle de nævnte kriterier en juridisk absolut beskyttelse på allerhøjeste juridiske niveau via den højeste fællesnævner. DA kan konstatere, at man på diskriminationsområdet generelt og fejlagtigt opererer med en teori om, at beskyttelsesniveauer fra grunden må betragtes som et ”retstomt rum”, såfremt et område ikke er eller belægges med eksplicit lovgivning. Et eksempel på denne fejlslutning kan f.eks. henvise til almindelige forvaltningsretlige regler – herunder lighedsgrundsætningen og saglighedskravet i dansk offentlig ret, som jo vil være dækkende uanset nærværende direktivforslag!

Trædestensprincippet

Direktivforslaget vil som nævnt løfte beskyttelse op på det allerhøjeste niveau i den retlige trinfølge. Dette medfører dels den nævnte absolutte karakter af beskyttelsen, men også at det må formodes, at de bagvedliggende instrumenter, som er baggrund for direktivforslaget samt det nye direktiv, gensidigt anvendes til generelt at fortolkes gensidigt udvidende, da de jo bekræfter hinanden netop via direktivforslaget. Det medfører f.eks., at beskyttelselementer, som er eller kan indfortolkes i det ene instrument, men ikke i et andet via retspraksis vil blive fortolket ind i det andet instrument alene ud fra en formålsfortolkning. Det ene instrument anvendes således som trædesten for en beskyttelse på et andet område, og omvendt således at beskyttelsen alt andet lige konstant fremmes på et stadigt højere niveau.

Ingen lukket liste af beskyttelseskriterier

Der ligger i selve den nævnte henvisning i direktivforslaget og dermed den angivne baggrund for direktivforslaget i andre retsinstrumenter en principiel stillingtagen og virkning, som man allerede nu bør gøre sig klart: Der er ikke tale om en lukket liste af diskriminationskriterier heller ikke med vedtagelsen af dette direktivforslag. Det må vurderes, at man med tiden tillige på EU-niveau vil regulere andre af de ikke-forskelsbehandlingskriterier, som også ligger i de nævnte internationale instrumenter, hvor man i alt opregner mindst ca. 25 ikke forskelsbehandlingskriterier.

Der må således på relativt kortere sigt imødeses et yderligere pres fra EU-niveau for at indsætte andre diskrimineringskriterier uden for og på arbejdsmarkedet.

Hertil kommer, at man som nævnt neden for ikke kan udelukke, at EF-Domstolen på egen hånd – i kraft af bl.a. dette direktiv – lægger nye diskrimineringskriterier ind i sin praksis. Dette kan være kriterier, der er opregnet i de internationale instrumenter, eller det kan være helt nye kriterier, som EF-Domstolen måtte finde frem til som forhold, der kan findes af en eller anden art i europæisk ret – herunder i national ret. Se bl.a. herom nedenfor.

Yderligere diskriminationsbeskyttelse

Man skal også gøre sig klart, at der heller ikke med dette direktivforslag er tale om en slutregulering af diskriminationsområdet. Det må tillige vurderes, at der på relativt kortere sigt må imødeses et yderligere pres fra EU-niveau for at indsætte nye og strammere diskrimineringsredskaber i direktiverne m.v. uden for og på arbejdsmarkedet. Hertil kommer, at man som nævnt nedenfor ikke kan udelukke, at EF-Domstolen på egen hånd – i kraft af bl.a. dette direktiv – strammer beskyttelsesniveauet via sin praksis. Dette kan være stramninger, f.eks. forbud, der er opregnet i andre internationale instrumenter, visse medlemsstater, eller det kan være helt nye krav eller udvidende fortolkninger, som EF-Domstolen måtte kunne finde frem til.

Tage højde for EF-Domstolens fortolkningsmetode allerede nu

DA skal anbefale, at alle de indledende betragtninger, der skal indskrænke direktivets område, *flyttes* fra direktivets såkaldte betragtninger og *indsættes* i selve direktivteksten, da man kan frygte, at de ellers ikke tillægges vægt af EF-Domstolen eller fortolkes indskrænkende. Omvendt skal man tage højde for, at begreber i øvrigt i direktivet, hvis de ikke er meget skarpt formuleret i selve direktivets egentlige normerende tekst, vil blive fortolket udvidende henholdsvis indskrænkende afhængig af sagens karakter. DA skal i den forbindelse f.eks. henvise til EF-Domstolens afgørelser i dels den såkaldte Mangold-sag (C 144/04) fra 2006 og Coleman-sagen (C 303/06) fra 2008. Også andre afgørelser fra EF-Domstolen i og uden for arbejdsmarkedet kan dokumentere dette.

I Mangold-sagen kom EF-Domstolen frem til, at fællesskabsretten som sådan – som navnlig udviklet via praksis af EF-Domstolen selv – og ikke direktivet om forskelsbehandling indeholder det egentlig princip om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder. Den fællesskabsretlige norm udfyldes nok af direktivet, men normen gælder uanset direktivet. I Coleman-sagen kom EF-Domstolen frem til, at da direktivet om forskelsbehandling skal bekæmpe alle former for forskelsbehandling, vil den gælde alle, således også en pårørende til en handicappet, hvor den pårørende påstod sig forskelsbehandlet på grund af sin tilknytning til en handicappet. Man kan på baggrund af bl.a. ovennævnte vurdere, at direktiverne og deres udsagn som sådan ikke er afgørende for EF-Domstolens vurdering af de enkelte sager, og hvor langt beskyttelsesniveauet mod diskrimination reelt kan siges at være i EU.

Direktiverne bruges derimod af EF-Domstolen som en bekræftelse af, at den bagvedliggende ret er en del af EU-retten uanset dens juridiske styrke. Dette er jo bl.a. dette, som bekræftes i f.eks. dette direktivforslag, hvor man fra medlemsstaternes side direkte erklærer, at en række internationale instrumenter og EU-ret uanset

forskellig juridisk styrke i forvejen er og fremover skal og kan anvendes af EF-Domstolen.

Det følger heraf, at EF-Domstolen formentlig vil kunne antage den fortolkning, at beskyttelse med hensyn til de ovennævnte forskelsbehandlingskriterier allerede eksisterer, jf. ræsonnementet i Mangold-dommen eller med henvisning til de principper i EU-retten, internationale instrumenter m.v., som direktivforslaget selv henviser afhængigt og absolut allerede er gældende i EU-retten og med en styrke, der ligger langt ud over f.eks. direktivets direkte udsagn og begrænsninger samt præciseringer. Allerede nu må man således på grundlag af afgørelsen i ovennævnte Coleman-sag vurdere, at begrebet ”ingen” i direktivforslaget art. 2 (*”1. I dette direktiv betyder princippet om ligebehandling, at ingen må udsættes for direkte eller indirekte forskelsbehandling af nogen af de i artikel 1 anførte grunde”*) mindst skal fortolkes i overensstemmelse med denne, således at ”ingen” gælder enhver med nogen som helst tilknytning af nogen art til de pågældende diskriminationskriterier. I samme retning kan formentlig begrebet ”nogen” i pågældende bestemmelse fortolkes.

På den baggrund må man f.eks. også vurdere, at det forhold, at direktivet betegner sig i art. 1 som givende (alene) en ”ramme for bekæmpelse” af forskelsbehandling som værende af meget begrænset juridisk værdi. Som eksempel kan tilsvarende nævnes betragtning 16) hvorefter: *”Enhver har frihed til at indgå aftaler, herunder frihed til at vælge en aftalepartner til en given transaktion. Dette direktiv bør ikke finde anvendelse på økonomiske transaktioner foretaget af private, for hvem disse transaktioner ikke udgør en faglig eller erhvervmæssig virksomhed.”* Dette er en klart stærkere bestemmelse end den tilhørende artikeltekst, hvorefter: *”Litra d) finder kun anvendelse på privatpersoner i det omfang, de udøver faglig eller erhvervmæssig virksomhed.”*

Her må man f.eks. nødvendigvis forholde sig til spørgsmål om tilfælde, hvor den private aktivitet kun udgør eller kan siges at udgøre en mindre eller alene accessorisk ”faglig eller erhvervmæssig virksomhed”, ligesom begreberne ”private” og ”økonomiske transaktioner” samt ”faglig eller erhvervmæssig virksomhed” levner stort rum for fortolkninger.

Også andre dele af direktivet må man vurdere vil blive tillagt en udvidende fortolkning af EF-Domstolen henset til direktivets baggrund og formål. Det gælder f.eks. art. 3, stk. 1 ”social beskyttelse”, ”sociale goder” og ”uddannelse”. Særligt vedrørende alder kan påpeges, at art. 2, stk. 6 tilsvarende indeholder et relativt stort fortolkningsrum.

DA har også noteret sig, at direktivforslaget på en række områder i foranledning godt nok bygger på elementer i eksisterende direktiver, men der er også nye formuleringer, der kan have indholdsmæssige betydninger. DA skal heller ikke undlade at bemærke, at man generelt uden refleksion i øvrigt og således også i almindelige privatretlige retsforhold overfører princippet om delt bevisbyrde, der er en undtagelse af det almindelige bevisbyrdeprincip.

Danske Handicaporganisationer (DH) takker for muligheden for at fremkomme med bemærkninger til Europa-kommissionens nyligt fremsatte forslag til direktiv

om ligebehandling udenfor arbejdsmarkedsområdet. DH skal dog fremhæve, at en uges frist for at indkomme med bemærkninger til så omfattende et forslag, er meget uhensigtsmæssig. Det giver os ringe muligheder for at inddrage vores medlemsorganisationer, hvilket selvsagt er dybt problematisk. Det er ikke befordrende for den demokratiske proces, der skal sikre den organisatoriske opbakning til direktivet specifikt og EU's initiativer på handicapområdet generelt.

Når dette er sagt, vil vi gerne understrege, at vi betragter det som et positivt skridt, at Kommissionen endelig har fremsat et forslag til direktiv på dette område. Vi forventer, at den danske regering vil arbejde aktivt for vedtagelsen af direktivet, men samtidig vil vi også understrege, at der er et fundamentalt behov for at styrke visse bestemmelser i direktivforslaget med henblik på en effektiv diskriminationsbeskyttelse for personer med handicap samt de øvrige grupper, som direktivforslaget dækker.

Det er vigtigt at fremhæve, at vores bemærkninger naturligt primært tager udgangspunkt i de behov, der er for at sikre personer med handicap imod diskrimination. Det er det område, der interesserer os mest – og det er her, vi har vores særlige ekspertise.

DH betragter det som et helt nødvendigt skridt at sikre sammenlignelig beskyttelse imod diskrimination for alle grupper, der er dækket af Amsterdam-traktatens artikel 13. Det er ikke rimeligt, at man i øjeblikket har et de facto hierarki mellem de forskellige diskriminationsgrunde.

Det er positivt, at personer med handicap i fremtiden klart sikres imod de typer af diskrimination, som er dækket af parallelle direktiver gældende for andre grupper, dvs. direkte og indirekte forskelsbehandling, chikane samt tilskyndelse til forskelsbehandling. Desuden må det betragtes som positivt, at manglende rimelig tilpasning, som i arbejdsmarkedsdirektivet (2000/78/EF), nu generelt defineres som forskelsbehandling.

Yderligere er der så i direktivforslagets artikel 4 fastsat en forpligtelse til i rimeligt omfang at sikre lige adgang og tilgængelighed til varer, tjenester etc., hvilket set fra DH's synspunkt er et konstruktivt element.

Vi er dog dybt bekymrede i forhold til fortolkningen af og konsekvenserne ved disse bestemmelser, ikke mindst undtagelserne fra dem, mere herom nedenfor.

DH mener, at dansk støtte til direktivforslaget vil være i overensstemmelse med den øgede vægtning af rettigheder og beskyttelse imod diskrimination, der er blevet en integreret del af dansk handicappolitik, særligt i lyset af Danmarks tilslutning til FN's konvention om rettigheder for personer med handicap.

DH deler Kommissionens opfattelse, som den er fremsat i dennes konsekvensvurdering af direktivforslaget, nemlig at direktivforslaget på nær meget få detaljer ikke pålægger medlemsstaterne forpligtelser, som ikke er indeholdt i konventionen. Samtidig må det dog understreges, at en gennemførelse af direktivforslaget i dansk ret, som det fremstår på nuværende tidspunkt, ikke i sig selv vil kunne udgøre en fyldestgørende efterlevelse af FN-konventionen. Områder som eksempelvis adgang til retsvæsenet, familierettigheder, deltagelse i det politiske liv, adgang til kulturli-

vet, tilgængelighed til det offentlige rum samt adgangen til information og kommunikation, herunder eksempelvis tilgængelige informationsformater og tegnsprog, er ikke dækket af direktivforslaget, men i FN-konventionen findes vægtige bestemmelser om disse forhold.

Derudover er en hel række af de forpligtelser for offentlige instanser til aktivt at fremme deltagelsen for personer med handicap i samfundet, som er indeholdt i konventionen, ikke dækket af direktivforslaget. Vi mener ikke, at det er tilfredsstillende, at direktivforslaget på så mange områder har en lavere overliggende konventionen, når det gælder forebyggelse og bekæmpelse af diskrimination af personer med handicap. Konventionen og direktivet må kunne ses som instrumenter, der supplerer hinanden og må som sådan ses som retskilder, der til sammen kan være med til at sætte rammer for dansk lovgivning vedrørende ligebehandling af personer med handicap. Således er der brug for en højere grad af overensstemmelse mellem konventionens principper og direktivteksten.

Nedenfor følger specifikke bemærkninger til de enkelte bestemmelser i direktivforslaget.

Artikel 1

Det skal bemærkes, at direktivet kun kan dække de områder, der er omfattet af EU's kompetence, hvilket også anføres i de indledende betragtninger til direktivforslaget. Dette er ligeledes illustreret ovenfor under bemærkningerne om sammenhængen med FN's konvention om rettigheder for personer med handicap.

Det skal således tages med betydelige forbehold, når det i artikel 1 hedder, at hele spektret udenfor arbejdsmarkedet er dækket. En yderligere klargøring af anvendelsesområdet er som følge heraf nødvendig med henblik på en gennemskuelig og effektiv gennemførelse af direktivet i medlemsstaternes lovgivning.

Derudover skal kommende dansk diskriminationslovgivning i forhold til handicap tage højde for, at direktivforslaget ikke dækker alle relevante aspekter af FN's konvention om rettigheder for personer med handicap. I den sammenhæng ville det være naturligt, og i overensstemmelse med EU's tilslutning til FN-konventionen, ikke at lade selve direktivteksten anlægge en så indsnævret fortolkning af, hvor langt EU-kompetencen går, når det gælder vigtige områder for personer med handicap, se eksempelvis bemærkningerne vedr. uddannelsesområdet til artikel 3 nedenfor.

Artikel 2, stk. 2, litra b)

DH foreslår, at bestemmelsen præciseres med henblik på at sikre, at den udtrykkeligt omfatter diskrimination på baggrund af handicap ved associering. Som bestemmelsen er formuleret nu, kan den læses sådan, at diskrimination kun kan knytte sig til en bestemt person med et bestemt handicap. Således vil f.eks. forældre, der diskrimineres som følge af tilknytningen til et barn med handicap ikke være eksplicit dækket af bestemmelsen om indirekte diskrimination. Dette er åbenlyst urimeligt, jf. den nyligt afsagte kendelse i den såkaldte Coleman-sag, og derfor skal teksten formuleres, så der ikke opstår tvivl om dette.

Artikel 2, stk. 5

Det skal bemærkes, at det, som ovenfor anført, er positivt, at manglende rimelig tilpasning, jf. forslaget artikel 4, stk. 1, litra b), er defineret som forskelsbehandling. Det er imidlertid vigtigt at forstå, at manglende adgang og tilgængelighed for personer med handicap kan afhjælpes gennem generelle bestræbelser og andre foranstaltninger (universelt design mv.) på at gøre ligebehandling og tilgængelighed til en del af de tilbud, der udbydes offentligt. Dette er der taget delvis højde for i artikel 4, stk. 1, litra a), men det er for DH uklart, hvilken retlig status overtrædelser af disse bestemmelser har. Vil sådanne overtrædelser skulle forstås som forskelsbehandling, eller er det noget andet?

Det er helt centralt at holde sig for øje, at den diskrimination af personer med handicap, som ligger i ikke at tilpasse samfundet til alle mennesker, i lige så høj grad som andre typer af diskrimination udgør betydelige hindringer for fuld deltagelse i samfundslivet for personer med handicap. Det kan tydeligt ses af de barrierer, der er skabt inden for f.eks. byggeri, transport og kommunikation gennem de seneste mange årtier. Det er den type diskrimination, som artikel 4, stk. 1, litra a) tager delvist fat på. Det må derfor sikres, at manglende efterlevelse af denne bestemmelse i lige så høj grad som direktivets øvrige antidiskriminationsbestemmelser har bindende retsvirkning, samt at der er knyttet effektive sanktioner til manglende efterlevelse.

Artikel 2, stk. 6

DH ser det som en risiko, at muligheden for at forskelsbehandle på baggrund af alder kan benyttes til indirekte at diskriminere personer med handicap. Frekvensen af personer med handicap blandt ældre borgere er højere end frekvensen blandt yngre borgere. Der er personer, der først bliver handicappede, efter at de er blevet "gamle". Særligt derfor vil en beskyttelse mod indirekte diskrimination af denne gruppe på grund af handicap være væsentlig.

Det skal derfor præciseres, at det udelukkende er kravet om et forbud mod diskrimination på baggrund af biologisk alder, som der kan gøres undtagelser fra. Det skal også præciseres, at der ikke er mulighed for at diskriminere på baggrund af sammenhængen mellem alder og handicap. Dette vil være i overensstemmelse med den generelle målsætning fra EU's side om at bekæmpe multipel diskrimination.

Artikel 2, stk. 7

Indskrænkningerne af direktivets gyldighed i forhold til aktuarmæssige og statistiske beregninger udgør et væsentligt problem, da sådanne beregninger må forventes at blive benyttet i forbindelse med f.eks. pensionsordninger, sundhedsforsikringer og kriterier for långivning.

Der synes dermed at opstå en modsigelse af artikel 12 i FN's konvention om rettigheder for personer med handicap vedr. retlig handleevne, som også berører den lige ret til at opnå lån og ejendomsret, artikel 25 om lige ret til sundhed samt samme konventions artikel 28, stk. 2, litra e) om pensionsordninger.

Den tilsvarende bestemmelse i det parallelle direktiv, om ligebehandling i forhold til køn fra 2004, indeholder snævrere muligheder for medlemsstaterne i henseende til at tillade forskelsbehandling på dette punkt. DH er derfor meget forundret over valget af et større råderum i forhold til handicap. DH foreslår, at der som minimum

specificeres meget klare kriterier for, hvornår handicap kan indgå som en faktor i aktuarmæssige og statistiske beregninger. Som bestemmelsen er formuleret nu, er det ikke klart, hvornår handicap kan indgå og under hvilke betingelser.

Derudover mener DH, at det er relevant at rejse spørgsmålet om, hvorvidt lige adgang til forsikringslignende ordninger ikke er en opgave, der bør løses solidarisk enten af forsikringstagerne i fællesskab eller af samfundet som sådan. Dette er eksempelvis i overensstemmelse med den nuværende tilgang, når det gælder gruppelevsforikringer og øvrige lignende kollektive forsikringer.

Artikel 2, stk. 8

Det skal bemærkes, at en tilsvarende bestemmelse ikke er fastsat i de parallelle direktiver om henholdsvis ligebehandling i forhold til køn og race. For DH er den praktiske betydning af en sådan bestemmelse uklar i forhold til gruppen af personer med handicap. DH savner en konkret begrundelse for bestemmelsens optræden i forslaget, ikke mindst i forhold til dets konsekvenser for gruppen af personer med handicap.

Artikel 3, stk. 1, litra a)

Bestemmelserne vedr. aktuarmæssige og statistiske data i artikel 2, stk. 7, kan tænkes at have indflydelse på rækkevidden i forhold til visse sociale sikringsordninger og sundhedsordninger. DH finder en afklaring af dette spørgsmål helt nødvendig. Det er vigtigt, at der ikke kan finde diskrimination sted. Der skal være fuld og lige adgang for alle til sociale sikrings- og sundhedsordninger.

Artikel 3, stk. 1, litra d)

En indskrænkning, der ligner den i litra d), findes ikke i de parallelle direktiver vedr. henholdsvis race og køn. Indskrænkningen rejser nogle spørgsmål i forhold til, hvilken status tilbud, som udbydes af eksempelvis private foreninger og andre typer af non-profit foretagender, har i forhold til direktivets anvendelsesområde. I Danmark kunne dette f.eks. være andelsboligforeninger. DH efterlyser en afklaring af dette spørgsmål. DH savner en konkret begrundelse for, at indskrænkningen skulle være særligt relevant i dette direktivforslag.

Artikel 3, stk. 2

Det skal bemærkes, at dette er et område, hvor FN's konvention om rettigheder for personer med handicap indeholder væsentlige bindende bestemmelser.

Artikel 3, stk. 3

En lignende indskrænkning i forhold til uddannelse findes ikke i det parallelle direktiv vedr. race.

Det skal bemærkes, at indskrænkningen tilsyneladende åbner for, at hensyn til organisering, herunder formentlig også økonomiske hensyn, kan gå forud for eksempelvis hensynet til en elev med et handicap, f.eks. i forhold til at sikre inklusion i mainstream skolesystemet. Dette finder DH fuldstændig uacceptabelt. Som minimum må dette tages i betragtning ved en dansk implementering af direktivet. Det må ikke være sådan, at man kan diskriminere personer med handicap på nogen måde eller noget sted i undervisningssystemet. Organiseringen af undervisningen kan i sig selv være diskriminerende.

Der er fastlagt vigtige bindende rettigheder på uddannelsesområdet i FN's konvention om rettigheder for personer med handicap, og eftersom EU har tilsluttet sig konventionen, er man i lige så høj grad som medlemsstaterne bundet af denne. DH er opmærksom på, at EU har en begrænset kompetence i forhold til uddannelsesområdet. Men der er intet i traktaten, der tilsiger, at denne begrænsning lige nøjagtig er relevant i forhold til specialundervisning og organisationen omkring denne. Det synes på den baggrund at være en fuldstændig uhensigtsmæssigt og arbitrær disposition at lade en indskrænkning af direktivets rækkevidde gå på dette og på den måde sætte spørgsmålstejn ved den fulde og hele tilslutning til FN-konventionens principper om et inkluderende skole system – disse principper har været den internationalt anerkendte politiske linje siden først i halvfemserne.

I forhold til artikel 3 generelt skal det konkluderes, der må forventes betydelige fortolkningsproblemer i henseende til afgrænsningen af de politikområder, hvor direktivet har gyldighed. Så meget desto vigtigere vil det være at sikre en bred lovgivning i Danmark, der går videre end direktivet, sådan at afgrænsningsproblemer ikke kommer til at stå i vejen for en effektiv og gennemskuelig beskyttelse mod diskrimination af personer med handicap i Danmark.

Artikel 4, stk. 1, litra a)

Det skal bemærkes, at noget synes at være faldet ud af den danske oversættelse af Kommissionens forslag. Af den engelsksprogede version af forslaget fremgår det, at tilpasningerne skal ske "in anticipation", dvs. under en generel forudsætning om, at personer med handicap benytter tjenester osv. Dette lille begreb er yderst centralt, idet det introducerer en proaktiv forpligtelse til at sikre ligebehandling af personer med handicap. Der må derfor foretages en ændring af den danske oversættelse!

Indskrænkningerne af litra a), der går på tilvejebringelsen af alternativer eller grundlæggende forandringer, er dybt problematiske. Som eksempel kan nævnes tilgængelighed til hjemmesider. Det kan i nogle tilfælde kræve grundlæggende forandringer at sikre en hjemmesides tilgængelighed. Men tilgængeligheden vil i mange tilfælde jo være en forudsætning for, at man kan benytte sig af en offentlig eller privat ydelse. DH savner som minimum en klarlæggelse af, hvad disse indskrænkninger indebærer.

DH står uforstående overfor, at det mere velkendte kriterium om uforholdsmæssigt store byrder ikke er tilstrækkeligt i denne sammenhæng, særligt i lyset af at relevante tilpasninger langt fra altid koster ekstra ressourcer.

Indskrænkningerne af bestemmelsen kan komme til at stå i vejen for, at strukturel forskelsbehandling kan bekæmpes ved hjælp af direktivet. Det er således yderst centralt, at deres rækkevidde begrænses så meget som overhovedet muligt.

DH efterlyser, at bestemmelsen refererer til begrebet universelt design, som er gennemgående i FN-konventionen. En sådan tilgang vil kraftigt nedsætte behovet for tilpasninger i konkrete tilfælde. En tilgang gående på realisering af universelt design i forhold til nye varer og tjenesteydelser ville være et særdeles nødvendigt skridt. Særligt vil det være relevant at koble en sådan tilgang til eksisterende og kommende europæiske standarder, sådan at tilgængelighed ville være klart define-

ret i hele EU. Dette ville også øge gennemskueligheden af bestemmelsen for aktører på markedet. DH foreslår derfor, at manglende efterlevelse af europæiske standarder vedr. tilgængelighed for personer med handicap indskrives i artikel 4 som en form for diskrimination.

DH ser desuden et behov for at præcisere, at bestemmelsen ikke kun drejer sig om fysisk tilgængelighed for eksempelvis kørestolsbrugere. Personlig assistance, tilvejebringelsen af information i alternative formater og tolkebistand, herunder tegnsprogstolkning, er eksempler på relevante tilpasninger, som efter DH's opfattelse ikke må kunne fortolkes ud af direktivet. Derfor bør artikel 4 reformuleres med henblik på også at inkorporere disse aspekter af adgangen for personer med handicap.

Artikel 4 stk. 2

Det skal bemærkes, at der åbnes for en hel række muligheder for at begrunde undtagelser fra artikel 4, stk. 1. DH foreslår derfor, at der som en yderligere afbalancering af disse mulige begrundelser også indføres et kriterium, der går på de mulige fordele for andre borgere og samfundet generelt, som tilpasninger til fordel for personer med handicap i rigtig mange tilfælde indebærer. Som eksempel kan blot nævnes, at øget tilgængelighed for kørestolsbrugere og gangbesværede i offentlige transportmidler også kan give betydelige fordele for personer i følgeskab med småbørn, med barnevogne, cykler eller bagage. Hertil kommer den ikke ubetydelige effekt i form af forbedring af arbejdsmiljøet i bred forstand.

Yderligere står DH i overensstemmelse med bemærkningen ovenfor til litra a) i nærværende artikel uforstående overfor, at det er nødvendigt at indføre en række undtagelser udover den velkendte om uforholdsmæssigt store byrder. Vi efterlyser derfor en begrundelse af denne disposition. Man kommer let i tvivl om, hvorvidt man reelt vil afskaffe diskrimination af personer med handicap.

Artikel 5 og 6

Disse artikler sikrer muligheden for en effektiv dansk lovgivning til fremme af reelt lige muligheder for personer med handicap. Dette betragter DH som meget positivt og opfordrer samtidig indtrængende den danske regering til at følge dette spor i overensstemmelse med FN's konvention om rettigheder for personer med handicap.

Artikel 7, stk. 1

Multipel diskrimination skal indgå som et element i klagebehandlingen. Dette skal præciseres i direktivet.

Artikel 7, stk. 2

Handicapfaglig ekspertise skal indgå i vurderingen af sager om handicap. Direktivforslaget skal åbne for denne mulighed, sådan at vurderingen ikke udelukkende baseres på juridisk ekspertise. Behovet kan ikke opfyldes fuldt ud ved at lade f.eks. organisationer af personer med handicap indtræde på klagerens side i en sag. Også selve vurderingen af sagen bør være baseret på handicapfaglig viden. Det er et faktum, at kun ganske få juridiske eksperter har viden om handicapområdet, der kan sikre, at de særlige forhold/oplevelser ved at have et handicap kommer til vurdering i forbindelse med afgørelse af sager om diskrimination.

Artikel 10

Omfanget af informationsindsatsen skal præciseres yderligere. Det er vigtigt at få fastslået, at indsatsen ikke kun skal rette sig imod de grupper, som kan komme til at stå over for diskrimination. Også udbydere af varer og tjenesteydelser skal modtage fyldestgørende information om deres proaktive pligter i henhold til direktivet. Desuden foreslår DH, at det overvejes at pålægge medlemsstaterne en forpligtelse til at udvikle redskaber, der kan støtte offentlige og private vare- og tjenesteudbydere i at leve op til direktivets bestemmelser.

Derudover skal det fremgå klart af direktivet, at informationsindsatsen som helhed skal tilrettelægges på en måde, der sikrer tilgængelighed for personer med handicap af alle typer, herunder eksempelvis information i tilgængelige formater, på tegnsprog og forfattet i klar og let forståelig tekst.

Artikel 11

DH vil opfordre til, at man allerede nu efterlever artiklens ånd, og med baggrund i denne, indleder en formel og substantiel involveringsproces af organisationer, af personer med handicap og andre relevante grupper, både på europæisk og nationalt plan med henblik på at sikre en tæt dialog om direktivets udformning og implementering.

Artikel 13

DH vil opfordre til, at den gennemgang af dansk lovgivning, som bestemmelsen indebærer, sammentænkes med den gennemgang af dansk lovgivning, som gennemføres med henblik på ratifikation af FN's konvention om rettigheder for personer med handicap. En sådan sammentænkt gennemgang bør bestå i en tæt konsultation af handicapbevægelsen og involvere direkte inddragelse af denne.

Artikel 15, stk. 2

DH savner i høj grad en begrundelse for, at der kan gives forlængelse af fristen for implementering, for så vidt angår direktivforslagets artikel 4. Det har ikke været muligt at finde en sådan i Kommissionens lovforberedende arbejder. Hvis begrundelsen er, at det skønnes at være vanskeligt at leve op til artikel 4, er der så meget desto større grund til at give dens bestemmelser retlig virkning så hurtigt som muligt. Den reelle forskelsbehandling af personer med handicap, som manglende efterlevelse af principperne i artikel 4 indebærer, er nemlig ensbetydende med stærke begrænsninger for lige samfundsdeltagelse.

Finanssektorens Arbejdsgiverforening (FA) bemærker, at direktivforslaget regulerer beskyttelse mod forskelsbehandling uden for arbejdsmarkedet og således supplerer de eksisterende direktiver, for så vidt angår diskriminationskriterierne, religion, tro, handicap, alder eller seksuel orientering. Som konsekvens heraf vil direktivforslaget vedrøre området om socialbeskyttelse, sociale goder, uddannelse og adgang til service- og tjenesteydelser.

Indledningsvis skal FA henlede opmærksomheden på, at vi finder det problematisk, at alder indgår på lige fod med de resterende rettigheder. Alder bliver ofte anvendt som et objektive kriterium dels i forhold til lovgivning dels i forhold til administration f.eks. af erhvervelse af kørekort, ret til stemmeafgivning ved demokratiske

valg og m.m. Det er alle disse lovmæssige og administrative bestemmelser, som efter direktivets vedtagelse pludselig er potentielt EF stridige og ulovlige.

Det betyder også, at forslaget bekræfter og forstærker en udvikling, herunder via EF domstolen der ligger langt ud over den ramme for regulering, som umiddelbart kan læses af direktivet. Den forslåede løsning med at indsætte en undtagelsesbestemmelse om at ulige behandling pga. af alder ikke er forskelsbehandling såfremt der er et objektive og rimelig begrundet legitimt formål (art. 2 stk. 6 i direktivforslaget) er ikke en god løsning. FA finder det derfor nødvendigt, at der tages et klart forbehold for, at alder inddrages som diskriminationskriterium i direktivforslaget.

Om uddannelse siger direktivforslagets artikel 3 litra C, at uddannelse er et af de områder, hvor direktivet finder anvendelse. FA finder, at uddannelse er et nationalt anliggende, og at artikel 3 litra C derfor bør udgå.

Vedrørende spørgsmålet om klageadgang anføres i artikel 7 en bestemmelse herom. FA finder, at dette er et nationalt anliggende, som allerede er reguleret via EF domstolens afgørelser og må derfor anbefale, at artikel 7 udgår af direktivforslaget.

Hvad angår artikel 8 om bevisbyrde, er det FA's opfattelse, at der i realiteten her indføres en omvendt bevisbyrde. FA skal anføre, at vi finder dette kritisabelt, uanset at det kendes fra andre direktiver, men finder ikke, at det bør anvendes i forbindelse med dette direktivforslag, og skal derfor bede om at bestemmelsen om bevisbyrde udgår.

I artikel 11, der omhandler dialog med relevante berørte parter, skal vi anmode om, at der tilføjes følgende formulering "medlemsstaterne tilskyndes til at inddrage arbejdsmarkedets parter i det omfang arbejdsmarkedet berøres". Dette harmonerer også med artikel 16 i direktivforslaget, der omhandler arbejdsmarkedets parter i forbindelse med en udarbejdelse af en rapport om anvendelsen af direktivet. Vi ser derfor gerne, arbejdsmarkedets parter rykket frem også til artikel 11.

Artikel 13 om overholdelse er en ny bestemmelse, og FA er af den opfattelse, at der her er tale om et nationalt anliggende, og at artikel 13 derfor bør udgå.

Artikel 14 der handler om sanktioner, skal FA anføre, at dette er et nationalt anliggende i EF retten, og bestemmelsen bør derfor udgå, idet EF domstolspraksis varetager de tværnationale hensyn, og at der derfor ikke specifikt, som der anføres i forslaget, bør anføres typer af sanktioner.

Afslutningsvis anfører FA, at der i direktivforslaget henvises til Traktatens artikel 6 samt forskellige internationale instrumenter i FN samt i den Europæiske menneskerettighedskonvention EU's charter mv. særligt med hensyn til de i direktivet nævnte beskyttelseskriterier. Uanset at disse henvisninger er korrekte, er det væsentligt, at der ikke er tale om henvisninger i snæver forstand, men at de skal ses som et element, der giver juridisk mulighed for, at man via direktivforslaget bidrager til at regulere diskrimination og forskelsbehandlingsområdet mere vidtgående og intens end selve direktivforslaget

FA finder det uheldigt, idet direktivforslaget får en meget bredere anvendelse, end det fremgår af selve direktivforslaget.

8. Generelle forventninger til andre landes holdninger.

Visse delegationer har opretholdt et generelt forbehold og anfægtet nødvendigheden af Kommissionens forslag. Andre delegationer har anmodet om yderligere præcisering af direktivforslaget og givet udtryk for bekymring navnlig i relation til mangel på juridisk klarhed, kompetencefordeling, samt de praktiske og økonomiske konsekvenser ved forslaget. Alle delegationer har generelle undersøgelsesforbehold.

Sagen har været drøftet under to møder under det nederlandske formandskab, hvor ingen nævneværdige fremskridt er blevet opnået. Der vil til rådsmødet foreligge en fremskridtsrapport.

9. Regeringens generelle holdning

Regeringen støtter overordnet målet om bekæmpelse af diskrimination og accepterer idéen om et direktiv på området.

På arbejdsmarkedet er der i dag i dansk lovgivning forbud mod forskelsbehandling på grund af alder, handicap, køn, race og etnisk oprindelse, religion og tro samt seksuel orientering. Uden for arbejdsmarkedet er der forbud mod forskelsbehandling på grund af køn, race og etnisk oprindelse. Der er således ikke forbud mod diskrimination udenfor arbejdsmarkedet i forhold til alder, handicap, religion eller tro og seksuel orientering.

Forslaget til direktiv, som det er fremlagt, giver dog anledning til en række betænkeligheder, særligt af juridisk karakter, idet forslaget indeholder en række vagt afgrænsede bestemmelser og ligeledes vagt udformede undtagelser for direktivets anvendelsesområde. Dette kan medføre, at rettighedernes omfang reelt vil skulle fastlægges ved domstolskontrol. Regeringen kan derfor ikke støtte forslaget i den fremsatte form.

Der må ske en betydelig præcisering af forslagets tekst med henblik på især at sikre, at Danmark også i fremtiden kan anvende alder som styringsinstrument, og at dansk handicappolitik, som bl.a. er baseret på kompensationsprincippet, kan fastholdes.

Endelig er det nødvendigt at få belyst en række spørgsmål vedrørende forslagets nærmere juridiske og økonomiske konsekvenser, herunder rækkevidden af flere generelle afgrænsede bestemmelser, inden en nærmere holdning fastlægges.

10. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg

Sagen har tidligere været forelagt Folketingets Europaudvalg til orientering forud for rådsmøderne (EPSCO) 2. oktober 2008, 17. december 2008, 9. marts 2009, 8. juni 2009, 30. november 2009, 7. juni 2010, 6. december 2010, 10. juni 2011, 1. december 2011, 21. juni 2012, 6. december 2012, 20. juni 2013, 9. december 2013, 12. juni 2014, 5. december 2014, 12. juni 2015 og 7. december 2015.

5. Europæisk Semester 2016: Bidrag til Det Europæisk Råd 28.-29. juni 2016

(a) Udkast til Rådets henstillinger vedrørende de Nationale Reformprogrammer 2016 og udkast til forklarende note

(b) Vurdering af Rådets landespecifikke henstillinger 2016 og implementeringen af de landespecifikke henstillinger for 2015

1. Baggrund

Som altid er der på EPSCO-rådsmødet i juni en drøftelse af de landespecifikke henstillinger, som bidrag til DER-mødet 28.-29. juni. Den politiske drøftelse på mødet forventes at tage udgangspunkt i oplæg fra formandskabet. Der er endnu ikke modtaget oplysninger herom.

Hovedemnet under dagsordenspunktet vil være Rådets indstilling vedrørende de landespecifikke henstillinger. Rådet kan i henhold til art. 148 på forslag af Kommissionen give landespecifikke henstillinger til medlemslandene, der udarbejdes på baggrund af blandt andet medlemsstaternes nationale reformprogrammer, der er afleveret i april 2016.

På basis af Kommissionens udkast skal EPSCO udtrykke enighed om de landespecifikke henstillinger, der vedrører arbejdsmarkedet.

Under dagsordenspunktet godkendes desuden udtalelser fra Beskæftigelseskomitéen og Komitéen for Social Beskyttelse om udkastet til nye landespecifikke henstillinger og om implementeringen af de landespecifikke henstillinger fra 2015.

2. Formål og indhold

Formålet med forslagene til landespecifikke henstillinger efter art. 148 er at identificere de primære udfordringer, som det enkelte medlemsland står over for, og hvis løsning - gennem nationale reformer - vil gøre en positiv forskel med hensyn til udviklingen på landets arbejdsmarked mv.

Kommissionen har i starten af året udarbejdet en landerapport for hver medlemsstat, hvori Kommissionens vurdering af tiltag, udfordringer, yderligere reformbehov mv. er fremlagt. Kommissionen har herefter 18. maj 2016 fremlagt en pakke med udkast til hhv. nye landespecifikke henstillinger samt Rådets udtalelser om landenes stabilitets- og konvergensprogrammer (for hhv. eurolande og ikke-eurolande).

Kommissionen har ligesom sidste år valgt en fokuseret tilgang med færre henstillinger til de enkelte lande, for at henstillingerne bedre afspejler Kommissionens vurdering af landenes *væsentligste* udfordringer. Ligesom sidste år er der ingen landespecifik henstilling på beskæftigelsesområdet til Danmark.

Beskæftigelseskomiteen og Komitéen for Social Beskyttelse forventes at fremlægge overordnede konklusioner vedrørende den multilaterale/tematiske overvågning af medlemslandenes politikker og implementering af de landespecifikke henstillin-

ger fra 2015 samt om Kommissionens forslag til nye landespecifikke henstillinger til medlemslandene.

3. Europa-Parlamentets udtalelse

Europa-Parlamentet skal ikke høres.

4. Nærhedsprincippet

Spørgsmålet er ikke relevant.

5. Gældende dansk ret

Spørgsmålet er ikke relevant.

6. Konsekvenser

Sagen medfører ikke lovgivningsmæssige, statsfinansielle eller samfundsøkonomiske konsekvenser, administrative konsekvenser for erhvervslivet eller konsekvenser for beskyttelsesniveauet.

7. Høring

Kommissionens udkast til landespecifikke henstillinger er sendt til EU-Specialudvalget for Arbejdsmarkedet og Sociale Forhold til orientering.

8. Generelle forventninger til andre landes holdninger

Medlemslandene forventes at tage konstruktivt imod Kommissionens forslag til henstillingerne.

9. Regeringens generelle holdning

Regeringen er generelt positiv over for brug af henstillinger efter art. 148 som led i EU2020-strategiens gennemførelse.

Regeringen er tilfreds med Kommissionens vurdering af, at der ikke er behov for en henstilling til Danmark vedrørende beskæftigelse, da Danmark har gennemført omfattende reformer og løbende har fokus på implementeringen og effekterne heraf.

10. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg

Sagen har ikke tidligere været forelagt Folketingets Europaudvalg.

6. Kompetencepakke ("Skills Package")

Nyt notat

1. Baggrund

På baggrund af Det Europæiske Råds strategiske dagsorden fra juni 2014, i hvilken det at hjælpe med at udvikle færdigheder og frigøre talenter og livsmuligheder for alle nævnes som prioritet for EU, indgår fremlæggelsen af en meddelelse om en dagsorden for nye færdigheder, som et prioriteret initiativ i Kommissionens arbejdsprogram for 2016.

2. Formål og indhold

Kommissionen har varslet, at der den 8. juni lanceres en meddelelse om nye færdigheder i Europa – "Towards a new Skills Agenda for Europe".

Det forventes, at Kommissionen i meddelelsen vil sætte fokus på vigtigheden af opkvalificering af de nuværende generationer, så deres kompetencer kan udvikles og opgraderes og holde trit med den digitale udvikling samt et stadigt skiftende arbejdsmarked og samfund. Det forventes, at der vil være et særligt fokus på de mere sårbare grupper, som fx de ufaglærte (ift. at kunne miste deres job) og flygtninge/migranter (ift. integration i samfundet). Det forventes, at Kommissionen vil lægge vægt på at forbedre kvaliteten og relevansen af færdigheder hos arbejdsstyrken for at sikre alle et minimumsniveau af færdigheder og øge gennemsløgheden og sammenligneligheden af læringsresultater og kvalifikationer for at understøtte mobiliteten hos både arbejdstagere og studerende.

3. Europa-Parlamentets udtalelser

Europa-Parlamentet skal ikke høres.

4. Nærhedsprincippet

Spørgsmålet er ikke relevant.

5. Gældende dansk ret

Spørgsmålet er ikke relevant.

6. Konsekvenser

Præsentationen af pakken medfører ikke lovgivningsmæssige, statsfinansielle eller samfundsøkonomiske konsekvenser, administrative konsekvenser for erhvervslivet eller konsekvenser for beskyttelsesniveauet.

7. Høring

Høring er ikke relevant på nuværende tidspunkt, da meddelelsen endnu ikke foreligger.

8. Generelle forventninger til andre landes holdninger

Medlemslandene forventes generelt at være positive over for Kommissionens præsentation og den kommende meddelelse.

9. Regeringens generelle holdning

Regeringen er generelt positiv over for, at Kommissionen sætter fokus på, at arbejdsstyrken i fremtiden har de kvalifikationer og kompetencer, som matcher behovet på arbejdsmarkedet, samt at der lægges vægt på at styrke gennemsigtighed og sammenligning af kvalifikationer mellem i EU-landene. Der vil blive taget nærmere stilling til eventuelle konkrete forslag i takt med at sådanne foreligger.

10. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg

Sagen har ikke tidligere været forelagt for Folketingets Europaudvalg.

8. Rådskonklusioner om bekæmpelse af fattigdom og social eksklusion

Nyt notat.

1. Baggrund

Rådskonklusionerne tager udgangspunkt i den sociale situation efter den økonomiske krise. Det bemærkes, at de europæiske økonomier er i bedring, men at der er udfordringer i forhold til den sociale situation. Det fremhæves således, at gruppen af personer i risiko for fattigdom og social eksklusion er steget med 4 mio. under den økonomiske krise, i forhold til EU 2020-strategiens målsætning om at reducere antallet af personer i denne gruppe med 20 mio. mennesker frem mod 2020.

2. Formål og indhold

Det nederlandske formandskab har taget initiativ til rådskonklusionerne med det formål at sætte fokus på behovet for en styrket indsats for bekæmpelse af fattigdom og social eksklusion i lyset af den begyndende bedring af den økonomiske situation.

I rådskonklusionerne fremhæves det, at der er behov for en såkaldt ”integreret tilgang”, hvor den enkelte udsatte persons situation vurderes individuelt, og hvor der i erkendelsen af fattigdommens mange dimensioner sættes ind på en række forskellige domæner såsom beskæftigelse, sundhed, uddannelse, adgang til social service og boligområdet.

Rådskonklusionerne opstiller en række forslag til, hvordan indsatsen til bekæmpelse af fattigdom og social eksklusion skal sikres af Europa-Kommissionen, medlemsstaterne samt Beskæftigelseskomitéen (EMCO) og Komitéen for Social Beskyttelse (SPC).

Europa-Kommissionen opfordres bl.a. til:

At sætte fokus på forebyggelse og bekæmpelse af fattigdom og social eksklusion ved at holde medlemsstaterne op på deres mål om bekæmpelse af fattigdom og social udstødelse som fastsat i regi af EU 2020-strategien.

At fortsætte med at følge udviklingen i antallet af personer i risikogruppen for fattigdom og social eksklusion.

At inddrage alle relevante aktører i arbejder, herunder arbejdsmarkedets parter og civilsamfundet.

Medlemsstaterne opfordres bl.a. til:

At tilrettelægge og styrke indsatsen til bekæmpelse af fattigdom og social eksklusion med udgangspunkt i en ”integreret tilgang”.

At strategierne til bekæmpelse af fattigdom og social eksklusion særligt fokuserer på børn og udsatte grupper såsom personer med handicap, ældre og hjemløse.

At indsatsen finder sted i samarbejde mellem relevante offentlige og private aktører samt civilsamfundet.

At finde bedre anvendelse af EU's struktur- og investeringsfonde til implementering af effektive måde at forebygge og bekæmpe fattigdom og social inklusion.

Beskæftigelseskomitéen og Komitéen for Social Beskyttelse opfordres bl.a. til:

- At fortsætte monitoreringen af udviklingen på beskæftigelses- og socialområdet.
- At fortsætte med at foretage analyser af fattigdomsrelaterede emner.
- At styrke inddragelsen af arbejdsmarkedets parter og civilsamfundet i indsatsen.
- Komitéen for Social Beskyttelse opfordres desuden særskilt til at fortsætte udvekslingen af erfaringer om metoder til bekæmpelse af fattigdom og social eksklusion.

3. Europa-Parlamentets udtalelser

Europa-Parlamentet skal ikke høres.

4. Nærhedsprincippet

Spørgsmålet er ikke relevant.

5. Gældende dansk ret

Spørgsmålet er ikke relevant.

6. Konsekvenser

Sagen har ikke lovgivningsmæssige, statsfinansielle eller samfundsøkonomiske konsekvenser, administrative konsekvenser for erhvervslivet eller konsekvenser for beskyttelsesniveauet.

7. Høring

Rådskonklusionerne har ikke været sendt i høring.

8. Generelle forventninger til andre landes holdninger

Det forventes, at der generelt vil være en positiv holdning til udkastet til rådskonklusioner fra alle medlemsstaterne.

9. Regeringens generelle holdning

Regeringen kan støtte rådskonklusionerne.

Regeringen er tilfreds med, at rådskonklusionerne ikke indeholder forslag om nye relative eller absolutte fattigdomsmål.

10. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg

Sagen har ikke tidligere været forelagt Folketingets Europaudvalg.

9. Rådskonklusioner om ”En ny start på en styrket social dialog”

Nyt notat

1. Baggrund

Juncker Kommissionen har tilkendegivet, at den ønsker at revitalisere den europæiske sociale dialog og samarbejdet med de europæiske parter. Det hollandske formandskab har udarbejdet et udkast til rådskonklusioner om en ny start på en styrket social dialog. Udkastet til rådskonklusioner adresserer bl.a. en erklæring fra de europæiske arbejdsmarkedsparter, som blev fremsendt til Kommissionen og formandskabet den 12. februar 2016 og blandt andet omhandler den særlige rolle, som arbejdsmarkedets parter har.

Det indgår bl.a. i erklæringen, at de europæiske parter gerne i højere grad vil inddrages i ”better regulation” agenda’en. Endvidere er der ønske om at blive hørt om Kommissionens arbejdsprogram på lige fod med fx Europa-Parlamentet, og om at der ikke bør stilles samme krav til konsekvensanalyse (impact assessment) af direktivforslag baseret på partsaftaler, som til andre direktivforslag.

2. Formål og indhold

Formålet med rådskonklusionerne er at understrege og udbygge den rolle, som arbejdsmarkedets parter spiller i relation til regulering på EU-niveau.

I udkastet til rådskonklusioner anerkendes parternes særlige og vigtige rolle i forhold til regulering af arbejdsmarkedet. Det understreges, at parterne skal inddrages på en måde, der respekterer deres autonomi. Medlemsstaterne opfordres til at understøtte den nationale sociale dialog og involvere parterne i overensstemmelse med national praksis. Kommissionen opfordres til (fortsat) at inddrage parterne på europæisk plan - også på områder af væsentlig betydning for parterne, som rækker ud over traktatbestemmelser herom. I forhold til de europæiske parters erklæring fra februar er der opbakning til ønsket om, at parterne i højere grad inddrages i ”better regulation agenda’en”. Endelig opfordres parterne på nationalt og europæisk plan til fortsat at informere om og bidrage til udvikling af den sociale dialog.

3. Europa-Parlamentets udtalelser

Europa-Parlamentet skal ikke høres.

4. Nærhedsprincippet

Spørgsmålet er ikke relevant.

5. Gældende dansk ret

Spørgsmålet er ikke relevant.

6. Konsekvenser

Sagen har ikke lovgivningsmæssige, statsfinansielle eller samfundsøkonomiske konsekvenser, administrative konsekvenser for erhvervslivet eller konsekvenser for beskyttelsesniveauet.

7. Høring

Rådskonklusionerne er sendt til Specialudvalget for Arbejdsmarkedet og Sociale forhold til orientering. DA og LO har tilkendegivet, at de kan henholde sig til de bemærkninger, som de europæiske parter kom med til udkastet af 16. april 2016. Herudover er der ikke modtaget bemærkninger til forslaget.

8. Generelle forventninger til andre landes holdninger

Medlemsstaterne ventes generelt at tilslutte sig konklusionerne.

9. Regeringens foreløbige generelle holdning

Regeringen kan støtte rådskonklusionerne, der er på linje med den danske tilgang til dialog og samarbejde med arbejdsmarkedets parter og vurderes at kunne samle rådets opbakning i den foreliggende form.

Det er generelt regeringens tilgang at bakke op om inddragelse af arbejdsmarkedets parter, hvilket blandt andet kan lette implementeringen af direktiver.

10. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg

Sagen har ikke tidligere været forelagt for Folketingets Europaudvalg.

10. Rådskonklusioner om ligestilling

Nyt notat.

1. Baggrund

Det nederlandske formandskab har udarbejdet to rådskonklusioner om henholdsvis Kommissionens engagement for at fremme kønsligestilling og Kommissionens indsats over for Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Intersex-persons (LGBTI) i EU.

Begge sæt rådskonklusioner blev behandlet på EPSCO-rådsmødet den 7. marts 2016, hvor der ikke kunne opnås tilslutning til vedtagelsen, da nogle medlemslande fandt, at rådskonklusionerne om LGBTI var for vidtgående. Formandskabet har udsendt et justeret sæt rådskonklusioner, som skal behandles på rådsmødet den 16. juni.

Rådskonklusionerne om Kommissionens engagement for at fremme kønsligestilling er stort set uændret, mens rådskonklusionerne om Kommissionens indsats over for Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Intersex-persons (LGBTI) i EU er mindre ambitiøse i forhold til det udkast til rådskonklusioner, som blev forhandlet på rådsmødet i marts.

Det ene sæt rådskonklusioner vedrører Kommissionens arbejdsrapport: ”Strategic engagement for gender equality 2016-19”, der blev lanceret i december 2015, og som ligger i forlængelse af Kommissionens tidligere ligestillingsstrategi: ”Strategy for equality between women and men 2010-15”. Kommissionen opstiller i det nye dokument en række prioriteringer og mål for Kommissionens arbejde, herunder:

- Kvinders deltagelse på arbejdsmarkedet og økonomiske uafhængighed
- Ligeløn, pension og bekæmpelse af fattigdom blandt kvinder
- Kvinder i beslutningstagning
- Bekæmpelse af vold mod kvinder og støtte til voldsudsatte
- Fremme af kvinders rettigheder og ligestilling globalt

Det andet sæt rådskonklusioner vedrører Kommissionens indsats for at fremme Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Intersex-persons (LGBTI) området gennem dokumentet ”List of actions to advance LGBTI equality”, som blev lanceret i 2015. Kommissionens ”list of actions” fremhæver en række indsatsområder og aktiviteter, herunder:

- Styrke rettigheder og sikre juridisk beskyttelse af LGBTI-personer
- Styrket monitorering og håndhævelse af eksisterende rettigheder for LGBTI-personer
- Oplysning af borgere om diversitet og anti-diskrimination
- Støtte til nøgleaktører der arbejder for at fremme og styrke lige rettigheder for LGBTI-personer i EU
- Udbrede tal, data og fakta om udfordringer for LGBTI-personer samt styrke dataindsamling og forskningsaktiviteter

- Eksterne handlinger ift. EU-udvidelsesprocesser, EU's naboer og tredje-verdenslande

2. Formål og indhold

På rådsmødet skal der vedtages to sæt rådskonklusioner vedrørende henholdsvis Kommissionens strategiske engagement for ligestilling og Kommissionens liste over tiltag til at fremme LGBTI-området.

Med de to sæt rådskonklusioner anerkendes Kommissionens planlagte indsætter ift. både kønsligestilling og indsatsen på LGBTI-området.

I rådskonklusionerne om kønsligestilling opfordres medlemslandene til bl.a. (i) at samarbejde med Kommissionen om implementeringen af aktiviteter på de to områder, (ii) at arbejde med områderne nationalt, og (iii) at fremme kønsligestilling generelt. Samtidig opfordres Kommissionen bl.a. til sikre implementering og monitorering af indsatsen på områderne.

I rådskonklusionerne om LGBTI opfordres Kommissionen bl.a. til at fremme Kommissionens "list of actions" og monitorering af indsatsen på områderne. Endvidere inviteres medlemslandene til at støtte institutionelle mekanismer, herunder nationale ligebehandlingsorganer, som fremmer ikke-diskrimination af LGBTI-personer.

Rådskonklusionerne om LGBTI er generelt blevet mindre ambitiøse i forhold til den udgave, der blev behandlet på EPSCO-rådsmødet i marts 2016. Hvor der med de tidligere rådskonklusioner blev lagt vægt på at fremme LGBTI-personers rettigheder, lægges der nu primært vægt på ikke-diskrimination af LGBTI-personer. Kommissionens "list of actions" er ikke længere foldet ud i rådskonklusionen. Endelig er det blevet tilføjet, at Kommissionen i sit arbejde med LGBTI-rettigheder skal tage behørigt hensyn til kultur, traditioner og medlemsstaters kompetencer inden for familieretten. Generelt er rådskonklusionerne om LGBTI således blevet nedtonet en del i forhold til den tidligere udgave med henblik på at nå et kompromis med mere kritiske medlemsstater.

3. Europa-Parlamentets udtalelse

Europa-Parlamentet skal ikke høres.

4. Nærhedsprincippet

Spørgsmålet om nærhedsnærhedsprincippet er ikke relevant.

5. Gældende dansk ret

Spørgsmålet er ikke relevant.

6. Konsekvenser

Sagen har ikke i sig selv lovgivningsmæssige, statsfinansielle eller samfundsøkonomiske konsekvenser, erhvervsøkonomiske konsekvenser eller konsekvenser for beskyttelsesniveauet.

7. Høring

Rådskonklusionerne har ikke været sendt i høring.

8. Generelle forventninger til andre landes holdninger.

Det forventes, at der er opbakning til vedtagelse af det sæt rådskonklusioner, der angår Kommissionens strategiske engagement for at fremme kønsligestilling.

På EPSCO-rådsmødet den 7. marts 2016 kunne der ikke opnås tilslutning til rådskonklusionerne om Kommissionens indsats over for Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Intersex-persons (LGBTI) i EU.

Hvorvidt rådskonklusionerne om LGBTI kan opnå tilslutning den 16. juni afhænger af igangværende forhandlinger, hvor der stadig tegner sig store udfordringer.

9. Regeringens generelle holdning

Regeringen er generelt positiv overfor rådskonklusionerne, som de så ud i forbindelse med EPSCO-rådsmødet den 7. marts.

Nationalt ligger både rådskonklusionerne og Kommissionens ”Strategic engagement for gender equality 2016-19”, i tråd med regeringens indsatser på ligestillingsområdet.

Vedrørende LGBTI-området arbejdes der også nationalt med dette område, bl.a. har Danmark været vært for det europæiske IDAHO forum i maj 2016.

Regeringen finder det vigtigt, at medlemslandene forholder sig til Kommissionens indsatser på de to politikområder, herunder at der løbende følges op på, hvordan Kommissionen implementerer de to arbejdsdokumenter, og hvilke fremskridt der nås.

Regeringen vil generelt arbejde for, at de to sæt rådskonklusioner bliver så ambitiøse som muligt.

10. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg

Rådskonklusionerne har tidligere været forelagt udvalget forud for rådsmødet den 7. marts 2016.